

POLIISIN TIEToon TULLUT LAPSIIN JA
NUORIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA

POLIISIN TIETOOON TULLUT LAPSIIN JA
NUORIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA

SANNA-MARI HUMPPI

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2008

Sanna-Mari Humppi

POLIISIN TIEToon TULLUT LAPSIIN JA
NUORIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA

Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75/2008
ISBN 978-951-815-157-2 (painettu)
ISBN 978-951-815-158-9 (pdf)
ISSN 1797-57433

Kansi: Ari-Pekka Maunuksela
Taitto: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Paino: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere 2008

ESIPUHE

Syksyllä 2007 Poliisiammattikorkeakoululla alkoi Sisäasiainministeriön poliisiosaston rahoittama tutkimushanke lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Kolmivuotisessa hankkeessa selvitetään lasten kokeman väkivallan yleisyyttä ja erityispiirteitä Suomessa sekä pyritään kehittämään viranomaisyhteistyötä aiheeseen liittyen. Käsillä oleva raportti kuvaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ilmiötä sellaisena, kuin se näkyy poliisin tietoon tulleissa rikosilmoituksissa. Poliisin tietoon tulleen väkivallan tarkastelu on tärkeä osa viranomaisyhteistyön kehittämistä, jolla lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa voidaan ehkäistä ja jolla siihen voidaan puuttua.

Kiitokset raportin toteutumisesta kuuluvat hankkeen monille tukijoille. Kiitos Sisäasiainministeriön poliisiosastolle Lapset väkivallan uhreina -tutkimushankkeen rahoittamisesta. Tutkimusaineiston muodostamisesta kiitos Antti Nyströmille. Kiitokset hankkeen ohjausryhmän jäsenille: Janne Kivivuorelle Oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta, Mikko Lampikoskelle Sisäasiainministeriöstä, Mikko Oraselle Ensi- ja turvakotienliitto ry:stä ja Tarja Pösölle Tampereen yliopistosta. Kiitos myös Heikki Sariolalle Lastensuojelun keskusliitosta. Työn ohjauksesta ja tukemisesta erityinen kiitos kuuluu Juha Kääriäiselle ja Noora Elloselle.

Tampereella 24.9.2008

Sanna-Mari Humppi, YTK, Poliisiammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tässä selvityksessä kartoitetaan vuonna 2007 poliisille ilmoitettuja lapsiin ja nuoriin kohdistuvia väkivallantekoja. Väkivaltaa tarkastellaan fyysisen, seksuaalisen ja perheessä tapahtuvan epäsuoran väkivallan uhreiksi joutuneiden lasten ja nuorten näkökulmasta. Uhrien ohella huomio kiinnitetään rikoksesta epäiltyyn ja siihen tilanteeseen, jossa väkivallanteko tapahtuu. Lopuksi selvitetään rikosepäilyjen tutkinnan tilaa. Aineistona käytetään poliisiasiain tietojärjestelmästä (PATJA) poimittuja rikosilmoituksia, jotka selvitystä varten luettiin läpi. Tiedot perustuvat rikosilmoituksiin kirjattuihin tietoihin.

Vuonna 2007 poliisille ilmoitettiin 2024 alle 15-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvaa väkivaltarikosta, joista valtaosa oli fyysisiä väkivallantekoja (75 %). Seksuaalista väkivaltaa esiintyi 20 %, ja lapsen laiminlyöntiä 5 %. Fyysisen väkivallan uhrit ovat suurimmaksi osaksi poikia (70 %) ja seksuaalisen väkivallan uhrit valtaosin tyttöjä (87 %).

Lähes puolet lapsiin kohdistuvasta fyysisestä väkivallasta tapahtuu ikätovereiden välillä, jolloin väkivallasta epäilty on toinen lapsi tai nuori. Puolet fyysisen väkivaltarikosten epäillyistä on alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria (50 %), ja kolmannes rikoksesta epäillyistä on alle 15-vuotiaita (29 %). Valtaosa ikätovereiden välisen väkivallan uhreista on poikia (80 %). Lapsilla katu ja koulu ovat yleisimmät väkivallan tapahtumapaikat. Nuorten keskuudessa esiintyy myös seurustelusuhteissa tapahtuvia ja nuorisoporukan välisiä väkivallantekoja, jotka ovat luonteeltaan vakavia.

Alle kolmannes lasten kohtaamasta väkivallasta tapahtuu perhepiirissä. Nuorten keskuudessa perhepiirissä tapahtuvaa väkivaltaa esiintyy vain vähän. Perheessä tapahtuvassa väkivallassa lapsen isä on useammin rikoksesta epäilty kuin lapsen äiti. Alle viidesosassa tapauksista epäilty on uhrille tuntematon. Lapset joutuvat myös näkemään väkivaltaa perheessään, jolloin väkivallasta epäilty on useimmin isä. Poliisi kirjaa epäsuoran perheväkivallan uhreiksi kuitenkin lähinnä pieniä lapsia.

Perheessä tapahtuvat väkivallanteot jäävät muita tapauksia useammin ilmoittamatta poliisille. Harvemmin poliisille ilmoitetaan äidin kohdistama fyysinen väkivalta ja isäpuolen kohdistama seksuaalinen väkivalta. Erityisesti ilmoittamatta jättäminen koskee perheväkivallan kohteeksi joutuneita tyttöjä.

ENGLISH SUMMARY

This study investigates the type of violent acts against children and juveniles that were reported to the police in Finland in 2007. The focus is on the victims of physical, sexual and indirect family violence and on those suspected of these assaults. The context of violence is also studied. The final part of the study examines how many of these reports are forwarded to a prosecutor. The data is based on police reports and is collected from the police data system. All police reports were read through.

In 2007 police recorded 2,024 assaults against under 15-year-old children. These assaults mostly concerned physical violence (75%). Sexual violence formed 20% of cases, and 5% was recognized as neglect. Boys account for most victims of physical violence (70%) and girls for most victims of sexual violence (87%). Among juveniles the amount of physical violence is larger (90 %) and sexual violence smaller (10%) than among children.

Almost half of physical violence occurs in peer-relationships. Half of the suspects in physical assaults are under 18-year-old children and juveniles (50%). One third of the suspects are under 15-year-old children (29%). Most victims of peer-violence are boys (80%). Physical violence among children happens most commonly on the streets or in some other public place. A significant amount of physical violence among children occurs in the school. Juveniles encounter violence in dating relationships and as a form of group violence, which can be considered serious forms of violence.

Family violence constitutes less than one third of all physical violence towards children. Family violence is rare among juveniles. A child's father is more commonly suspected than a child's mother. Children encounter indirect violence by seeing or hearing violence between parents in a family. The suspect in indirect family violence is most commonly a father. However, only young children are recorded as victims of indirect family violence.

Family violence is less frequently reported to the police than other forms of violence. Incidents of physical violence, in particular, committed by a mother, and sexual violence committed by a step-father, are under-reported. In the case of family violence, girls are more commonly under-represented as victims of violence than boys.

SISÄLLYS

Esipuhe	5
Tiivistelmä	6
English summary	7
Sisällys	9
Taulukot	11
Kuviot	12
Liitetaulukot	13
1 Johdanto	15
1.1 Lapsiin kohdistuva väkivalta käsitteenä	15
1.1.1 Fyysinen pahoinpitely ja laiminlyönti	16
1.1.2 Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö	18
1.1.3 Epäsuora väkivalta ja väkivallan näkeminen.....	19
1.2 Lapsen oikeudet ja uusi lastensuojelulaki	19
1.3 Poliisi ja lapsiin kohdistuneet väkivaltarikokset	21
2 Selvityksen toteutus	23
2.1 Rikosilmoitukset tutkimusaineistona.....	23
2.2 Aineiston muodostaminen	24
3 Lapsiin ja nuoriin kohdistuneet rikosepäilyt	27
4 Lapsiin ja nuoriin kohdistunut fyysinen väkivalta	30
4.1 Uhrin ikä, sukupuoli ja kansalaisuus	32
4.2 Uhrin ja rikoksesta epäillyn välinen suhde.....	34
4.3 Teon tapahtumapaikka	40
4.4 Tyypillisten väkivaltatilanteiden tarkastelua	43
4.4.1 Fyysisen väkivallan tapahtumakontekstit.....	43
4.4.2 Tyttöjen, poikien ja eri-ikäisten lasten välisistä eroista.....	47
5 Lapsiin kohdistunut seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö	50
5.1 Uhrin ikä, sukupuoli ja kansalaisuus	50
5.2 Uhrin ja rikoksesta epäillyn välinen suhde.....	52
5.3 Teon tapahtumapaikka	55
5.4 Tyypillisten väkivaltatilanteiden tarkastelua	55

5.4.1	Seksuaalisen väkivallan tapahtumakontekstit	56
5.4.2	Rikosilmoitusten kirjaamiseen liittyviä ongelmakohtia	57
6	Epäsuora perheväkivalta ja väkivallan näkeminen.....	59
6.1	Asianosaisuhrien ikä ja sukupuoli	59
6.2	Tyypillisten väkivaltatilanteiden tarkastelua	61
7	Rikoksesta epäilty	64
7.1	Epäilty fyysisen väkivallan tapauksissa	64
7.2	Epäilty seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön tapauksissa	65
7.3	Lapset ja nuoret väkivallan tekijöinä: ikätovereiden välinen väkivalta	66
8	Rikosepäilyjen tutkinnan tila.....	68
8.1	Tutkinnan tila fyysisen väkivallan rikosepäilyissä	68
8.2	Tutkinnan tila seksuaalisen väkivallan rikosepäilyissä	70
8.3	Viranomaisen tekemät tutkintapyynnöt	72
9	Lopuksi.....	73
	Kirjallisuus	78
	Liitteet	82

TAULUKOT

Taulukko 1	Lapsiin kohdistuvan väkivallan muodot (lähde: Taskinen 2003).....	16
Taulukko 2	Aineiston muodostaminen eri ikäryhmissä	25
Taulukko 3	Lapsiin ja nuoriin kohdistuneet rikosepäilyt vuonna 2007.....	27
Taulukko 4	Rikosnimikkeet lapsiin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä	31
Taulukko 5	Rikosnimikkeet nuoriin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä	31
Taulukko 6	Epäillyn suhde uhriin alle 15-vuotiaalla fyysisen väkivallan teoissa	34
Taulukko 7	Epäillyn suhde uhriin 15–17-vuotiaalla fyysisen väkivallan teoissa	35
Taulukko 8	Epäillyn suhde uhriin perheen sisäisissä väkivallanteoissa alle 15-vuotiailla uhreilla.....	37
Taulukko 9	Fyysinen väkivalta tapahtumakontekstin ja sukupuolen mukaan alle 15-vuotiailla uhreilla	44
Taulukko 10	Fyysinen väkivalta tapahtumakontekstin ja sukupuolen mukaan 15–17-vuotiailla uhreilla.....	44
Taulukko 11	Yleisimmät rikosnimikkeet alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä	50
Taulukko 12	Epäillyn suhde uhriin alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä	53
Taulukko 13	Tutkinnan tila lapsiin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä	69
Taulukko 14	Tutkinnan tila lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä	70
Taulukko 15	Yhteenveto rikosilmoitusten rakentamasta väkivallan kokonaiskuvasta	76

KUVIOT

Kuvio 1	Poliisin tietoon tulleet epäilyt alle 15-vuotiaisiin kohdistuneista väkivaltarikoksista uhrin sukupuolen mukaan vuonna 2007 (N=2280).....	28
Kuvio 2	Poliisin tietoon tulleet epäilyt 15–17-vuotiaisiin kohdistuneista väkivaltarikoksista uhrin sukupuolen mukaan ajalla 1.1.–30.4.2007 (N=745)	29
Kuvio 3	Fyysisen väkivallan uhrin iän ja sukupuolen mukaan lapsilla.....	32
Kuvio 4	Fyysisen väkivallan uhrin iän ja sukupuolen mukaan nuorilla.....	33
Kuvio 5	Epäillyn suhde uhriin alle 15-vuotiailla uhreilla.....	36
Kuvio 6	Fyysisen väkivallan tapahtumapaikka lapsilla.....	40
Kuvio 7	Fyysisen väkivallan tapahtumapaikka nuorilla.....	41
Kuvio 8	Fyysinen väkivalta tapahtumakontekstin ja uhrin sukupuolen mukaan lapsilla (N)	47
Kuvio 9	Fyysinen väkivalta tapahtumakontekstin ja uhrin sukupuolen mukaan nuorilla (N)	48
Kuvio 10	Fyysisen väkivallan tapahtumakonteksti eri ikäluokissa, % (N=1826)	49
Kuvio 11	Seksuaalisen väkivallan uhrin iän ja sukupuolen mukaan	51
Kuvio 12	Epäillyn suhde uhriin eri ikäluokissa seksuaalirikosepäilyissä, %.....	54
Kuvio 13	Teon tapahtumapaikka lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä.....	55
Kuvio 14	Seksuaalisen väkivallan tapahtumakonteksti eri ikäluokissa, % (N=463).....	56
Kuvio 15	Perheväkivaltatilanteessa asianosaisiksi merkityt lapset iän ja sukupuolen mukaan (N=288)	60
Kuvio 16	Rikoksesta epäilty alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa epäsuoran perheväkivallan teoissa (N=271)	61
Kuvio 17	Fyysisestä väkivallasta epäillyt iän ja sukupuolen mukaan .	65
Kuvio 18	Seksuaalisesta väkivallasta epäillyt iän ja sukupuolen mukaan	66
Kuvio 19	Tutkinnan tila fyysisen väkivallan tapahtumakontekstin mukaan lapsilla, % (N=1826)	70
Kuvio 20	Tutkinnan tila seksuaalisen väkivallan tapahtumakontekstin mukaan lapsilla, % (N=463)	71

LIITETAULUKOT

Liitetaulukko 1	Rikosnimike uhrin iän mukaan alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä (N).....	82
Liitetaulukko 2	Alle 15-vuotiaiden uhrien kansalaisuus fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.....	82
Liitetaulukko 3	Yli 15-vuotiaiden uhrien kansalaisuus fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.....	83
Liitetaulukko 4	Yleisimmät rikosnimikkeet isän ja äidin lapseen kohdistamissa epäilyissä (%).....	83
Liitetaulukko 5	Fyysisen väkivallan tapahtumapaikka uhrin sukupuolen mukaan alle 15-vuotiailla uhreilla (N).....	84
Liitetaulukko 6	Alle 15-vuotiaiden uhrien kansalaisuus seksuaalirikosepäilyissä.....	84
Liitetaulukko 7	Rikoksesta epäilyn kansalaisuus fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.....	85
Liitetaulukko 8	Rikoksesta epäilyn kansalaisuus seksuaalisen väkivallan rikosepäilyissä.....	85
Liitetaulukko 9	Fyysisen väkivallan tapahtumapaikka uhrin sukupuolen mukaan (N).....	86

1 JOHDANTO

1.1 Lapsiin kohdistuva väkivalta käsitteenä

Suomessa lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa on kutsuttu lasten pahoinpitelyksi ja kaltoinkohteluksi (Forsberg 2005). WHO:n määritelmän mukaan lasten kaltoinkohtelu käsittää ”sellaiset fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin taikka kaupallisen tai muun riiston, joista seuraa todellista tai mahdollista vaaraa lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai ihmisarvolle suhteessa, jossa on kyse vastuusta, luottamuksesta tai vallasta.” Lasten kaltoinkohtelu on lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa laajempi käsite, ja se pitää sisällään laiminlyönnin, emotionaalisen kaltoinkohtelun, fyysisen pahoinpitelyn, seksuaalisen hyväksikäytön ja lapselle aiheutetun sairauden (Söderholm 2004). Tässä selvityksessä lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa lähestytään ensisijaisesti rikoksena, jolla on erilaisia väkivallan ilmenemismuotoja.

Suomen rikoslaissa lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa lähestytään henkeen, terveyteen ja seksuaalisuuteen kohdistuvien rikosten näkökulmasta. Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista yleisin on pahoinpitely, joka määritellään *rikoslaissa* seuraavasti:

Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava. (Rikoslaki 21:5)

Lapsiin kohdistuva väkivalta tulee huomioida myös ilmiönä, jolloin väkivallalla on sekä aktiivinen että passiivinen ulottuvuutensa. Taulukossa 1 on esitelty fyysisen, kemiallisen, psyykkisen, seksuaalisen, sosioekonomisen ja rakenteellisen väkivallan muodot aktiivisen ja passiivisen ulottuvuuden mukaan.

Taulukko 1. Lapsiin kohdistuvan väkivallan muodot (Taskinen 2003).

Väkivallan muoto	Väkivallan ulottuvuus
Fyysinen väkivalta	Aktiivinen: lyöminen, potkiminen, pahoinpitely Passiivinen: hoidon laiminlyönti
Kemiallinen väkivalta	Aktiivinen: lääkkeiden, päihteiden yms. väärinkäyttö Passiivinen: lääkehoidon ja ruokavalion laiminlyönti
Psyykinen väkivalta	Aktiivinen: kaltoin kohtelu, nöyryyttäminen, pelottelu, pilkkaaminen Passiivinen: mitätöinti, huomiotta jättäminen
Lasten seksuaalinen riisto	Aktiivinen: seksuaalinelinten pahoinpitely, pakotettu yhdyntä ja muu koskemattomuuden loukkaus sekä johdattaminen seksuaaliobjektiksi ja prostituutioon Passiivinen: lapsen altistaminen ikään ja kehitystasoon kuulumattomaan seksuaalisuuteen ja seksualisoituneeseen ilmaperiin
Sosio-ekonominen väkivalta	Aktiivinen: esim. rahan kirstitys, asunnon väärinkäyttö Passiivinen: heitteillejätö
Rakenteellinen väkivalta	Aktiivinen: hierarkkiset järjestelmät, alistaminen Passiivinen: säädökset ja normit, joissa ei oteta huomioon lapsen oikeutta kasvuun, suojeluun ja turvallisuuteen

1.1.1 Fyysinen pahoinpitely ja laiminlyönti

Tässä selvityksessä fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan sekä lapsen fyysistä pahoinpitelyä että lapsen laiminlyöntiä. Rikoslaisissa lapsen fyysinen pahoinpitely ja lapsen fyysinen laiminlyönti katsotaan pahoinpitelyrikoksiin kuuluviksi (Rikoslaki 21:5). Fyysisen pahoinpitely ja laiminlyönti ovat molemmat fyysistä väkivaltaa, mutta pahoinpitelyn ja laiminlyönnin väliset erot on silti huomioitava.

Lapsen fyysinen pahoinpitely on aktiivista fyysistä väkivaltaa, joka ilmenee esimerkiksi lyömisenä, potkimisena, palovamman tuottamisena, hiuksista repimisena ja kuristamisena. Rikoslain mukaan lapsen fyysinen pahoinpitely on *lievä*, mikäli sen seurauksena ei ole syntynyt ruumiinvammaa, kuten ruhjetta tai mustelmaa, tai jos ruumiillisen koskemattomuuden loukkaus on vähäistä (Rikoslaki 21: 7). Pahoinpitely katsotaan *törkeäksi*, jos sen yhteydessä on käytetty terä- tai ampuma-asetta, jos pahoinpitely voi johtaa hengenvaaralliseen tai pysyvään ruumiinvammaan, tai jos se kokonaisuutena arvostellen katsotaan törkeäksi (21: 6). Käytännössä esimerkiksi pikkulapsen pahoinpitelyä pidetään usein kokonaisuutena törkeänä, vaikka se ei aiheuttaisikaan henkeä uhkaavaa vammaa, tai vaikka siinä ei käytettäisikään erillistä asetta. Lapset voivat joutua myös

henkirikosten uhriksi, jolloin kyseessä on *surma, tappo tai murha*. Tapon katsominen murhaksi edellyttää vakaata harkintaa, sen suorittamista erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen (Rikoslaki 21: 2). (Kallio & Tupola 2004.)

Lapsen laiminlyönti on passiivista fyysistä väkivaltaa, ja sillä tarkoitetaan lapsen perustarpeiden huomiotta jättämistä. Lapsen laiminlyönnillä on erilaisia ilmenemismuotoja. Laiminlyönti voi olla näkyvää fyysistä laiminlyöntiä, kuten lapsen kasvuolosuhteiden ja/ tai ravitsemuksen huomiotta jättämistä, puutteellista valvontaa ja vaaroille kuten myrkytyksille ja putoamisille altistamista. Fyysinen laiminlyönti tarkoittaa sitä, että lapsi ei saa kasvunsa edellyttämää riittävää tai oikeaa ravitsemusta ja/tai että hän elää epähygieenisissä ja kylmissä olosuhteissa. Emotionaalinen laiminlyönti, jota usein ilmenee fyysisen laiminlyönnin yhteydessä, tarkoittaa hyväksynnän ja arvostuksen tunteen puuttumista ja lapsen emotionaalisiin tarpeisiin reagoimattomuutta. Esimerkiksi perheväkivallalle altistaminen täyttää useat emotionaalisen laiminlyönnin kriteerit, vaikka sillä ei olisikaan näkyviä fyysisiä seurauksia lapsen kehitykselle. Lasta voidaan laiminlyödä myös lääketieteellisen hoidon ja koulutuksen näkökulmasta. Tällöin on kyse huoltajan välinpitämättömästä tai kielteisestä suhtautumisesta lapselle määrättyyn lääkitykseen, hoitoon tai koulutukseen. (Söderholm 2004.)

Vammantuottamus, heitteillepano ja kuolemantuottamus voidaan katsoa rikoksiksi, jotka täyttävät fyysisen laiminlyönnin tunnusmerkit. Näissä lapsiin ei ole kohdistettu aktiivista fyysistä väkivaltaa, mutta teosta on aiheutunut terveyden vahingoittuminen, kivun aiheutuminen tai toisen saattaminen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. *Vammantuottamuksella* tarkoitetaan toisen henkilön huolimattomuuden aiheuttamaa ruumiinvammaa tai sairautta, joka ei ole vähäinen (Rikoslaki 21: 10). Tärkeä vammantuottamus on kyseessä, jos se aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella (Rikoslaki 21: 11). Heitteillepano pitää sisällään teot, joissa lapsi saatetaan tai jätetään avuttomaan tilaan, joka aiheuttaa vaaraa hänen hengelleen ja terveydelleen (Rikoslaki 21: 14). Jos henkilö aiheuttaa huolimattomuudellaan lapsen kuoleman, kyse on *kuolemantuottamuksesta* (Rikoslaki 21: 8).

Lapsen laiminlyönti voidaan asettaa sosioekonomisen väkivallan passiiviseksi puoleksi (Taulukko 1), jolloin se liittyy osaksi taloudellisen hyvinvoinnin puutetta. Lapsen fyysisellä laiminlyönnillä on kaikista väkivallan muodoista suurin yhteys köyhyyteen (Söderholm 2004, 13), jolloin on yllättävää, että lapsen heitteillejättöjä esiintyy 2000-luvun suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Yksilötason taustatekijöitä lapsen laiminlyönnille voidaan löytää myös huoltajan puutteellisista tiedoista, mielenterveys- ja päihdeongelmista, stressistä, taloudellisista vaikeuksista tai sosiaalisen tuen puutteesta, jolloin raja tahallisesti aiheutetun ja satunnaisen vahingon välillä ei välttämättä ole helppo tunnistaa (emt).

1.1.2 Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö

Seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan tekoja, joissa seksuaaliseen teokseen liittyy pakottamista, väkivaltaa tai sillä uhkaamista. Kaikkein vakavimmat seksuaalisen väkivallan muodot ovat raiskauksia ja törkeitä raiskauksia, ja niillä tarkoitetaan toisen pakottamista sukupuoliyhteyteen uhkaamalla tai käyttämällä väkivaltaa. Raiskaus katsotaan törkeäksi, jos sillä aiheutetaan tahallisesti toiselle ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila tai erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä. Raiskaus on törkeä myös silloin, jos tekijöitä on useita, jos teko tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla, jos siinä käytetään ampuma- tai teräasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä tai muuten uhataan vakavalla väkivallalla. (Rikoslaki 20:1.)

Lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan tekoja, joissa lapsi altistetaan ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, josta on haittaa lapsen kehitykselle, jota lapsi ei ymmärrä tai johon lapsi ei anna suostumustaan. (Salo & Ståhlberg 2004). Suomalainen rikoslaki jakaa lapsiin kohdistuvat seksuaaliset hyväksikäytöt lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön sekä törkeään lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. 'Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö' tarkoittaa seksuaalista tekoa, kuten sukupuoliyhteyttä tai koskettelua alle 16-vuotiaan henkilön kanssa. Törkeäksi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö katsotaan silloin, jos siitä aiheutuu lapsen iän tai kehitystason vuoksi erityistä vahinkoa, jos se tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai jos lapsen suhde tekijään on erityisen luottamuksellinen. (Rikoslaki 20:6; 20:7). Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö pitää sisällään myös teot, joita ei laissa ole erikseen kriminalisoitu (esim. tirkistely), mutta jotka 16-vuoden suojaikärajan vuoksi katsotaan rikollisiksi (Majamaa 2003, 13).

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voidaan katsoa universaaliksi sosiaalisesti ongelmaksi, sillä sitä tapahtuu kaikissa yhteiskunnissa yhteiskuntaluokasta riippumatta. Lapsen seksuaalisuutta loukkaavia ilmiöitä kutsutaan yleisesti lapsen seksuaaliseksi riistoksi, mutta se, mikä katsotaan lapsen seksuaalisuutta loukkaavaksi ilmiöksi tai seksuaaliseksi hyväksikäytöksi on kuitenkin hyvin kulttuurisidonnainen käsite. Suhtautuminen alastomuuteen ja lapsen ja vanhemman välisiin suhteisiin vaihtelevat eri kulttuureissa, ja tämän lisäksi seksuaalisen hyväksikäytön tunnistamisen taustalla vaikuttavat kulttuuriset sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja sukupuolten välisiin suhteisiin liittyvät käsitykset. Lapsiin kohdistuva (seksuaalinen) väkivalta onkin havaittu yleisimmäksi maissa, joissa naisilla ja tytöillä on vain vähäinen itsemääräämisoikeus ja heikommat mahdollisuudet vaikuttaa omaan seksuaaliseen toimintaansa. (Taskinen 2003; Salo & Ståhlberg 2004.)

Seksuaalisen hyväksikäytön määrittelyyn liittyy paljon tulkinnanvaraisuutta myös yksittäisten tapausten tasolla. Yksittäistä lasten tai nuorten

keskinäisissä suhteissa tapahtuvaa tekoa ei katsota lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi, jos osapuolten iässä tai fyysisessä ja henkisessä kehityksessä ei ole suurta eroa (Rikoslaki 20:6). Sen sijaan teko katsotaan hyväksikäytöksi silloin, jos eri-ikäisten lasten ja nuorten välillä vallitsee esimerkiksi suuresta ikäerosta johtuva valtasuhde. Niinpä 18-vuotiaan seksisuhde 13-vuotiaan kanssa katsotaan lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi (ks. myös Salo & Ståhlberg, 2004). Se, mikä katsotaan tarpeeksi suureksi kehityseroksi fyysisen ja emotionaalisen kehityksen tasolla, on kuitenkin aina tapauskohtaista. Myös yli 16-vuotiailla voidaan käyttää 'seksuaalisen hyväksikäytön' rikosnimikettä silloin, jos joku asemaansa hyväksikäyttäen (esim. koulussa tai muussa laitoksessa, jossa osapuolilla on alisteinen suhde) taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavaan tekoon (Rikoslaki 20:5).

1.1.3 Epäsuora väkivalta ja väkivallan näkeminen

Fyysisen väkivallan ohella lapsiin voi kohdistua väkivaltaa epäsuorasti. Epäsuoralla väkivallalla tarkoitetaan tässä väkivallan todistamista, kuten sen näkemistä tai kuulemista. Epäsuora väkivalta on aktiivista psyykkistä väkivaltaa, jossa uhri joutuu väkivallan sivustaseuraajaksi ilman, että uhuriin kohdistuu aktiivista fyysistä väkivaltaa. Epäsuoran väkivallan haitalliset vaikutukset lapsen kehitykselle on nostettu entistä enemmän keskustelun kohteeksi. Väkivallan näkemisellä on todettu olevan yhteys muuhun uhriutumiseen (Walby & Myhill 2001).

Tässä selvityksessä epäsuoraa väkivaltaa lähestytään ennen kaikkea perheväkivallan todistamisen näkökulmasta. Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisällä ilmenevää väkivaltaa, jonka kohteita voivat olla joko naiset, miehet tai lapset. *Perheväkivallan näkeminen* sen sijaan tulee nähdä omana lapsiin kohdistuvan väkivallan muotonaan, jossa lapset altistuvat perheen sisällä tapahtuvalle väkivallalle seuraamalla sitä sivusta joko nähdessä tai kuullen. Tutkimusten mukaan epäsuoran väkivallan vaikutukset lasten psyykkiseen ja fyysiseen kehitykseen ovat yhtä vakavia kuin suoran fyysisen väkivallan kohdalla, joskin lasten asema perheväkivallan todistajina on muihin väkivallan muotoihin verrattuna hankalampi tunnistaa (Oranen 2004).

1.2 Lapsen oikeudet ja uusi lastensuojelulaki

Lapsen oikeudet ovat viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana kehittyneet huomattavasti, ja lapsen asema vanhempainvallan objektista on muuttunut kohti itsenäisempää subjektia. Lapsen oikeuksia huoltoon ja elatukseen alettiin määritellä laissa jo 1970-luvulla, mutta vasta kansainväliset uudistukset ja Euroopan ihmisoikeussopimus alkoivat turvata lap-

sen asemaa 1990-luvulta eteenpäin. Lapsen oikeuksien perusta nojaakin ennen kaikkea perus- ja ihmisoikeuksiin ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen, jolla turvataan yksilön – sekä aikuisen että lapsen – henkilökohtainen koskemattomuus. Nämä perus- ja ihmisoikeudet velvoittavat valtioita suojaamaan yksilöitä heihin kohdistuvilta rikoksilta ja muilta oikeudenvastaisilta teoilta. (Hirvelä 2007, 39–48; Gottberg 2004, 40–43.)

Yleisten ihmisoikeussopimusten ohella lapsen asemaa turvaa vuonna 1990 voimaan astunut YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus, jota voidaan pitää erityisenä lasten ihmisoikeussopimuksena. YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimukseen on kirjattu lapsen autonominen asema ja oikeus tulla kuulluksi yksilönä. Tämän lisäksi sopimuksessa turvataan lapsen oikeus saada suojaa kehittymisensä turvaksi. Sopimusvaltiot sitoutuvat toimenpiteisiin, joilla suojellaan lasta väkivallalta, hyväksikäytöltä ja laiminlyönniltä. (Hirvelä, 2007)

”Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.” (YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus, SopS 5960/1991) 19 artikla)

On huomioitava, että Suomessa lapseksi määritellään jokainen alle 18-vuotias henkilö. Lapsen oikeuksista puhuttaessa ei tehdä eroa lapsuuden ja nuoruuden välille, joskin lain määritelmässä nuoreksi kutsutaan alle 21-vuotiasta henkilöä. Rikosoikeudellinen vastuu alkaa Suomessa 15 vuoden iässä, jolloin alle 15-vuotiaana rikokseen syyllistynyt ei joudu teostaan rikosoikeudelliseen vastuuseen. Sen sijaan 15–17-vuotiaina rangaistavaan tekoon syyllistyneet tuomitaan nuorina henkilöinä, mistä seuraa lievennyksiä rangaistuksen määräytymiseen. (ks. Gottberg 2004)

Vuoden 2008 alusta Suomessa astui voimaan uusi lastensuojelulaki, jossa kunnille asetettiin uusia toimintavelvoitteita ja –menettelyitä lastensuojeluun liittyvien toimenpiteiden parantamiseksi. Uudessa lastensuojelulaissa on madallettu kynnystä lastensuojeluilmoituksen ja rikosilmoituksen tekemiseen, ja samalla ilmoitusvelvollisten piiriä on laajennettu. Uuden lastensuojelulain mukaan lastensuojeluviranomaisen on ilmoitettava oma-aloitteisesti poliisille, jos on syytä epäillä lapsen kohdistettaneen henkeen ja terveyteen tai seksuaalisuuteen kohdistuneita rikoksia. Aikaisemmin salassapitoa koskevat säännökset saattoivat estää rikoksesta ilmoittamisen, mutta uudessa laissa lastensuojeluviranomaisen tulee tehdä rikosilmoitus salassapitosäännöksistä huolimatta. (Lastensuo-

jelulaki 25 § 6 momentti). Uuden lastensuojelulain tavoitteena on turvata lapsen ja perheen tarvitsemat tukitoimet ja palvelut, parantaa viranomais-ten välistä yhteistyötä sekä mahdollistaa entistä varhaisempi ongelmiin puuttuminen (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2007).

1.3 Poliisi ja lapsiin kohdistuneet väkivaltarikokset

Lapsiin kohdistuva väkivalta on luonteeltaan pääasiassa piilorikollisuutta, ja suurinta osaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvista rikoksista ei ilmoiteta poliisille. Väestöön suuntautuneiden uhritutkimusten mukaan lapsiin ja nuoriin kohdistuu enemmän väkivaltaa kuin aikuisiin (Ellonen, Kääriäinen, Salmi, Sariola 2008); kuitenkin näistä tehdään harvemmin poliisille ilmoitus. Esimerkiksi Yhdysvalloissa 12–17-vuotiaisiin kohdistuneista väkivaltarikosepäilyistä 28 % ilmoitetaan poliisille; aikuisilla vastaava luku on 48 %. Mitä nuorempi uhri on kyseessä, sitä harvemmin poliisille tehdään asiasta rikosilmoitus. (Finkelhor & Wolak 2003.)

Rikoksesta ilmoittamatta jättämiselle on löydetty monia käsitteellisiä, oikeudellisia ja emotionaalisia syitä. Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa mielletään vähemmän vakavaksi kuin aikuisiin kohdistuva väkivalta, ja samalla nuoria rikoksentekejiä ei ajatella rikollisiksi. Lasten ja nuorten keskuudessa tapahtuvat pahoinpitelyt, varkaudet ja ryöstöt katsotaan pikemminkin osaksi normaalia nuoruutta kuin rikollista käyttäytymistä. Erityisesti ikätovereiden välisissä väkivallanteoissa ratkaisuja väkivallanteoista pyritään löytämään lasten vanhempien, koulun tai lastensuojeluviranomaisten parista, jolloin poliisin puoleen ei haluta kääntyä. Lasten ja nuorten keskinäiset väkivallanteot mielletäänkin usein vain ”riitoina” tai ”tappeluina” sen sijaan, että niiden yhteydessä puhuttaisiin väkivallasta. Rikoksen kohteeksi joutuminen ja siitä ilmoittaminen aiheuttavat myös häpeän, syyllisyyden ja pelon tunteita paitsi lapsille myös lasten vanhemmille, joiden asema lapsiin kohdistuvien rikosten ilmoittajina on merkittävä. (Finkelhor, Wolak & Berliner 2001; Finkelhor 2008, 92–101.)

Lapsiin kohdistuvat rikokset tulevat poliisiin tietoon yleensä lapselle läheisen henkilön ilmoittamina. Nuorten keskuudessa kulttuuri ei rohkaise poliisille kertomiseen, ja pienillä lapsilla ei ole mahdollisuuksia ilmoittaa rikoksen uhriksi joutumisesta poliisille. Lapselle läheisen vanhemman lisäksi rikosilmoituksen tekijöinä voivat olla sosiaaliviranomaiset, lääkärit, opettajat tai muut ammatissa toimivat henkilöt. Suomessa ei kuitenkaan ole yleistä (yksityishenkilöä koskevaa) velvollisuutta ilmoittaa tapahtuneista rikoksista poliisille, ja ainoastaan eräiden hankkeilla olevien törkeiden rikosten ilmoittamatta jättäminen on säädetty rangaistavaksi¹. Näitä rikoksia ovat mm. raiskaus, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksi-

¹ Hankkeilla olevilla rikoksilla tarkoitetaan rikoksia, jotka olisivat vielä estettävissä.

käyttö, henkirikokset ja törkeä pahoinpitely. (Helminen, Lehtola, Virolainen 2006; Taskinen 2003; Tolvanen, Vuento 2004.)

Erityyppiset rikokset ilmoitetaan poliisille herkemmin kuin toiset, ja eri väkivaltarikosten ilmoittamiseen liittyy omia tunnuspiirteitään. Erityisesti seksuaalirikoksista ilmoittamatta jättämisille on havaittu syytä suomalaisissa aikuisväestöön kohdistuvissa tutkimuksissa. Seksuaalirikosten uhrit eivät ole halunneet kääntyä poliisin puoleen, koska eivät pitäneet väkivaltaa riittävän vakavana, halusivat unohtaa tapauksen, epäilivät poliisin mahdollisuuksia toimia, eivät halunneet viranomaisten puuttuvan tilanteeseen; asia sovittiin, uhrit pelkäsivät kosta, häpesivät ja syyttivät itseään tai pelkäsivät, että kukaan ei uskoisi heitä. (Heiskanen & Piispa 1998, 49). Myös huoli epäasiallisesta kohtelusta rikosprosessissa on rikoksesta ilmoittamatta jättämisen taustalla. (Kainulainen 2004). Samantyyppisiä syitä seksuaalisesta väkivallasta ilmoittamatta jättämiselle on löydetty myös nuorisoa koskevista tutkimuksista: nuori uhri kokee tapauksen omaksi syykseen eikä halua poliisin puuttuvan tilanteeseen (Thompson et al. 2007).

Rikosilmoitusten lukumäärä on kaikissa rikostyypeissä ollut yleisesti ottaen kasvussa, ja myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosilmoitusten lukumäärä on kaksinkertaistunut Suomessa viimeisen viiden vuoden aikana (Niemi 2007). Rikosilmoitusten lukumäärän kasvusta ei kuitenkaan voida vetää johtopäätöksiä itse rikosten lukumäärän lisääntymiseen, sillä ilmoitusalttiuden kasvun taustalla vaikuttavat monet tekijät. Myös rikosilmoitusten käsittely, tutkinta ja rikosepäilyjen eteneminen syyteharkintaan poikkeavat rikostyypeittäin. Esimerkiksi tutkinta-ajat lapsen fyysisen pahoinpitelyn tapauksissa ovat havaittu pidemmiksi kuin tapauksissa, joissa uhrina on aikuinen (Lindell & Svedin 2001). Seksuaalisen hyväksikäytön tapauksissa haasteiksi onkin asetettu näytön puuttuminen ja viranomaisyhteistyön kehittäminen (Hirvelä 2007). Lapsen aseman huomioimisen ja kuulusteluun rikosilmoituksen tekovaiheessa liittyy näin ollen monia tekijöitä, joihin poliisin tulisi kiinnittää erityistä tarkkuutta.

2 SELVITYKSEN TOTEUTUS

Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvia väkivallan tekoja, joista tehtiin poliisille rikosilmoitus vuonna 2007. Väkivaltaa lähestytään kolmen eri osa-alueen kautta: fyysisen, seksuaalisen ja epäsuoran väkivallan näkökulmista. Tarkastelun kohteena ovat rikosnimikkeet, uhrin ja rikoksesta epäiltyjen ominaisuudet, väkivallantekeiden tapahtumapaikat ja lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan luonne. Myös rikosepäilyjen tutkinnan tilaa selvitetään.

Aineisto koostuu väkivallan uhreiksi joutuneista lapsista ja nuorista. Aineisto on jaettu ikäryhmien perusteella kahteen erilliseen aineistoon: tapahtumahetkellä alle 15-vuotiaisiin lapsiin ja tapahtumahetkellä 15–17-vuotiaisiin nuoriin. Alle 15-vuotiaiden osalta tarkastellaan kaikkia vuonna 2007 rikosilmoitukseen johtaneita väkivallantekoja, ja 15–17-vuotiaiden osalta tarkastellaan ajalla 1.1.–30.4.2007 ilmoitettuja väkivallantekoja. Aineisto lasten kohtaamasta väkivallasta koostuu koko vuoden tapauksista, ja nuorten kohtaamasta väkivallasta saadaan tieto kolmannesvuoden osalta.

2.1 Rikosilmoitukset tutkimusaineistona

Selvityksen aineistona ovat poliisiasian tietojärjestelmästä (PATJA) poimitut rikosilmoitukset, jonne kaikki poliisin tietoon tulleet rikosilmoitukset kirjataan. Rikosilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, ja tarvittaessa poliisi voi käynnistää esitutkinnan poliisin omasta toimesta. Jos ilmoituksen perusteella on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen, poliisi aloittaa tapauksen esitutkinnan. Esitutkinnalla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla poliisi pyrkii hankkimaan tietoa epäilyistä rikoksesta syyteharkinnan ja rikosoikeudenkäynnin valmistelua varten (Helminen, Lehtola, Virolainen 2005). Niin sanotuissa asianomistajarikoksissa² esitutkinta toimitetaan yleensä vain asianomistajan vaatiessa tekijälle rangaistusta. Suurin osa rikoksista kuuluu kuitenkin virallisen syytteen alaiseksi, eli poliisilla on velvollisuus tutkia ne, vaikka asianomistaja ei vaatisikaan niistä rangaistusta (ks. myös Noponen 2007, 23).

Yksittäinen rikosilmoitus on *epäily* mahdollisesti tapahtuneesta rikoksesta. Rikosilmoituksen tekeminen ja sen vastaanottaminen eivät vielä tarkoita, että rikos on tapahtunut. Tällöin myöskään rikosilmoitus tutkimusaineistona ei kerro vielä tapahtuneista rikoksista, vaan siinä esitetyt uhrin, epäillyt ja tapahtumakuvaukset perustuvat rikosilmoituksen tekijän kertomukseen. Kun ottaa huomioon, että suurinta osaa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ei ilmoiteta poliisille, on selvää, että rikosilmoitukset

² Asianomistajarikoksia ovat esimerkiksi lievä pahoinpitely.

tutkimusaineistona rakentavat vain rajallisen mutta omaleimaisen kuvan lapsiin kohdistuvan väkivallan ilmiöstä.

Rikosilmoitusten vastaanotossa ja kirjaamisessa on havaittu olevan yksilöllisiä ja alueellisia eroja, jotka saattavat vaikuttaa tuloksiin (Noponen 2007, 24–26). Poliisiviranomaisten kirjaamiskäytännöt vaihtelevat eri paikkakunnilla, ja myös yksittäisen poliisin kirjoitustyyli vaikuttaa erityisesti rikosilmoituksen tarkkuuteen ja sen ymmärrettävyyteen. Lapsiin kohdistuvan väkivallan aineistossa kirjaamistarkkuus vaihtelee myös eri väkivallan muotojen välillä ja rikoksesta ilmoittajan välillä. Esimerkiksi rikosilmoitukseen johtaneet sosiaaliviranomaisen tutkintapyyntö olivat usein tarkkuudeltaan erilaisia kuin yksityishenkilöiden tekemät rikosilmoitukset. Lapsiin kohdistuvan väkivallan aineistossa rikoksesta ilmoittaja saattaa olla myös lapsi, mikä vaatii poliisilta erityistä tarkkuutta ja huomaavaisuutta rikosilmoituksen vastaanottoon.

2.2 Aineiston muodostaminen

Lapsiin kohdistuvan väkivallan rikosilmoitusaineisto muodostuu sellaisten henkeen, terveyteen ja seksuaalisuuteen kohdistuvien rikosnimikkeiden perusteella, jossa asianomistaja tai asianosainen on alle 18-vuotias. Poiminta tehtiin sekä asianomistajien että asianosaisten perusteella, jotta aineistoon saatiin kaikki teot, joissa lapset joutuvat väkivallan uhriksi. Ilmoitukset luettiin läpi, jotta varmistettiin kyseessä olevan lapsiin kohdistuva rikosepäily. Lisäksi rikosilmoitusten lukuprosessi antoi arvokasta lisätietoa lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan luonteesta ja moninaisuudesta.

Vuonna 2007 poliisiasiain tietojärjestelmästä löytyi 5225 tapausta, jossa alle 18-vuotias on merkitty henkeen, terveyteen tai seksuaalisuuteen kohdistuvan rikosepäilyn asianomistajaksi tai asianosaiseksi. Tästä joukosta muodostettiin kaksi eri ikäryhmää ja kaksi eri aineistoa (Taulukko 2). Ensimmäinen aineisto muodostettiin vuonna 2007 poliisille ilmoitetuista tapauksista, joissa asianomistajat tai -osaiset olivat teon tapahtumahetkellä alle 15-vuotiaita. Näitä tapauksia oli vuonna 2007 yhteensä 3206. Toinen aineistosta muodostettiin 1.1.–30.4.2007 poliisille ilmoitetuista tapauksista, joissa asianomistajat tai -osaiset olivat teon tapahtumahetkellä 15–17-vuotiaita nuoria. Näitä tapauksia oli tuolloin yhteensä 693 tapausta.

Taulukko 2. Aineiston muodostaminen eri ikäryhmissä.

Ikäryhmä	Aineiston ajankohta	Rikosilmoitukset (N)
Lapset (alle 15-vuotiaat)	Vuosi 2007	3206
Nuoret (15–17-vuotiaat)	1.1.–30.4.2007	693

Aineiston jakaminen eri ikäryhmien välille oli perusteltua kolmestakin eri syystä. Ensinnäkin lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa vähemmän, jolloin tarkastelu on kannattavampaa keskittää alle 15-vuotiaisiin. Toiseksi lapsiin kohdistuva väkivalta on luonteeltaan moninaisempaa kuin nuoriin kohdistunut väkivalta, jolloin lapsiin kohdistuvia väkivallantekoja on mielekästä tarkastella koko vuoden osalta. Kolmanneksi nuoriin kohdistuvan väkivallan luonne kävi ilmeiseksi pienemmällä aineistolla, jolloin koko vuoden aineisto ei olisi tarjonnut enää lisätietoa nuoriin kohdistuvan väkivallan luonteesta.

Molemmista eri ikäryhmien aineistoista luettiin läpi kaikki niihin kuuluvat rikosilmoitukset. Ne tapaukset, jossa lapsi ei ollut väkivallan uhrina, poistettiin aineistosta³. Ilmoituksista muodostettiin kolme eri aineistoa, joita olivat asianomistajat, asianosaiset ja rikoksesta epäilty. Uhri tai epäilty muodostavat aineistossa siis yksikön, jonka kautta väkivaltaa tarkastellaan. Näiden perustietoja kuvaavat muuttujat (kuten asianomistajan, -osaisen tai epäillyn ikä, sukupuoli ja kansalaisuus) saatiin valmiina poliisiasian tietojärjestelmästä, ja osa muodostettiin itse ilmoitusten tietojen perusteella (esimerkiksi tapahtumapaikka, uhrin suhde epäiltyyn ja väkivallan tyyppi). Asianosaiset-aineistosta päädyttiin poimimaan mukaan

- tapaukset, jossa lapsi oli murhan, tapon tai kuolemantuottamisen uhri. Nämä siirrettiin fyysisen väkivallan uhreja kuvaavaan aineistoon.
- tapaukset, jossa lapsi joutui perheessä tapahtuvan väkivallan todistajaksi.

Aineistossa olevat rikosepäilyt perustuvat päärikosepäilyyn, eli vakavimpaan uhriin kohdistuneeseen tekoon. Päärikosten ohella rikosilmoituksessa voi olla useampia tekoja, ja myös asianomistajia, -osaisia ja epäiltyjä voi olla useampi. Sama henkilö voi olla samassa ilmoituksessa sekä uhri että rikoksesta epäilty; ja sama henkilö voi olla useamman kerran uhrina tai epäiltynä joko samassa tai eri rikosepäilyssä.

³ Näitä olivat tapaukset, joissa lapsi oli kirjattu asianomistajaksi ensisijaisesti johonkin muuhun rikosnimikkeeseen ja tapaukset, joissa lapsi oli kirjattu kuolleen vanhempansa asianomistajaksi.

On huomioitava, että erityisesti epäsuoraa väkivaltaa kuvaavan asianosaiset-aineiston muodostamiseen liittyy epävarmuustekijöitä. Aikaisemmissa selvityksissä poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta asianosais-uhrin ovat jääneet selvityksen ulkopuolelle, sillä uhrin osaisuus tekoon on pääteltävissä ainoastaan rikosilmoituksen selostusosasta. Lapsiin kohdistuvan väkivallan luonteeseen liittyy kuitenkin tekijöitä, jotka vaativat väkivallan käsitteellistämistä laajemmassa kontekstissa. Koska perhe on yksi lapsen keskeisimmistä kasvuympäristöistä, mukaan otettiin tapaukset, joissa lapsi joutui perheväkivallan todistajaksi. Nämä poimittiin ilmoituksen tietojen perusteella siten, että a) väkivallanteon uhrina oli lapsen perheenjäsen ja b) rikosilmoituksessa oli maininta lapsesta väkivallan näkijänä tai kuulijana. Aina ei ollut itsestään selvää, oliko asianosaiseksi kirjattu lapsi konkreettisesti nähnyt väkivallanteon. Aineistoon poimittiin kuitenkin selvyuden vuoksi vain ne tapaukset, joissa tästä oli rikosilmoituksissa maininta. On todennäköistä, että osa näistä jää aineiston ulkopuolelle.

Itse muodostettuihin muuttujiin liittyy myös muutamia rajoituksia. Nämä muuttajat (uhrin suhde epäilyyn, tapahtumapaikka ja väkivallan tyyppi) muodostettiin selostusosaan kirjatun tiedon perusteella, jonka tarkkuus ja luotettavuus vaihtelevat enemmän kuin perusmuuttujissa. Itse muodostetuista muuttujista saatavaa tietoa ei tästä syystä voida pitää yhtä luotettavana kuin rikosnimikettä, uhrin/epäilyn ikää, sukupuolta tai kansalaisuutta kuvaavia muuttujia.

3 LAPSIIN JA NUORIIN KOHDISTUNEET RIKOSEPÄILYT

Tätä selvitystä varten luettiin yhteensä 4041 rikosilmoitusta, josta lue-
nan jälkeen aineistoon poimittiin yhteensä 2864 lapsiin ja nuoriin kohdis-
tuvaa rikosilmoitusta. Alle 15-vuotiaisiin kohdistuvia rikosepäilyjä vuon-
na 2007 oli yhteensä 2024. Näistä fyysisen väkivallan ja kaltoinkohtelun
rikosepäilyjä oli 1632 ja seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön epä-
ilyjä 392 tapausta. Epäsuoran väkivallan tapauksia, joissa lapset altistui-
vat perheväkivallan näkemiselle, oli vuonna 2007 yhteensä 189 tapausta.
Nuoriin kohdistuvia tapauksia oli yhteensä 636, joista fyysisen väkivallan
rikosepäilyjä oli 576 ja seksuaalisen väkivallan rikosepäilyjä oli 60. Per-
heväkivaltatilanteiksi luokiteltuja tapauksia oli nuorten keskuudessa vain
15. (Taulukko 3.)

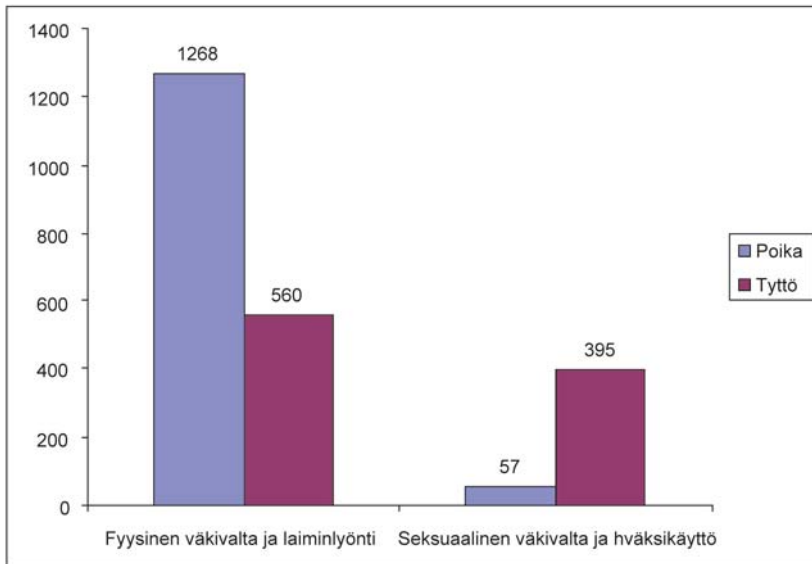
Taulukko 3. Lapsiin ja nuoriin kohdistuneet rikosepäilyt vuonna 2007.

Väkivallan muoto	Lapsiin kohdistuneet rikosepäilyt vuonna 2007 (N)	Nuoriin kohdistuneet rikosepäilyt 1.1.–30.4.2007 (N)	Uhrin asianosaisuus rikosilmoituksessa
Fyysinen väkivalta ja laiminlyönti	1632	576	Asianomistaja
Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö	392	60	Asianomistaja
Epäsuora väkivalta ja väkivallan näkeminen	189	15	Asianosainen
Yhteensä	2213	651	

Tässä selvityksenä väkivaltaa lähestytään uhrien näkökulmasta, ellei toi-
sin mainita. Uhreilla tarkoitetaan asianomistajiksi tai asianosaisiksi kir-
jattuja henkilöitä, jotka rikosilmoituksen tiedon perusteella ovat kohdan-
neet joko suoraa fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai epäsuoraa per-
heväkivaltaa. Rikosilmoitusta vastaanottaessaan poliisi kirjaa asianomis-
tajaksi henkilön, jota rikoksella aiheutettu teko on katsottu loukkaavan
tai vaarantavan tai jolle on rikoksen kautta syntynyt yksityinen tai oi-
keudellinen vaatimus (Helminen, Lehtola, Virolainen 2005, 120). Asian-
osaiseksi kirjataan tapaukseen muulla tavoin liittyvät henkilöt, jotka eivät
ole luokiteltavissa asianomistajaksi tai rikoksesta epäillyksi. Päätöksen

asianomistajaksi ja asianosaiseksi kirjaamisesta tekee poliisi, joskin sitä, ketä voidaan pitää rikoksen asianomistajana, ei ole aina helppo ratkaista (emt). Yhdessä ilmoituksessa voi olla useita uhreja, ja sama henkilö voi olla uhrina useita kertoja joko samassa tai eri rikosilmoituksessa. Vuonna 2007 alle 15-vuotiaita uhreja oli yhteensä 2280. Tammi-huhtikuussa poliisille ilmoitetuista tapauksista 15–17-vuotiaita uhreja oli yhteensä 745.

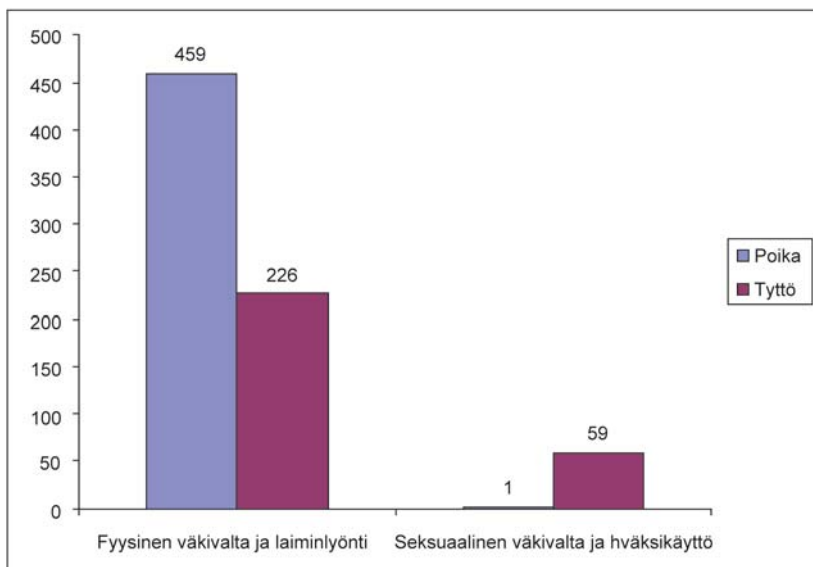
Noin 75 % kaikista alle 15-vuotiaisiin kohdistuneista rikosepäilyistä on fyysistä väkivaltaa. Laiminlyöntiä esiintyy rikosnimikkeiden⁴ perusteella 5 %. Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö muodostavat noin 20 % kaikista lapsiin kohdistuneista rikosepäilyistä. Kuvioista 1 nähdään, että poliisin tietoon tullut lapsiin kohdistuva fyysinen ja seksuaalinen väkivalta on vahvasti sukupuolittunut ilmiö. Fyysisen väkivallan ja laiminlyönnin uhrin ovat useammin poikia (70 %), ja seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön uhrin suurimmaksi osaksi tyttöjä (87 %).

Kuvio 1. Poliisin tietoon tulleet epäilyt alle 15-vuotiaisiin kohdistuneista väkivaltarikoksista uhrin sukupuolen mukaan vuonna 2007 (N=2280).

⁴ Vammantuottamus, heitteillepano, vaaran aiheuttaminen tai kuolemantuottamus

Nuorilla uhreilla yli 90 % poliisille ilmoitetuista rikosepäilyistä on fyysistä väkivaltaa. Seksuaalista väkivaltaa esiintyy 10 %, mikä on vähemmän kuin lapsilla. Nuorilla tyttöjen osuus fyysisen väkivallan tapauksissa on noin kolmannes, mikä on saman verran kuin lapsilla. Sen sijaan seksuaalisuuteen kohdistuneet rikosepäilyt ovat nuorilla yhtä tapaista lukuun ottamatta tyttöjä. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Poliisin tietoon tulleet epäilyt 15–17-vuotiaisiin kohdistuneista väkivaltarikoksista uhrin sukupuolen mukaan ajalla 1.1.–30.4.2007 (N=745).

4 LAPSIIN JA NUORIIN KOHDISTUNUT FYYSINEN VÄKIVALTA

Tässä selvityksessä fyysistä pahoinpitelyä ja laiminlyöntiä tarkastellaan samassa kokonaisuudessa, sillä molemmat lasketaan pahoinpitelyrikoksiin kuuluviksi. Laiminlyönti on rikosilmoituksen tietojen perusteella fyysistä väkivaltaa hankalampi tunnistaa, joskin rikosnimikkeet heitteillepano, vaaran aiheuttaminen, vammantuottamus ja kuolemantuottamus viittaavat fyysistä pahoinpitelyä enemmän laiminlyöntiin ja ovat sellaiseksi luokiteltavissa.

Yleisin rikosnimike sekä lapsiin että nuoriin kohdistuvissa fyysisen väkivallan tapauksissa on pahoinpitely (60 %). Lieviä pahoinpitelyitä molemmissa ikäryhmissä on noin kolmannes. Laiminlyöntiin viittaavat rikosnimikkeet⁵ ovat lapsiuhreilla yleisempiä (6 %) kuin nuorilla uhreilla (3 %). Vauvan ravisteluun liittyviä tapauksia ei esiinny muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Huomattavaa kuitenkin on, että laiminlyönti on lapsiuhreilla yleisempää kuin törkeä ja vakava fyysinen väkivalta, jota esiintyy poliisin rikosilmoituksissa vain muutaman prosenttiyksikön verran. (Taulukko 4 ja 5.) Törkeän ja vakavan fyysisen väkivallan on havaittu tulevan poliisin tietoon lievempää väkivaltaa useammin (Annerbäck ym. 2007), joten törkeiden pahoinpitelyiden suhteellisen osuuden voidaan arvella todellisuudessa näitä lukuja vielä pienemmiksi.

⁵ Vammantuottamus, heitteillepano, vaaran aiheuttaminen tai kuolemantuottamus

Taulukko 4. Rikosnimikkeet lapsiin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.

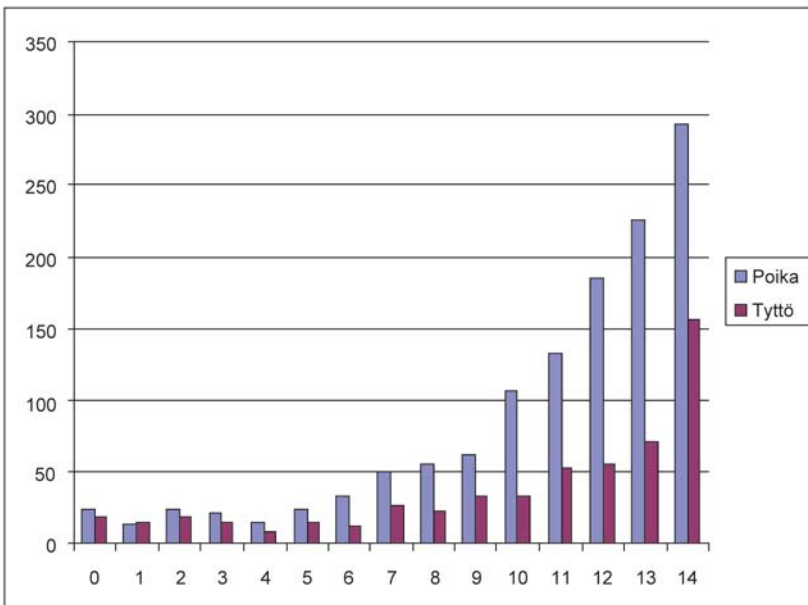
Rikosnimike	N	%
PAHOINPITELY	1120	61,2
LIEVÄ PAHOINPITELY	500	27,3
VAMMANTUOTTAMUS TAI TÖRKEÄ VAMMANTUOTTAMUS	40	2,2
HEITTEILLEPANO	38	2,1
TÖRKEÄ PAHOINPITELY	33	1,8
VAARAN AIHEUTTAMINEN	27	1,5
VAPAUDENRIISTO, TUOTTAMUKSELLINEN VAPAUDENRIISTO TAI TÖRKEÄ VAPAUDENRIISTO	25	1,3
PAHOINPITELYN YRITYS	16	0,9
KUOLEMANTUOTTAMUS	9	0,5
TAPON YRITYS	9	0,5
TÖRKEÄN PAHOINPITELYN YRITYS	9	0,5
MURHA	2	0,1
MURHAN YRITYS	1	0,1
Yhteensä	1829	100

Taulukko 5. Rikosnimikkeet nuoriin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.

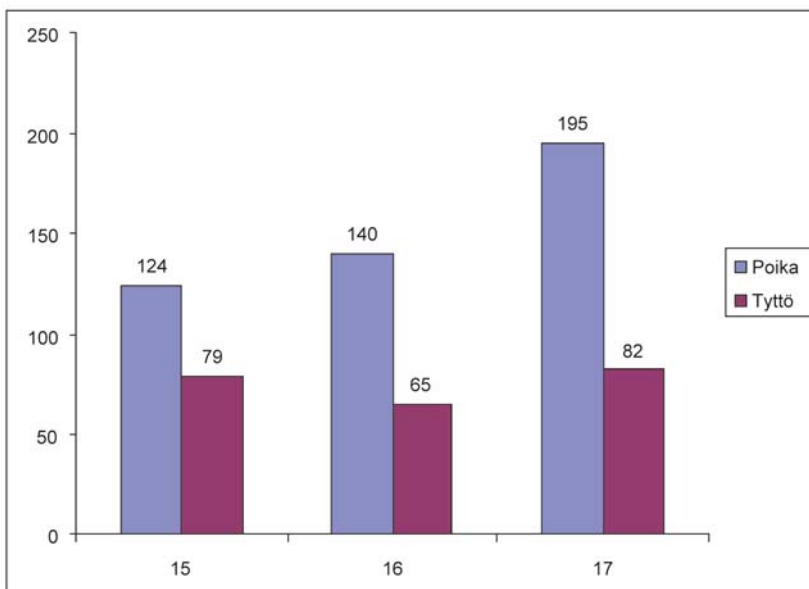
Rikosnimike	N	%
PAHOINPITELY	418	61,0
LIEVÄ PAHOINPITELY	209	30,5
TÖRKEÄ PAHOINPITELY	18	2,6
VAMMANTUOTTAMUS	13	1,9
PAHOINPITELYN YRITYS	8	1,2
TÖRKEÄN PAHOINPITELYN YRITYS	5	0,7
VAPAUDENRIISTO	5	0,7
TAPON YRITYS	3	0,4
HEITTEILLEPANO	2	0,3
KUOLEMANTUOTTAMUS	2	0,3
VAARAN AIHEUTTAMINEN	2	0,3
Yhteensä	685	100

4.1 Uhrin ikä, sukupuoli ja kansalaisuus

Poliisin tietoon tulleen fyysisen väkivallan ja laiminlyönnin uhrien määrä kasvaa, mitä vanhemmasta ikäluokasta on kyse. Erityisen selkeästi kasvu näkyy alle 15-vuotiailla uhreilla (kuvio 3). Noin 70 % fyysisen väkivallan uhreista sekä lasten että nuorten ikäryhmissä on poikia. Sukupuolten väliset erot alle 15-vuotiailla uhreilla ovat suurimpia 10–13-ikävuosien aikana, jolloin poikien osuus uhreista on tyttöihin nähden lähes kolminkertainen. Alle kouluikäisillä lapsilla poika- ja tyttöuhrien lukumäärä on puolestaan suhteellisen sama, ja erot sukupuolten välillä ovat korkeintaan pieniä. Tyttöuhrien määrä fyysisen väkivallan uhreista kasvaa erityisesti 14-ikävuoden aikana, mutta poikauhrien määrä nousee tasaisemmin jokaisessa ikäluokassa. Poikauhrien määrä kasvaa myös nuorten ikäryhmässä, mutta tyttöjen osuus yli 15-vuotiailla uhreilla pysyy samansuuruisena (kuvio 4).

Kuvio 3. Fyysisen väkivallan uhrit iän ja sukupuolen mukaan lapsilla.

Kuvio 4. Fyysisen väkivallan uhrin iän ja sukupuolen mukaan nuorilla.

Uhrien ikä vaihtelee myös sen suhteen, millaisia väkivallantekoja rikosnimikkeiden perusteella lapsiin ja nuoriin kohdistuu (liitetaulukko 1). Fyysinen laiminlyönti kohdistuu suurimmaksi osaksi pienempiin lapsiin, sillä heitteillepanojen uhreista kaksi kolmasosaa on alle 6-vuotiaita, ja kuolemantuottamusten uhreista valtaosa (80 %) alle 3-vuotiaita lapsia. Vakavat henkirikokset kuten murhat sekä murhan ja tapon yritykset kohdistuvat sen sijaan enimmäkseen yli 8-vuotiaisiin. Törkeän pahoinpitelyn kohdalla lähes puolet uhreista on alle 3-vuotiaita lapsia, ja toinen puolisko koostuu 12–14-vuotiaista uhreista. Vaikka pahoinpitelyjen rikosnimikkeet ovat yleisimpiä nimikkeitä kaikissa ikäryhmissä, yli puolet pahoinpitelyjen uhreista (65 %) kuuluu 12–14-vuotiaiden ikäryhmään. Yli 15-vuotiailla fyysisen väkivallan ja laiminlyönnin rikosepäilyt jakautuvat tasaisesti eri ikäryhmissä, joskin pahoinpitelyjen lukumäärä kasvaa 17-vuotiaiden ikäryhmässä selvästi.

Sekä lasten että nuorten ikäryhmissä uhreista 93 % on Suomen kansalaisia. Alle 15-vuotiaiden ikäryhmässä seuraavaksi yleisimmät kansalaisuudet ovat Venäjä (1,6 %) ja Viro (1 %). Yli 15-vuotiailla uhreilla toiseksi yleisin kansalaisuus on puolestaan Somalia (1,6 %). Juuri näitä kansalaisuuksia Suomessa on eniten, joten tulokset eivät ole yllättäviä. (Liitetaulukot 2 ja 3.)

4.2 Uhrin ja rikoksesta epäillyn välinen suhde

Uhrin ja epäillyn välinen suhde ei rikosilmoituksen tiedoista käy useinkaan suoraan ilmi, jolloin se täytyy päätellä muista rikosilmoituksessa esille tulleista asioista. Tapaukset, joissa epäiltynä olivat lapsen tai nuoren biologiset vanhemmat, perhesuhde oli yleensä kirjattu ilmoitukseen selkeästi. Valtaosassa rikosepäilyistä epäiltynä oli kuitenkin 'muu tuttu', jolloin suhteen tarkempi laatu jäi epäselväksi. 'Muulla tutulla' tarkoitetaan henkilöä, jonka lapsi tuntee kasvoilta tai nimeltä. Käytännössä nämä olivat uhrin koulutovereita tai muita tuttuja ikätovereita, vanhempien ystäviä, naapureita tai uhrin ikätoverin vanhempia.

Taulukoissa 6 ja 7 on luokiteltu uhrin ja epäillyn välinen suhde lapsilla ja nuorilla. Molemmissa ikäryhmissä 'muu tuttu' on epäiltynä yli kolmanneksessa fyysisen väkivallan ja laiminlyönnin teoista. Lapsilla vanhempi on epäiltynä noin neljänneksessä teoista (23 %), mutta nuorilla sen sijaan vanhempien osuus epäilyistä on huomattavasti pienempi (5 %). Epäilty on uhrille ennestään tuntematon alle viidesosassa tapauksista, joskin nuorilla tuntemattoman henkilön rikosepäilyjä on hieman enemmän. Noin viidesosassa tapauksista uhrin ja epäillyn välinen suhde ei käynyt rikosilmoituksen tiedoista ilmi.

Taulukko 6. Epäillyn suhde uhriin alle 15-vuotiaalla fyysisen väkivallan teoissa.

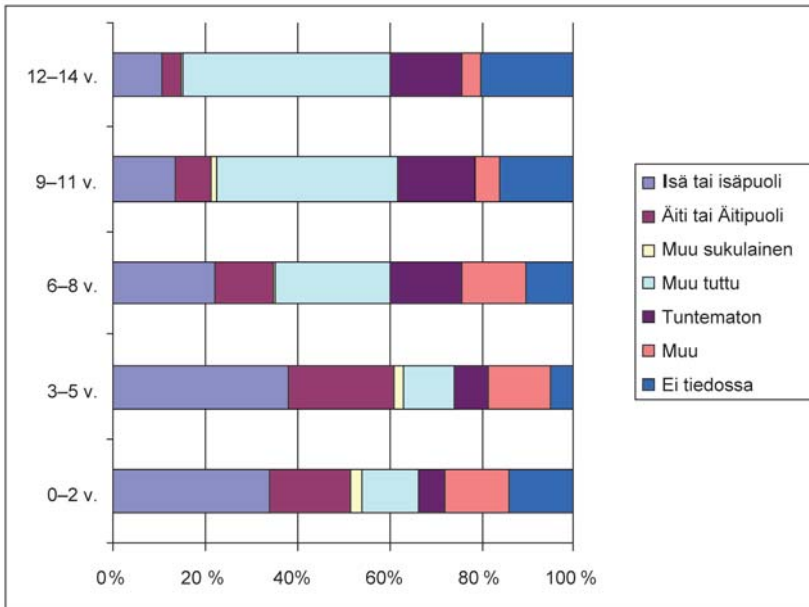
Epäillyn suhde uhriin	N	%
Isä tai isäpuoli	282	15,4
Äiti tai äitipuoli	140	7,7
Muu sukulainen	22	1,2
Muu tuttu	667	36,5
Opettaja tai harrastuksen ohjaaja	18	1,0
Tuntematon	268	14,7
Muu	123	6,7
Ei tiedossa	309	16,9
Yhteensä	1829	100

Taulukko 7. Epäillyn suhde uhriin 15–17-vuotiaalla fyysisen väkivallan teoissa.

Epäillyn suhde uhriin	N	%
Isä tai isäpuoli	24	3,5
Äiti tai äitipuoli	9	1,3
Muu sukulainen	8	1,2
(Ex)-poikaystävä tai tyttöystävä	23	3,4
Muu tuttu	296	43,2
Tuntematon	144	21,0
Muu	8	1,2
Ei tiedossa	173	25,3
Yhteensä	685	100

Kuviossa 5 on tarkasteltu uhrin ja epäillyn välistä suhdetta eri ikäluokissa. Mitä nuorempi uhri on kyseessä, sitä useammin rikoksesta epäiltynä on oma vanhempi. Alle 6-vuotiailla uhreilla yli puolessa tapauksista fyysisen väkivallan tekijä on oma vanhempi. Vanhempien tekemien väkivaltatekojen osuus alkaa laskea yli 6-vuotiailla uhreilla, ja 9–14-vuotiailla lapsen vanhempi on tekijänä enää alle viidesosassa kaikista tapauksista. Tulos on mielenkiintoinen, sillä uhritutkimuksen mukaan merkittävä osa vanhempien tekemästä väkivallasta koetaan kuitenkin vasta teini-ikään tultaessa (Ellonen ym. 2008). Näyttää siltä, että teini-ikässä tai varhaisteini-ikässä vanhempien kohdistamat väkivallanteot eivät päädy poliisin tietoon (ks. myös luku 4.4.). Tulosta voi selittää siten, että teini-ikäisten yhteenotot vanhempien kanssa katsotaan ehkä 'normaaliksi' osaksi nuoruutta eikä siten tarpeeksi vakaviksi poliisille ilmoittamista varten. Nuorisokulttuuri ei myöskään suosi poliisille ilmoittamista nuorten keskuudessa. Toisaalta teini-ikäisillä muun kuin perheenjäsenen tekemän väkivallan osuus korostuu, jolloin vanhempien kohdistaman väkivallan osuus vaikuttaa pieneltä.

Erityisen paljon ikäluokittain vaihtelevat äidin tai äitipuolen tekemät teot. Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä harvemmin rikoksesta epäiltynä on äiti. Alle 6-vuotiailla uhreilla äiti on epäiltynä noin 20 %:ssa tapauksista, mutta 12–14-vuotiailla enää noin 5 %:ssa tapauksista. Isän tai isäpuolen kohdistamien rikosepäilyjen vaihtelut ikäluokittain eivät ole yhtä suuria. Muiden tuttujen ja tuntemattomien rikoksesta epäiltyjen osuus kasvaa, mitä vanhemmasta uhrista on kyse. Näin ollen 12–14-vuotiaalla yli 40 % on muiden tuttujen tekemiä, ja tuntemattomia rikoksenteijöitä on hieman alle viidennes.

Kuvio 5. Epäillyn suhde uhriin alle 15-vuotiailla uhreilla.

Äidin tai isän kohdistamat rikosepäilyt ovat kokonaisuudessaan mielenkiintoisia, kun niitä vertaa uhritutkimuksen tietoihin äidin ja isän tekemästä väkivallasta⁶. Sekä äidin että isän lapsiin kohdistama lievä fyysinen väkivalta on vähentynyt uhritutkimuksen mukaan hyvin selvästi, ja väkivallan tekijänä on lähes yhtä usein isä kuin äiti (Ellonen ym. 2008) Poliisille ilmoitetaan kuitenkin huomattavasti useammin tekoja, joissa rikoksesta epäilty on lapsen isä. Äidin kohdistama väkivalta jätetään herkemmin ilmoittamatta erityisesti, jos kyseessä on yli 5-vuotias lapsi (Kuvio 5). Äidin tekemän väkivallan kohdistuminen juuri pieniin lapsiin on oletettavaa, sillä äidit todennäköisesti viettävät pienten lasten kanssa enemmän kahdenkeskistä aikaa kuin kouluikäisten lasten kanssa. Toisaalta pieniin lapsiin kohdistuva väkivalta tapahtuu yksityisellä alueella kodin seinien sisäpuolella, mikä vaikeuttaa niin äidin kuin isänkin kohdistaman väkivallan ilmituloa.

Äidin ja isien tekemiä väkivaltatekoja voidaan tarkastella tarkemmin taulukosta 8, jossa on luokiteltu sekä tyttö- että poikauhrien suhde epäil-

⁶ Rekisteriaineiston ja uhritutkimuksen välisessä vertailussa on muistettava ikään liittyvät erot eri aineistoissa: rekisteriaineisto käsittelee kaikkia alle 15-vuotiaita ja uhritutkimus 12- ja 15-ikäisiä lapsia ja nuoria.

tyyn perheen sisällä tapahtuvissa rikosepäilyissä⁷. Havaitaan, että tytöillä äiti ja isä ovat rikoksesta epäiltynä yhtä usein, mutta pojilla rikoksesta epäiltynä on lähes kolme kertaa useammin isä kuin äiti. Uhritutkimuksessa kuitenkin sekä pojilla että tytöillä äiti ja isä olivat keskimäärin yhtä usein väkivallan tekijöinä (Ellonen ym. 2008). Näyttää siltä, että poliisin tilastot tunnistavat isän poikiin kohdistaman väkivallan, mutta peittävät alleen äidin poikiin kohdistaman väkivallan.

Toinen selkeä ero uhritutkimuksen tuloksiin voidaan löytää isän lapsen kohdistamasta väkivallasta. Yli puolessa poikiin kohdistuvissa perheen sisäisissä väkivallanteoissa epäiltynä on isä (55 %). Tytöillä isä on epäiltynä harvemmin (39 %). (Taulukko 8). Uhritutkimuksessa tytöt kuitenkin ilmoittavat isän poikia useammin väkivallan tekijäksi sekä fyysisten pahoinpitelyjen että kuritusväkivallan kohdalla (Ellonen ym. 2008). Koska poliisin tilastot osoittavat ilmiön olevan päinvastainen, näyttää pikemminkin siltä, että isien tyttöihin kohdistama väkivalta jää useammin poliisille ilmoittamatta.

Taulukko 8. Epäillyn suhde uhuriin perheen sisäisissä väkivallanteoissa alle 15-vuotiailla uhreilla.

Epäillyn suhde uhuriin	Poika	Tyttö	Yht.
Isä	151	87	238
Isäpuoli	24	16	40
Äiti	50	85	135
Äitipuoli	1	1	2
Sekä isä että äiti	18	13	31
Vanhemman avopuoliso	16	12	28
Muu	8	7	15
Ei tiedossa	5	2	7
Yhteensä	273	223	496

Syitä isien ja äitien kohdistamien tekojen ilmoittamatta jättämiselle voidaan löytää monista väkivaltaan liittyvistä kulttuurisista ja sosiaalisista käsityksistä, jotka tunnistavat tietyt väkivallan muodot toisia helpommin. Fyysinen väkivalta on perinteisesti nähty miesten keinona ja toimintatavana, ja joissakin tapauksissa miesten tekemä väkivalta on katsottu jopa

⁷ Perheen sisällä tapahtuvilla teoilla tarkoitetaan väkivallatilanteita, jotka tekijänä oli lapsen biologinen tai ei-biologinen vanhempi, sijaisvanhempi tai vanhemman avopuoliso. Luokitte-
lusta tarkemmin ks. luku 4.4.

hyväksyttäväksi tai ihannoiduksi (Grönfors 1994; Lattu 2008, 182–188). Tällöin myös isien poikiin kohdistama väkivalta voidaan nähdä hyväksyttävämpänä ja helpommin ilmoitettavana kuin äitien lapsiin kohdistama väkivalta. Naisten tekemä väkivalta sen sijaan poikkeaa kulttuurisesta mielikuvasta väkivallasta maskuliinisena, julkisena, miesten tai poikien käyttäytymiseen liittyvänä ominaispiirteenä (vrt. Jokinen 2000), ja erityisesti äitien lapsiin kohdistettu väkivalta herättää väkivaltaa käyttäneiden naisten keskuudessa syyllistymisen, epäonnistumisen ja häpeän tunteita (Lattu 2008, 182–188). Näyttääkin siltä, että poliisin rikosilmoituksissa tunnustetaan miesten tekemä ja poikiin kohdistuva väkivalta naisten tekemää ja tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa helpommin.

Erot isien ja äitien kohdistaman väkivallan ilmoittamisessa herättävät myös kysymyksen väkivallantekojen lievyydestä ja vakavuudesta. Uhritutkimuksen mukaan isien ja äitien lapsiin kohdistaman väkivallan muodossa ei ole suuria eroja (Ellonen ym. 2008). Rikosnimikkeittäin tarkasteltuna äitien ja isien kohdistamat epäilyt näyttävät sen sijaan poikkeavan toisistaan hieman. Äideillä esimerkiksi törkeät pahoinpitelyt ja tapon yritykset ovat yleisempiä rikosnimikkeitä kuin isillä. Kuitenkin lievien pahoinpitelyjen suhde pahoinpitelyihin näyttäytyy samansuuruisena sekä isillä että äideillä. (Liitetaulukko 4.) Rikosnimikkeittäin tarkasteltuna äitien kohdistama väkivalta ei siis ainakaan näyttäydy sen lievempänä kuin isien kohdistama väkivaltakaan.

Poliisin tietoon tulee myös joitakin tapauksia, joissa epäiltynä on lapsen opettaja tai harrastuksen ohjaaja (Taulukko 6). Opettaja oli epäiltynä lapsiin kohdistuvista fyysisen väkivallan teoista yhteensä 17 kertaa; harrastuksen ohjaaja yhden kerran (yhteensä 1 %). On erikoista, että tapaukset tulevat esiin vain lasten aineistossa; nuorilla vastaavia tapauksia ei esiinny kertaakaan. Uhritutkimuksessa sen sijaan opettaja tai harrastuksen ohjaaja on väkivallan tekijänä erittäin *harvoin*, ja silloinkin nuorten (15-vuotiaiden) tapauksessa. Tämä osoittaa, että opettajan tai harrastuksen ohjaajan lapsiin kohdistamat teot tulevatkin pääasiassa poliisin tietoon.

Opettajien kohdistamiin tekoihin liittyy muutamia huomionarvoisia piirteitä. Opettaja on epäiltynä teoista, jotka pitävät sisällään esimerkiksi kiinni tarttumista, retuuttamista, työntämistä, potkimista, kuristamista tai avokämmenellä lyömistä. Osassa tapauksissa teoista oli seurannut pieni vamma (kuten mustelma tai naarmu) tai kivun, säryn tai turvotuksen tunne. Vakavimmissa tapauksissa opettaja on saattanut painaa oppilaan lattiaan, seinään tai sitoa tuoliin kiinni. On kuitenkin huomioitava, että tapaukset ovat usein lähteneet liikkeelle oppilaan häiritsevästä, poikkeavasta tai aggressiivisesta käyttäytymisestä koulussa. Oppilas on esimerkiksi käyttäytynyt sopimattomasti, häirinnyt oppitunnilla, kieltäytynyt tehtäviensä tekemisestä tai nujakoinut kavereidensa kanssa. Oppilas on saattanut kohdistaa väkivaltaa opettajaansa potkien tai lyöden opettajaansa nyrkeillä, jonka seurauksena opettaja on joutunut rauhoittamaan

oppilasta kiinni tarttumisella. Muutamassa tapauksessa rikoksesta epäilty opettaja on toiminut samalla koulun rehtorina, jonka luona oppilas on ollut puhuttelussa.

On todennäköistä, että opettajan oppilaaseen kohdistamissa teoissa on useimmiten kyse ns. kuritusväkivallasta, jossa väkivallan taustalta löytyvät kasvatukselliset motiivit (Sigsgaard 2005). Vakavuusasteeltaan kurittamisen yhteydessä käytetty väkivalta voi poiketa joko paljon tai ei lainkaan muusta väkivallasta, joskin lain tasolla eroa kurittamisen ja muun väkivallan välillä ei tehdä (Ellonen 2007, 15). Rikosnimikkeiden perusteella näyttää siltä, että opettajien oppilaisiin kohdistama väkivalta on kuitenkin yhtä vakavaa kuin muu lapsiin kohdistuva väkivalta. Pahoinpitelyjä näistä tapauksista on kaksi kolmasosaa; lieviä pahoinpitelyjä yksi kolmannes, mikä on yhtä suuri osa kuin muun fyysisen väkivallan kohdalla.

Teoissa, joissa opettajaa epäiltiin väkivaltaisesta käyttäytymisestä, rikosilmoituksen tekijä oli lähes aina lapsen vanhempi tai huoltaja. Muutamissa tapauksissa lapsi oli tullut tekemään rikosilmoitusta yhdessä vanhempansa kanssa. Myös kunnan sivistystoimenjohtaja tai sivullinen saattoi olla ilmoittajana. Opettajien kohdistamissa teoissa seitsemässä tapauksessa (40 %) rikosepäily oli lähtenyt syyttäjälle, mikä on prosentuaalisesti enemmän kuin kaikissa fyysisen väkivallan tapauksissa (ks. luku 8.1.).

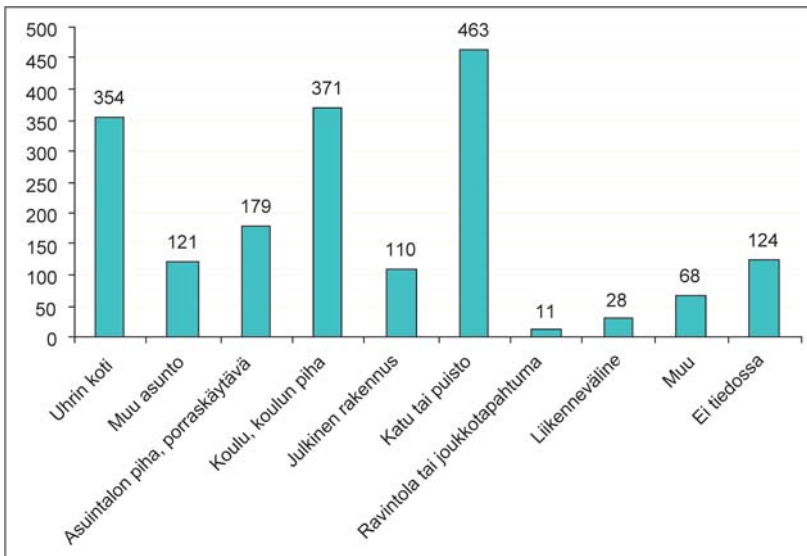
Nuorten ikäryhmässä rikoksesta epäiltynä oli myös nuoren entinen tai nykyisen seurustelukumppani (3 %). Näistä puolet oli iältään 17-vuotiaita; 15- ja 16-vuotiaita oli sama lukumäärä; 90 % uhreista oli tyttöjä. Seurustelukumppani oli valtaosaksi uhrin ikätoveri (70 %). Nuorilla seurustelukumppani onkin yhtä usein rikoksesta epäiltynä kuin isä tai isäpuoli. Tämä on yllättävää, sillä ns. seurusteluväkivaltaa (*dating violence*) ei Suomessa ole juurikaan nostettu keskustelun kohteeksi. Seurustelusuhhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ei näin oletettaisi nuorten keskuudessa mielletävän väkivallaksi yhtä usein, kuin oman vanhemman kohdistamia väkivallantekoja. Seurusteluväkivallan esiintyminen myös poliisin rikosilmoituksissa osoittaa, että tästä tarvittaisiin Suomessa lisää tutkimustietoa.

Rikosilmoitusten perusteella nuorten seurustelusuhhteissa tapahtuvat teot ovat hyvin lähellä parisuhdeväkivaltaa, jolle on tyypillisempää joukko erilaisia toisiaan seuraavia tekoja kuin yksi, selkeästi rajattavissa oleva teko (Kelly 1988, 76; Piispa 2006, 43). Nuorten seurustelusuhhteissa tapahtuvat teot pitivät yleisimmin sisällään kurittamista, kiinni tarttumista, liikkeen estämistä, pään hakkaamista ja uhkailua, ja usein pahoinpitely johti vamman syntymiseen. Pääosin tapaukset olivat muun fyysisen väkivallan tavoin pahoinpitelyjä, mutta myös kuolemantuottamuksia joukossa oli yksi. Poliisin rikosilmoituksiin kirjatun tiedon perusteella nuorten seurustelusuhhteissa tapahtuva väkivalta on luonteeltaan vakavampaa ja

toistuvampaa kuin muu lapsiin ja nuoriin kohdistunut väkivalta, mikä saattaa selittää sen, miksi tämän tyyppinen väkivalta tulee poliisin tietoon melko usein.

4.3 Teon tapahtumapaikka

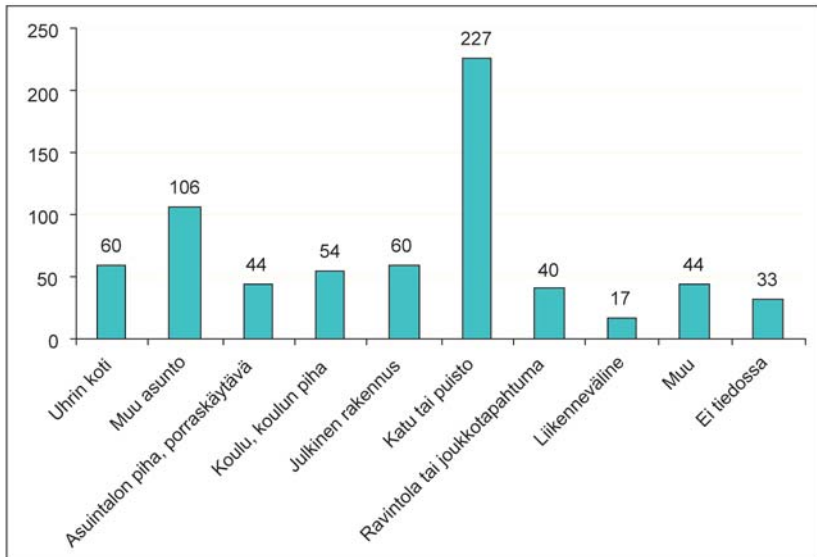
Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva fyysinen väkivalta tapahtuu useimmin lapsen oman kodin ulkopuolella. Lapsiin kohdistuvista teoista noin joka kolmas tapahtuu julkisella paikalla kuten kadulla, puistossa tai julkisessa rakennuksessa. Yksityisellä alueella, kuten asuintalossa, asuintalon pihassa tai porraskäytävässä tapahtuu yhtä lailla kolmannes (35 %) lapsiin kohdistuvista teoista. Vain joka viides (20 %) kaikista väkivallan ja laiminlyönnin teoista tapahtuu kuitenkin lapsen omassa kodissa. Myös koulu tai koulun piha on varsin yleinen väkivallan tapahtumapaikka erityisesti lapsilla (20 %). Kuvion 4 perusteella nähdään, että koulussa tai koulun pihalla tapahtuu yhtä usein väkivallan tekoja kuin uhrin kotona. Muita harvinaisempia tapahtumapaikkoja väkivallan teoille ovat esimerkiksi nuorisokodit (alle 1 %).

Kuvio 6. Fyysisen väkivallan tapahtumapaikka lapsilla.

Uhrin kotona ja koulussa tapahtuvista teoista tehdään harvemmin poliisille ilmoitus kuin kadulla tai puistossa tapahtuvasta väkivallasta. Tämä selviää verrattaessa lukuja uhritutkimuksen tietoihin, joiden mukaan lasten kokemasta väkivallasta vain joka kymmenes tapahtuu kadulla tai puistossa; sen sijaan koulu (46 %) ja koti (31 %) ovat yleisimmät pahoinpitelyjen tapahtumapaikat kuudesluokkalaisilla vastaajilla. Lisäksi tytöt kohtaavat kotona tapahtuvaa väkivaltaa huomattavasti poikia *enemmän*. (Ellonen ym. 2008). Tästä huolimatta poikauhrien lukumäärä kotona tapahtuvan väkivallan kohdalla näyttyy suurempana (ks. liitetäulukko 5). Voidaan sanoa, että suuri osa kotona tapahtuvasta väkivallasta jää ilmoittamatta, ja erityisesti ilmoittamatta jättäminen koskee tyttöjen kotonaan kohtaamaa väkivaltaa.

Nuorilla julkisilla paikoilla tapahtuvan väkivallan osuus on yleisempi kuin lapsilla (50 %). Katu tai puisto on selkeästi yleisin fyysisen väkivallan tapahtumapaikka sekä pojilla että tytöillä, joskin pojat muodostavat selkeän enemmistön katuväkivallan uhreista (80 %). Yksityinen alue (uhrin koti, muu asunto tai asuintalon piha tai porraskäytävä) on nuorilla lähes yhtä yleinen tapahtumapaikka kuin lapsilla (n. 30 %). Yksityisellä alueella tapahtuvassa väkivallassa tytöt ja pojat ovat uhreina yhtä usein.

Kuvio 7. Fyysisen väkivallan tapahtumapaikka nuorilla.

Yllättävää kuitenkin on, että vain joka kymmenes teoista tapahtuu nuoren uhrin kotona, mikä on selvästi harvemmin kuin lapsilla. Myöskin koulu on nuorilla huomattavasti harvinaisempi tapahtumapaikka kuin lapsilla. Nuorisokodissa tapahtuvia tekoja nuorilla oli noin 1 % kaikista teoista.

Nuorten keskuudessa tyttöjen kokema katuväkivalta näyttää jäävän useammin poliisille ilmoittamatta. Uhritutkimuksessa yhdeksäsluokkalaiset tytöt raportoivat joutuvansa kadulla tapahtuvan väkivallan uhreiksi lähes yhtä usein kuin pojat (Ellonen ym. 2008) – sen sijaan poliisin tietoon tulleista katuväkivallan nuorista uhreista 80 % on poikia. Tämä vahvistaa havaintoja poliisin tietoon tulleen väkivallan sukupuolittuneisuudesta: poikien tekemä ja poikiin kohdistuva väkivalta havaitaan ja ilmoitetaan herkemmin, jolloin tyttöjen asema väkivallan uhreina ja sen tekijöinä jää helpommin piiloon (ks. myös luku 4.2).

Lasten ja nuorten välisiä eroja fyysisen väkivallan tapahtumapaikan suhteen voidaan selittää esimerkiksi ns. rutiiniaktiiviteettiteorian pohjalta. Lasten ja nuorten elinympäristö muodostuu tilanteista, joista toiset altistavat lapsia ja nuoria väkivaltilanteille enemmän kuin toiset. Asuminen rikollisella alueella, liikkuminen myöhään ulkona, ja vanhemman tai muun aikuisen läsnäolon puute kanssa katsotaan tekijöiksi, jotka nostavat riskiä joutua väkivallan uhriksi. Samoin julkisissa tiloissa oleskelu, juhliminen ja alkoholin käyttö mielletään nuorten riskikäyttäytymiseksi, joka altistaa nuoria tietynlaisille väkivaltilanteille lapsia enemmän. (Finkelhor 2008, 56–57). Tällaisen selitystavan voidaan katsoa selittävän osan nuorten ja lasten välisistä eroista: mitä vanhemmasta uhrista on kyse, sitä todennäköisemmin hän viettää enemmän aikaa kodin ulkopuolella, jossa riski joutua tietynlaisen väkivallan uhriksi kasvaa. Vastaavasti koti on lapsen tärkein ja jokapäiväisin elinympäristö, jolloin ei ole yllättävää, että suuri osa myös poliisille ilmoitetusta väkivallasta tapahtuu lapsen kotona. Kuitenkin kadulla tapahtuvan väkivallan suuri osuus molemmissa ikäryhmissä viestittää sitä, että katuväkivalta ei ole vain nuoriin kohdistuvaa, vaan myös lapset joutuvat katuväkivallan uhreiksi, ja tästä tehdään poliisille ilmoitus.

Sen sijaan yllättävintä on koulussa tapahtuvan väkivallan erot lapsilla ja nuorilla – koulu on kuitenkin elinympäristö, joka on läsnä sekä lasten että nuorten jokapäiväisessä arjessa. Poliisille ilmoitetaan kuitenkin lähinnä vain lapsia koskevat kouluväkivaltilanteet. Nuorten välillä tapahtuvan kouluväkivallan luulisi olevan luonteeltaan vakavampaa, jolloin siitä seuraisi useammin poliisille ilmoitus. Näyttää kuitenkin siltä, että joko nuorten koulussa tapahtuvaa väkivaltaa ei mielletä väkivallaksi, se on luonteeltaan normalisoidumpaa ja ratkaistaan muulla keinoin, tai lasten koulussa kokemaa väkivaltaa on sitä vastoin alettu ajatella vakavampana, jolloin se nähdään nuorten kouluväkivaltaa useammin poliisiasiaksi.

4.4 Tyypillisten väkivaltatilanteiden tarkastelua

Rikosilmoituksista oli löydettävissä 4–5 toisistaan erotettavaa, lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan tyypillisintä tapausta, joita on tässä nimetty väkivallan tapahtumakonteksteiksi. Tyypitapausten löytämisen jälkeen jokainen rikosilmoituksista luokiteltiin kuuluvaksi tiettyyn luokkaan. Luokittelun perusteena käytettiin pääasiassa uhrin suhdetta tekijään, mutta myös teon tapahtumapaikka huomioitiin. Väkivallan tapahtumakontekstit olivat lapsilla ja nuorilla helposti tunnistettavissa, ja vain muutamassa prosentissa tapauksista rikosilmoituksen tiedot olivat puutteellisia luokittelua varten. Tulee muistaa, että tieto tapahtumakontekstista perustuu tässä ilmoitukseen kirjattuihin tietoihin, jolloin on kyse vasta rikosepäilystä – ei siis vielä tapahtuneesta rikoksesta.

4.4.1 Fyysisen väkivallan tapahtumakontekstit

Yleisin fyysisen väkivallan konteksti sekä lapsilla että nuorilla on *ikätovereiden välinen väkivalta* (taulukot 9 ja 10). Ikätovereiden välisellä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltatilanteita samanikäisen tai enintään 4 vuotta vanhemman tai nuoremman lapsen tai nuoren kanssa. Ikätovereiden välinen väkivalta muodostaa suurimman osan lapsiin (28 %) ja nuoriin (40 %) kohdistuvista väkivallan tapauksista. Mikäli ikätovereiden väliseen väkivaltaan sisällytetään koulupäivän aikana ikätovereiden välillä tapahtuneet teot, nousee ikätovereiden välisen väkivallan osuus myös lapsilla yli 40 %:iin. Noin puolessa tapauksissa rikoksesta epäilty ikätoveri oli uhrin 'muu tuttu'. Neljänneksessä tapauksista epäilty oli uhrille tuntematon, mikä on suurempi osa kuin fyysisen väkivallan teoissa keskimäärin. Ikätovereiden välinen väkivalta pitää sisällään myös sisarusten tekemät väkivallanteot, joskin nämä olivat määrällisesti harvinaisia (n. 1 % ikätovereiden välisestä väkivallasta).

Taulukko 9. Fyysinen väkivalta tapahtumakontekstin ja sukupuolen mukaan alle 15-vuotiailla uhreilla.

Väkivallan konteksti	Poika	Tyttö	Yht.
Ikätovereiden välinen väkivalta	370	136	506
Perheen ulkopuolisen aikuisen kohdistama väkivalta	320	139	496
Perheväkivalta	273	223	459
Kouluväkivalta	231	24	255
Nuorisojoukossa tapahtuva väkivalta	20	10	30
Muut väkivaltatilanteet	33	16	49
Ei tiedossa	21	12	33
Yhteensä	1268	560	1828

Taulukko 10. Fyysinen väkivalta tapahtumakontekstin ja sukupuolen mukaan 15–17-vuotiailla uhreilla.

Väkivallan konteksti	Poika	Tyttö	Yht.
Ikätovereiden välinen väkivalta	193	108	301
Perheen ulkopuolisen aikuisen kohdistama väkivalta	101	57	158
Nuorisojoukossa tapahtuva väkivalta	80	18	98
Perheväkivalta	22	25	47
Kouluväkivalta	31	8	39
Muut väkivaltatilanteet	13	4	17
Ei tiedossa	18	5	23
Yhteensä	458	225	683

Ikätovereiden väliselle väkivallalle oli tyypillistä, että rikoksesta epäiltyinä oli useampi henkilö, mikä poikkeaa muista väkivaltatyypeistä. Tyypillisin tapaus oli kolmen hengen poikaporukan yhteen poikaan kohdistama pahoinpitely. Lisäksi ikätovereiden välisen väkivallan luonne poikkesi tyttöjen ja poikien kesken. Poikauhreille oli tyttöuhreja tyypillisempää kadulla tapahtuvat kahdenkeskiset väkivaltatilanteet, sillä tyttöuhreilla tällaisia tapauksia oli aineistossa vain muutamia. Sen sijaan tyttöuhreille oli tyypillistä julkisissa rakennuksissa kuten ostoskeskuksissa tapahtuvat väkivallanteot, jotka tapahtuivat n. 3–4 henkilön ryhmissä. Ikätovereiden välistä väkivaltaa, sen luonnetta ja tekijöitä pohditaan tarkemmin luvussa 7.3.

Perheen ulkopuolisen aikuisen kohdistama väkivalta oli toiseksi yleisin väkivallan konteksti sekä lapsilla että nuorilla. Perheen ulkopuolisen aikuisen kohdistamalla väkivallalla tarkoitetaan tässä muun kuin lapsen biologisen tai ei-biologisen vanhemman tai sijaisvanhemman tekemiä väkivaltatekoja⁸. Isovanhempien ja muiden aikuisten sukulaisten teot lasketaan muun aikuisen kohdistamaksi väkivallaksi. Tunnistettavia muun aikuisen kohdistamia väkivaltatapauksia olivat esimerkiksi teot, jossa lapsen koulukaverin vanhempi pahoinpitelee lasta, koska lapsella on ollut riitaa pahoinpitelijän lapsen kanssa. Tällaisia tapauksia aineistossa oli useita. Tyypillinen tekijä saattoi olla myös naapuri, joka ärsyyntyi pihalla leikkiviin tai häiriötä aiheuttaviin lapsiin ja käytti väkivaltaa heitä kohtaan. Yli kolmanneksessa (38 %) muun aikuisen kohdistamissa väkivaltatapauksissa tekijä oli uhrille tuntematon. Tuntemattoman tekemät väkivaltateot olivat luonteeltaan usein kadulla tai pihamaalla tapahtuvia yhtäkkisiä kimppuun käymisiä. Opettajan tai muun⁹ tekohetkellä ammatissa toimivan henkilön kohdistamia väkivaltatekoja löytyi niin ikään muutamia. Opettajan oppilaaseen kohdistamaa väkivaltaa on eritelty tarkemmin luvussa 4.2.

Perheväkivalta tarkoittaa tässä perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa. Perheväkivalta oli kolmanneksi yleisin väkivallan tyyppi lapsilla (27 %), mutta nuorilla perheväkivaltaa esiintyy vain murto-osa (6 %). Perheeksi lasketaan tässä kuuluvaksi uhrin biologiset vanhemmat, sijaisvanhemmat, isä- tai ja äitipuoli ja jommankumman vanhemman avopuoliso. Sen sijaan lapsen vanhemman seurustelukumppania, joka ei asu lapsen kotona, ei lasketa perheeseen kuuluvaksi. Perheväkivallan tekijänä sekä lapsilla että nuorilla oli useimmiten uhrin biologinen isä (48 %). Äiti oli rikoksesta epäiltynä noin kolmanneksessa tapauksista (27 %). Kolmanneksi yleisempiä olivat isäpuolen tekemät teot, joita oli alle kymmenennes (8 %). Yli puolessa tapauksista tapahtumapaikka oli uhriksi joutuneen lapsen koti. Sijaisperheessä tapahtuvia tekoja aineistossa oli muutamia. Äitiä ja isää rikoksesta epäiltyinä on pohdittu luvussa 4.2.

Perheväkivalta näyttäytyi rikosilmoituksissa kahdenlaisina tapauksina: yksinomaan lapsen kohdistuvina väkivaltaepäilyinä sekä samanaikaisesti lapseen ja lapsen vanhempaan kohdistuvina perheväkivaltaepäilyinä. Yksinomaan lapsen kohdistuvat väkivaltaepäilyllä tarkoitetaan tapauksia, jossa perheenjäsen kohdisti väkivaltaa tapahtumahetkellä ainoastaan lapseen. Nämä tapaukset olivat aineistossa huomattavasti yleisempiä, ja ne saattoivat tapahtua myös lapsen kodin ulkopuolella, esimerkiksi asuintalon pihassa tai autossa. Toisissa perheväkivaltatapauksissa väkivaltaa kohdistettiin samanaikaisesti sekä lapseen että lapsen vanhempaan (yleensä äitiin), jolloin väkivalta tapahtui lähes poikkeuksetta uhrin kodin sisällä. Yksinomaan lapsen kohdistettavasta väkivallasta osassa

⁸ Jatkossa käytän perheen ulkopuolisen aikuisesta termiä muu aikuinen.

⁹ Opettajan lisäksi rikoksesta saattoi olla epäiltynä esimerkiksi poliisi, vartija tai bussikuski.

oli kuritusväkivallan tunnuspiirteitä, mutta väkivallan motiivina on rikosilmoituksen perusteella vaikea päätellä

Kouluväkivalta tarkoittaa koulupäivän aikana koulun sisällä tai koulun pihalla tapahtuvia väkivaltatilanteita¹⁰. Kouluväkivalta osa ikätovereiden välistä väkivaltaa, joskin tässä se on luokiteltu omaksi tyyppikseen. Kouluväkivalta on lähes yksinomaan alle 15-vuotiaita poikia koskettava ilmiö, ja useimmiten kouluväkivallassa oli kyse kahden pojan välisestä tappelutilanteesta, jossa väkivallan uhrin on samalla myös rikoksesta epäiltyä. Toisissa tapauksissa kouluväkivaltatilanteiden taustalla on pitkään jatkunut koulukiusaaminen, jolloin rikosilmoitus koskee pidempiaikaista ja usein toistunutta väkivaltaa. Kouluväkivaltatilanteet tapahtuivat useimmiten välitunnilla joko koulun käytävällä tai koulun pihalla, mutta myöskään koululuokassa oppitunnin aikana tapahtuneet teot eivät olleet harvinaisia. Rikosilmoituksen tekijä kouluväkivaltatilanteissa oli usein opettaja tai koulun rehtori, mutta myös lapsen vanhemmat saattoivat ilmoittaa koulussa tapahtuneesta väkivaltatilanteesta poliisille koulupäivän päätyttyä. Koulussa tapahtuvaa väkivaltaa pohditaan tarkemmin luvussa 7.3.

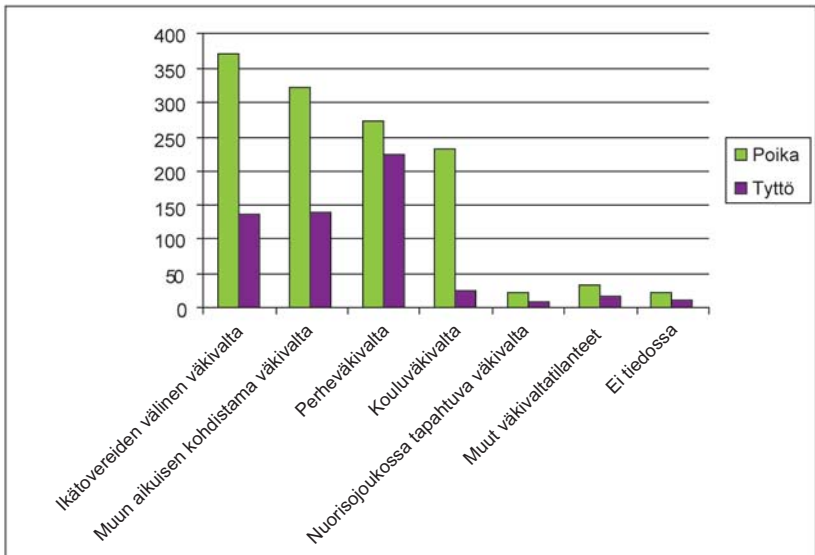
Nuorisojoukon väliset väkivaltatilanteet ovat poliisin rikosilmoitusaineistossa tyypillisiä lähinnä nuorille uhreille. Nuorisojoukon välisiä väkivaltatilanteita oli rikosilmoituksissa kuvattu termeillä joukkotappelu tai nuorisoporukan välinen joukkotappelu. Nuorisojoukon väliset väkivaltatilanteet eroavat ikätovereiden välisestä väkivallasta siten, että asianomistajien, -osaisten ja rikoksesta epäiltyjen lukumäärä on huomattavasti suurempi. Nuorisojoukon välisissä väkivaltatilanteissa oli mukana usein myös aikuisia.

Nuorisojoukon väliset väkivaltatilanteet tapahtuivat kadulla, puistossa tai asuintalon pihamaalla. Näistä oli erotettavissa toisistaan yhden nuorisoporukan toisiin kohdistamat kimppuun käymiset ja kahden eri nuorisoporukan väliset väkivaltatilanteet, joihin liittyi aikaisempia yhteenottoja. Jälkimmäisissä tapauksissa molemmat osapuolet olivat aktiivisia väkivallan käyttäjiä. Tyypillistä on, että nuorisojoukon välisissä väkivaltatilanteissa väkivallalla on monta uhria ja monta tekijää, ja sama henkilö saattoi olla sekä väkivallan uhri että sen tekijä. Nuorisoporukan väliset väkivaltatilanteet olivat luonteeltaan vakavampia kuin muu ikätovereiden välinen väkivalta, sillä näissä tapauksissa esimerkiksi teräseita oli useammin mukana kuin muissa väkivaltatapauksissa, ja suurempi osa nuorisoporukan väkivaltatilanteista oli edennyt syyttäjälle (ks. luku 8.1.).

¹⁰ Kouluväkivallan kategoriasta on jätetty ulkopuolelle koulumatkalla tai koulun pihalla muulloin kuin koulupäivän aikana tapahtuneet väkivaltateot, jotka on luokiteltu ikätovereiden väliseksi väkivallaksi.

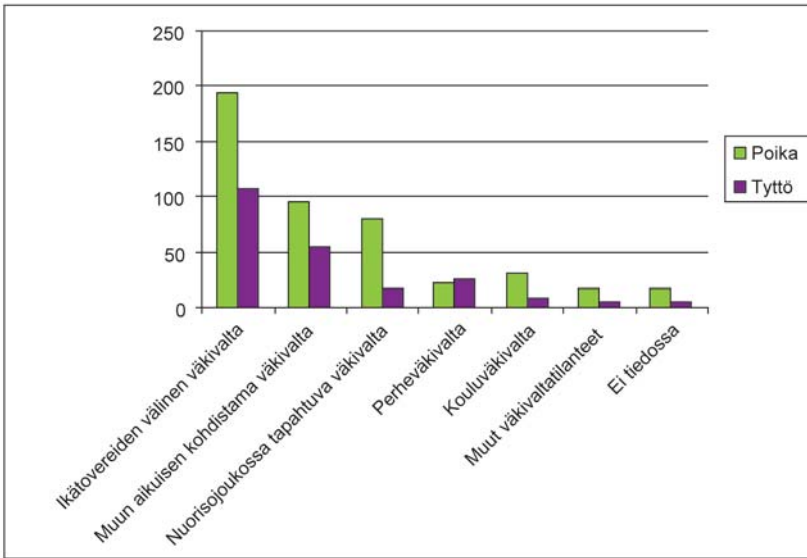
4.4.2 Tyttöjen, poikien ja eri-ikäisten lasten välisistä eroista

Kuvioista 6 nähdään yleisimmät väkivallan kontekstit lapsilla sukupuolen mukaan. Pojilla yleisin on ikätovereiden välinen väkivalta; tytöillä sen sijaan perheväkivalta. Sukupuolten väliset erot ovat suurimmillaan ikätovereiden välisen ja kouluväkivallan kohdalla, jossa poikia on tyttöihin nähden yli kolminkertainen määrä. Jos ikätovereiden väliseen väkivaltaan lasketaan mukaan kouluväkivalta, 80 % ikätovereiden välisestä väkivallasta kohdistuu poikiin.

Kuvio 8. Fyysinen väkivalta tapahtumakontekstin ja uhrin sukupuolen mukaan lapsilla (N).

Kuviossa 9 on esitelty samat väkivallan tyypit nuorilla sukupuolen mukaan. Nuorilla sukupuolten väliset erot eivät ole yhtä silmiinpistäviä kuin lapsilla, joskin poikauhreja on myös nuorilla lukumääräisesti enemmän. Toisin kuin lapsilla, nuorilla sekä tyttöjen että poikien yleisin väkivallan konteksti on ikätovereiden välinen väkivalta. Tyttöjen osuutta tässä nostaa hieman ikätovereiden välisissä seurustelusuhteissa tapahtuva väkivalta, jota lapsilla ei juuri esiinny. Tyttöjen ja poikien väliset erot ovat suurimmillaan nuorisoyhteisössä tapahtuvissa väkivaltilanteissa, joista

Kuvio 9. Fyysinen väkivalta tapahtumakontekstin ja uhrin sukupuolen mukaan nuorilla (N).

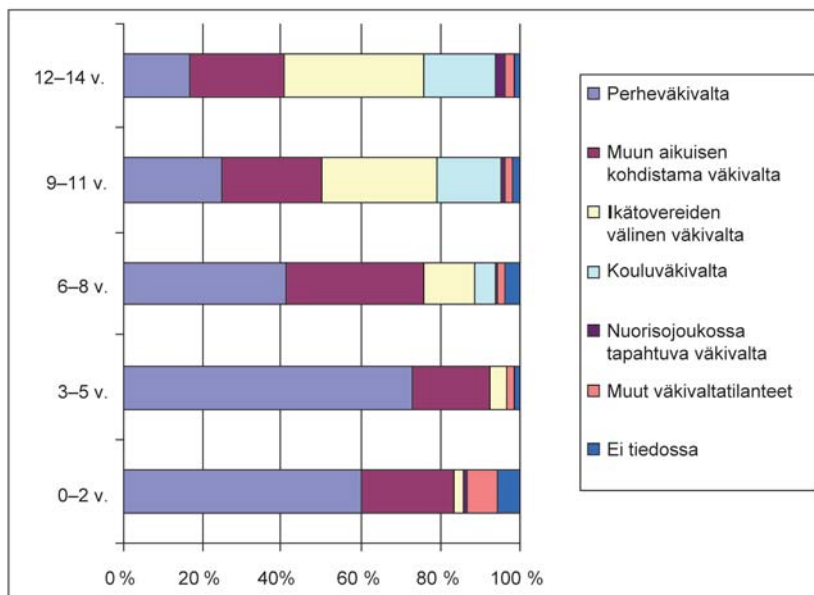
yli 80 % on poikia. Perheväkivallan uhreista tyttöjä ja poikia on sen sijaan yhtä pieni lukumäärä.

Perheväkivallan suhteellisen pienelle osuudelle molemmissa ikäryhmissä voidaan löytää joitakin syitä. Ensinnäkin perheväkivalta tapahtuu yksityisellä alueella, jolloin se on näkymättömämpää ja intiimimpää kuin julkisella alueella tapahtuva väkivalta. Toinen tärkeä huomio on, että äitien lapsiin kohdistamat teot havaittiin olevan aliedustettuina perheväkivallan kategoriassa (ks. luku 4.2.). Kun otetaan huomioon uhritutkimuksen tieto, että noin puolessa tyttöihin kohdistuvassa väkivallassa tekijä on nainen tai tyttö (Ellonen ym. 2008), näyttää siltä, että juuri äitien tyttöihin kohdistama väkivalta jää kaikista eniten poliisin tilastojen ulkopuolelle.

Perheväkivallan puuttuminen lähes kokonaan nuorten keskuudesta on erityisen yllättävää, koska uhritutkimuksen mukaan juuri 15-vuotiailla on enemmän perheväkivaltakokemuksia kuin 12-vuotiailla (Ellonen ym. 2008; ks. myös luku 4.2.). Tarkasteltaessa tarkemmin nuoriin kohdistuvia perheväkivallatilanteita huomataan niiden sisältävän enemmän lievän pahoinpitelyjen rikosnimikkeitä (40 %) kuin muissa nuoriin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä (30 %). Erityisen suurena lievien pahoinpitelyjen osuus näyttäytyy, kun sitä verrataan lasten vastaavaan lukuun perheväkivaltapäilyissä (17 %). Tämän perusteella nuoriin koh-

distuva perheväkivalta vaikuttaa luonteeltaan lievemmltä kuin lapsiin kohdistuva perheväkivalta, minkä vuoksi sitä ei ehkä ilmoiteta poliisille yhtä herkästi.

Kuviossa 10 on tarkasteltu väkivallan kontekstia uhrin iän mukaan. Havaitaan, että perheväkivallan uhrien määrä vähenee kuudesta ikävuodesta ylöspäin. Alle 6-vuotiailla perheväkivallan osuus on väkivallan tyypeistä yli kaksi kolmasosaa; yli 6-vuotiailla korostuu muun aikuisen tekemä väkivalta. Ikätovereiden välinen väkivalta alkaa tulla mukaan 9-vuotiailla, josta eteenpäin sen määrä kasvaa. 12–14-vuotiailla ikätovereiden väkivalta on yleisin väkivaltatyyppi, ja sitä vanhemmilla puolet väkivallasta on ikätovereiden kohdistamaa väkivaltaa. Nuorilla ikäryhmien erot eri väkivaltatyypeissä eivät ole yhtä selviä kuin nuoremmissa ikäluokissa. Ainoastaan kouluväkivalta on yleisempää 15-vuotiailla kuin 16–17-vuotiailla uhreilla.

Kuvio 10. Fyysisen väkivallan tapahtumakonteksti eri ikäluokissa, % (N=1826).

5 LAPSIIN KOHDISTUNUT SEKSUAALINEN VÄKIVALTA JA HYVÄKSIKÄYTTÖ

Tässä selvityksessä seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön tarkastelu rajoittuu alle 15-vuotiaisiin lapsiin. Sitä vanhempiin nuoriin kohdistuvia tapauksia ilmoitettiin tammi-huhtikuussa vain 60 tapausta, joten aineiston pienen koon vuoksi näitä ei oteta mukaan tarkasteluun.

Poliisin tietoon tullut seksuaalinen väkivalta muodostaa n. 20 % kaikista lapsiin kohdistuvan väkivallan tapauksista. Suurimmaksi osaksi tämä on rikosnimikkeeltään lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä (yli 70 %). Tätä vakavampaa seksuaalista väkivaltaa esiintyy aineistossa 7 % verran. Vakavaa seksuaalista väkivaltaa esiintyy siis suhteessa hieman enemmän kaikesta seksuaalisesta väkivallasta kuin vakavaa fyysistä väkivaltaa fyysisen väkivallan rikosepäilyistä.

Taulukko 11. Yleisimmät rikosnimikkeet alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä.

Rikosnimike	N	%
LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ	331	71,5
LAPSEN SEKSUAALISEN HYVÄKSIKÄYTÖN YRITYS	69	14,9
RAISKAUS	17	3,7
TÖRKEÄ LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ	15	3,2
RAISKAUKSEN YRITYS	10	2,2
PAKOTTAMINEN SUKUPUOLIIHTEYTEEN	5	1,1
MUUT SEKSUAALIRIKOSNIMIKKEET	16	3,4
Yhteensä	463	100

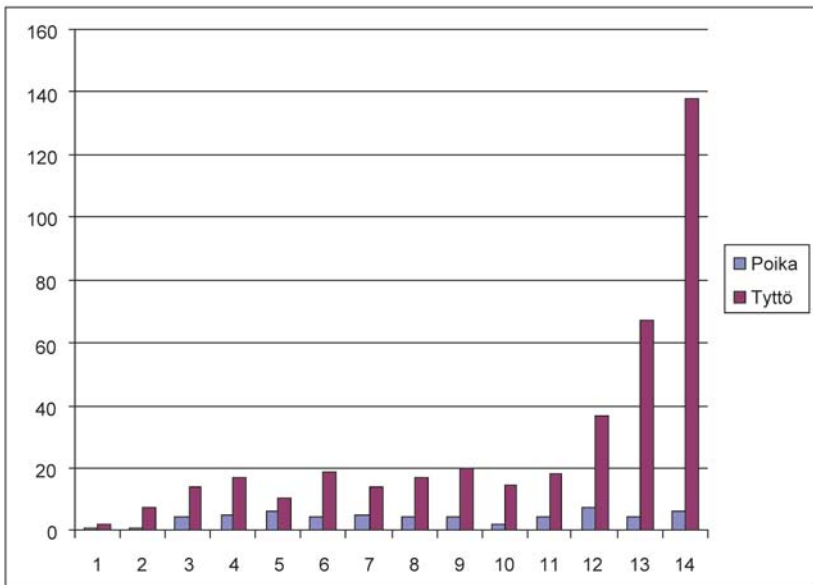
5.1 Uhrin ikä, sukupuoli ja kansalaisuus

Poliisin tietoon tulleista seksuaalirikosepäilyjen uhreista 88 % on tyttöjä. Fyysisen väkivallan tavoin myös seksuaalisen väkivallan uhrien määrä kasvaa, mitä vanhemmasta ikäluokasta on kyse. Tyttöuhrien määrä eri ikäluokissa pysyy suhteellisen samana 11 ikävuoteen saakka, kunnes tyttöjen osuus 12 ikävuoden jälkeen kasvaa räjähdysmäisesti. Poikauhrien määrä sen sijaan säilyi suhteellisen samana kaikissa ikäluokissa, eli tapa-

uksia esiintyy käytännössä vain muutamia jokaisen ikävuoden kohdalla. Uhrien sukupuolijakauma on yhdenmukainen myös muiden viranomais-
ten tietoon tulleiden seksuaalirikosepäilyjen kanssa. Esimerkiksi lääkärin
vastaanotolle murrosikäisiä poikia tulee tutkittavaksi seksuaalirikosepäily-
jen uhreina vain harvoin, sillä murrosikäisen pojan on erityisen vaikea
kertoa mahdollisesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä (Salo & Ståhlberg
2004, 106).

Uhritutkimuksen mukaan tytöillä on poikia useammin seksuaali-
kokemuksia aikuisten kanssa, ja tytöillä nämä kokemukset ovat poikia
useammin kielteisiä (Ellonen ym. 2008). Tytöt aikaisempaa herkemmin
mieltävät seksuaaliset kokemukset poikaystävien kanssa kielteiseksi, jol-
loin seksuaalikulttuurin voi ajatella rohkaisevan tyttöjä poikia enemmän
ikävien kokemusten tunnistamiseen ja julkituomiseen. Tämä koskee kui-
tenkin vain teini-ikäisiä uhreja, joiden henkinen ja fyysinen kehitys mah-
dollistaa teon tunnistamisen hyväksikäytöksi.

Seksuaalirikosepäilyjen uhreista 94 % on Suomen kansalaisia, ja
muiden kansalaisuuksien osuus on alle 1 %:n luokkaa (liitetäulukko 5).
Osuus on suunnilleen sama kuin fyysisen väkivallan uhreilla. Kuitenkaan
fyysiselle väkivallalle tyypillisimmät muut kansalaisuudet, kuten Somali-

Kuvio 11. Seksuaalisen väkivallan uhrin iän ja sukupuolen mukaan.

an ja Irakin kansalaisuudet, eivät esiinny seksuaalisen väkivallan uhreilla kertaakaan. Samanlaisia tuloksia on havaittu myös muissa poliisin rekistereihin kohdistuvissa tutkimuksissa, joissa somalinalaisia ei esiinny seksuaalisen väkivallan uhreina juuri lainkaan (Korhonen & Ellonen 2007). Tällöin tulee muistaa, että rikoksesta ilmoittamisen herkyys vaihtelee kulttuureittain, ja seksuaalisen väkivallan tekoa ei tunnisteta rikolliseksi yhtä helposti kaikissa kulttuureissa. Tiettyjen kansalaisuuksien vähäinen lukumäärä seksuaalisen väkivallan uhreilla tarkoittaa pikemminkin, että näiden kansalaisuuksien piirissä seksuaalinen väkivalta jätetään ilmoittamatta poliisille.

5.2 Uhrin ja rikoksesta epäillyn välinen suhde

Uhrin ja epäillyn välinen suhde oli seksuaalirikosepäilyjen kohdalla hieman hankalampi tunnistaa kuin muissa rikosilmoituksissa, sillä näistä kirjatut rikosilmoitukset olivat usein puutteellisempia verrattuna fyysisen väkivallan rikosilmoituksiin. Osaan rikosilmoituksista oli kirjattu vain maininta viranomaisen tekemästä tutkintapyyntöstä ilman minkäänlaisia muita mainintoja uhrista, epäilystä tai tapahtuneesta teosta. Tämä kertoo seksuaalisen väkivallan tunnistamisen vaikeudesta myös viranomaisten keskuudessa. Seksuaalisella hyväksikäytöllä ei läheskään aina ole fyysiseen väkivaltaan rinnastettavia ulkoisia tunnusmerkkejä, minkä vuoksi sen tunnistaminen vaatii erityisesti pienten lasten kohdalla lääkärin tekemää somaattista tutkintaa. Lievemmissä seksuaalisen hyväksikäytön muodoissa tapahtuneesta ei välttämättä jää mitään fyysisiä jälkiä, jolloin mahdollisesti ainoa todiste tapahtuneesta on lapsen oma tai lapsen huoltajan kertomus. Tämä vaatii rikosilmoituksen vastaanottajalta erityistä huomiota, sillä pienillä lapsilla ei ole riittäviä mahdollisuuksia ymmärtää, käsittää tai kertoa kokemastaan seksuaalisesta väkivallasta tai hyväksikäytöstä, ja usein lapset kertovat näistä teoista vahingossa tai vihjailten. Helpoimmin lapsi kertoo tapahtumasta, jos tekijä on lapselle entuudestaan tuntematon (Hirvelä 2007, 318).

Taulukossa 12 on esitelty epäillyn suhde uhriin lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Yleisimmin uhri ja rikoksesta epäilty tunsivat toisensa nimeltä tai kasvoilta, jolloin rikoksesta oli epäiltynä muu tuttu (29 %). Muun tutun tekemiä tekoja oli suhteessa hieman vähemmän kuin fyysisen väkivallan tapauksissa. Sen sijaan tuntemattoman henkilön kohdistamia tekoja oli selvästi enemmän kuin fyysisen väkivallan teoissa (25 %). Noin neljänneksessä tapauksista uhrin ja rikoksesta epäillyn suhde ei käynyt ilmi (23 %), mikä on enemmän kuin fyysisen väkivallan kohdalla.

Taulukko 12. Epäillyn suhde uhuriin alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä.

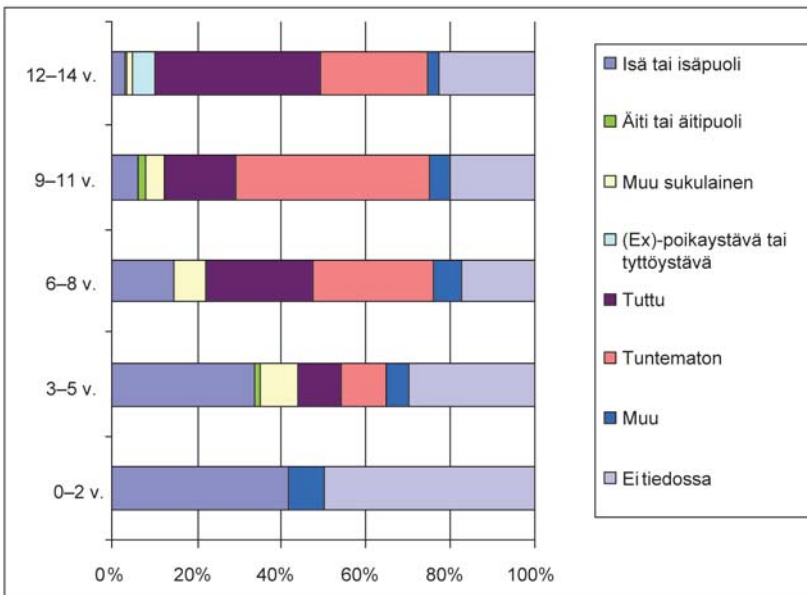
Epäillyn suhde uhuriin	N	%
Isä	35	7,6
Isäpuoli	10	2,2
Äiti	3	0,6
Veli tai sisko	4	0,9
Muu sukulainen	12	2,6
(Ex)-poikaystävä tai tyttöystävä	15	3,2
Muu tuttu	136	29,4
Opettaja tai harrastuksen ohjaaja	2	0,4
Tuntematon	122	26,3
Muu	16	3,5
Ei tiedossa	108	23,3
Yhteensä	463	100

Sukulaisen tekemiä seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön tekoja oli yhteensä noin 14 %. Näistä ylivoimaisesti suurin osa oli uhrin biologisen isän kohdistamia (7 %). Uhrin isäpuoli ja muu sukulainen olivat keskimäärin yhtä usein rikoksesta epäiltyinä (2 %) Äiti oli rikoksesta epäiltyinä kolmessa tapauksessa; uhrin veli tai sisko neljässä tapauksessa. Kokonaisuudessaan uhrin vanhemmat olivat seksuaalirikoksesta epäiltyinä harvemmin kuin fyysisen väkivallan rikosepäilyissä. Ainoastaan muiden sukulaisten osuus seksuaalirikosepäilyissä oli muutamaa prosenttiyksikköä korkeampi kuin fyysisen väkivallan teoissa.

Myös uhrin entinen tai nykyinen poikaystävä saattoi olla rikoksesta epäiltyinä. Näitä tapauksia alle 15-vuotiailla oli 3 %, mikä on enemmän kuin esimerkiksi isäpuolen kohdistamia epäilyjä. On mielenkiintoista, että fyysisen väkivallan kohdalla seurustelukumppani ei ole alle 15-vuotiailla epäiltyinä kertaakaan, mutta seksuaalisen väkivallan kohdalla melko usein. Tarkasteltaessa tarkemmin seurustelukumppanin osalta kohdistuvia rikosepäilyjä selviää, että näissä tapauksissa on yleensä kyse uhrin vanhempien tai sosiaaliviranomaisen poliisille ilmoittamista tutkintapyyntöistä, joissa 13–14-vuotiaan tytön epäillään olleen yhdynnässä vanhemman poikaystävänsä kanssa. Seksuaalisen hyväksikäytön luonne jää kuitenkin arvoituksen varaan, ja rikosilmoituksesta ei useinkaan selviä, onko kyseessä ollut vain suutelu tai koskettelu, vai onko teko johtanut yhdyntään. Sen sijaan rikosilmoitukseen on melko usein kirjattu uhrin vapaaehtoisuus seksuaaliseen tekoon.

Verrattaessa lukuja uhritutkimuksen tietoihin selviää, että erityisesti isäpuolen tekemät teot jäävät poliisille ilmoittamatta. Uhritutkimuksen mukaan isäpuolen tekemät teot ovat suhteellisesti yleisempiä kuin biologisen isän, sillä isäpuolen kanssa asuvat tytöt ilmoittavat selvästi enemmän insestikokemuksia kuin biologisten isien kanssa asuvat (Ellonen & Sariola 2008). Isäpuolen kohdistamat seksuaaliset teot tulevat siis huomattavasti harvemmin poliisiin tietoon kuin biologisen isän kohdistamat.

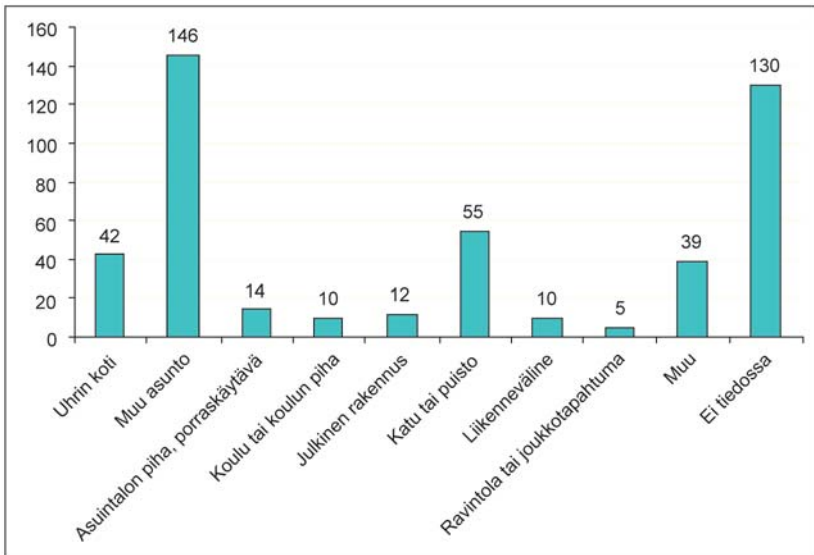
Kuviossa 11 tarkastellaan, kuinka uhrin ja epäillyn välinen suhde vaihtelee eri ikä-luokissa. Isän tai isäpuolen tekemät teot ovat pienten lasten ikäryhmissä suuria, mutta niiden osuus vähenee mitä vanhemmasta uhrista on kyse. Muun tutun tekemät teot lisääntyvät yli 6-vuotiailla uhreilla, ja 12–14-vuotiailla uhreilla muu tuttu on yleisin tekijä. Sen sijaan 9–11-vuotiailla noin puolessa tapauksista tekijä on uhrille tuntematon. Alle 3-vuotiaisiin kohdistuvissa tapauksissa noin puolissa tapauksista tekijää ei ole lainkaan tiedossa.

Kuvio 12. Epäillyn suhde uhrin eri ikäluokissa seksuaalirikosepäilyissä, %.

5.3 Teon tapahtumapaikka

Poliisin tietoon tulleet seksuaalirikosepäilyt tapahtuvat pääosin yksityisellä alueella. Muu asunto on tyypillisin tapahtumapaikka (32 %). Uhrin kotona tapahtuu alle 10 % kaikista seksuaalirikosepäilyistä, mikä on puolet harvemmin kuin fyysisen väkivallan kohdalla (20 %). Ei ole yllättävää, että poliisin tietoon tulleesta seksuaalisesta väkivallasta vain pieni osa tapahtuu uhrin kotona, sillä seksuaalisen väkivallan intiimimmät muodot jäävät usein viranomaisille ilmoittamatta. Asuintalon pihassa, koulun pihassa tai kadulla tai puistossa tapahtuvat teot ovat harvinaisempia, ja nämä koskevat suurimmaksi osaksi tuntemattoman kohdistamia tekoja (70 %).

Kuvio 13. Teon tapahtumapaikka lapseen kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä.

5.4 Tyypillisten väkivaltilanteiden tarkastelua

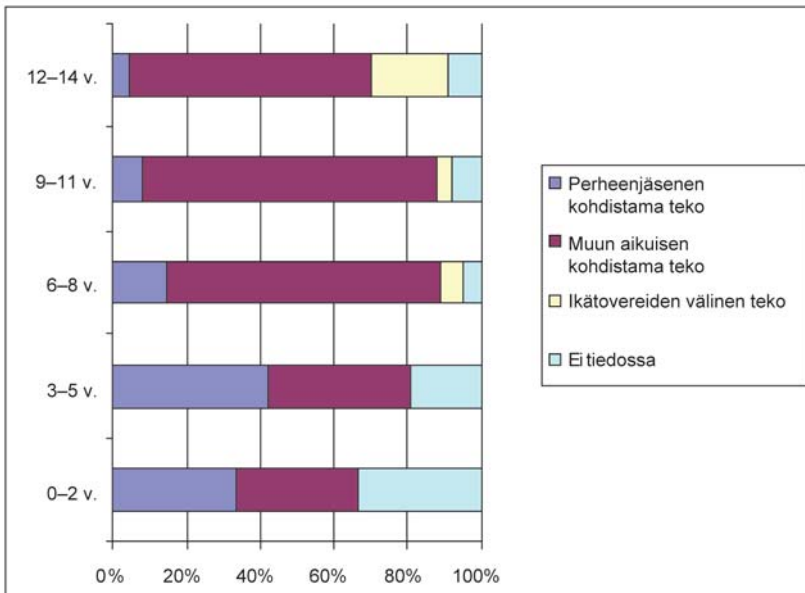
Seksuaalisen väkivallan rikosilmoituksia luokiteltiin samoilla periaatteilla kuin fyysisen väkivallan rikosilmoituksia (ks. luku 4.4.). Vaikka tässä puhutaan muun aikuisen, perheenjäsenen tai ikätoverin *kohdistamista* te-

oista tarkoitetaan tekoja, joissa aikuinen tai perheenjäsen on vain rikoksesta epäilty. Varmuutta rikoksen tekijästä eikä siitä, onko rikos tapahtunut, ei rikosilmoitusaineiston perusteella saada selville.

5.4.1 Seksuaalisen väkivallan tapahtumakontekstit

Kuviossa 14 on esitelty yleisimmät lapsiin kohdistuneiden seksuaalisen väkivallan tyypit uhrin ikäluokan mukaan. Perheenjäsenen kohdistamat teot ovat yleisimpiä 3–5-vuotiailla, mutta kuudesta ikävuodesta ylöspäin seksuaalisesta väkivallasta 70 % on muun aikuisen kohdistamaa. Ikätovereiden välisiä tekoja alkaa esiintyä jo 6–8-vuotiailla, joskin nämä ovat määrällisesti harvinaisia. Teini-ikää lähestyvillä uhreilla noin viidennes seksuaalisesta väkivallasta tapahtuu ikätovereiden välillä.

Muun aikuisen kohdistamissa teoissa useimmin rikoksesta epäilty oli tekijälle tuntematon (40 %). Tuntemattoman aikuisen teoista suurin osa tapahtui julkisella paikalla kuten kadulla tai puistossa. Teon vakavuus vaihteli itsensä paljastamisesta sukupuoliyhdyntään. Yleisimmin tuntemattoman aikuisen tekemät teot olivat koskettelua, suutlua tai sanallista ahdistelua kuten sukupuolisen kanssakäymisen ehdottelua. Alle 15-vuo-

Kuvio 14. Seksuaalisen väkivallan tapahtumakonteksti eri ikäluokissa, % (N=463).

tiaisiin kohdistuvia, tuntemattoman henkilön tekemiä raiskauksia oli alle kymmenen tapausta. Seksuaalista hyväksikäyttöä saattoi tapahtua myös ilman varsinaista fyysistä kontaktia internetin tai puhelimen välityksellä. Noin joka viidenteen tuntemattoman aikuisen kohdistamaan tapaukseen liittyi puhelin- tai internetvälitteinen kontakti. Yleisimmin tämä oli puhelimen tai internetin välillä tapahtuvaa seksuaalista ahdistelua, kuten tapaamisten ehdottamista tai seksuaalissävyytteisten kuvien lähettämistä, ja internet-kontaktin kautta sukupuoliyhdyntään johtaneita tekoja oli yksittäisiä.

Perheenjäsenen kohdistamat teot koskivat lähinnä pieniä, alle 8-vuotiaita lapsia. Perhepiirissä tapahtuvista teoista yli puolessa oli epäiltynä uhrin biologinen isä (64 %). Seuraavaksi yleisimmin epäiltynä oli uhrin isäpuoli (14 %). Muissa tapauksissa epäiltynä saattoi olla isovanhempi tai vanhemman avopuoliso. Uhrin äiti oli epäiltynä vain muutamissa tapauksissa. Uhrina oli useimmin tyttö (70 %), mutta poikiin kohdistuvia tekoja esiintyi yhteensä jopa 14 kertaa. Poikauhrien määrä onkin suurempi perhepiirissä tapahtuvissa teoissa (30 %) kuin kaikissa seksuaalisen väkivallan teoissa yhteensä (13 %). Perhepiirissä tapahtuvien tekojen epäiltiin sisältävän lähinnä sukupuolielinten koskettelua joko vaatteiden alta tai päältä. Yhdyntään johtaneita tekoja epäiltiin esiintyvän vain yhdessä tapauksessa.

Ikätovereiden väliset teot kohdistuivat aineistossa lähinnä yli 11-vuotiaisiin lapsiin. Tyypillisimmin ikätovereiden välisissä teoissa epäiltynä on uhrin muu tuttu (60 %). Uhrin sisar oli epäiltynä neljässä tapauksessa (9 %); seurustelukumppani ja tuntematon kolmessa tapauksessa (7 %). Myös ikätovereiden välillä tapahtuneiden tekojen vakavuus vaihteli vaatteiden päältä koskettamisesta tai seksuaalisista ehdotuksista raiskauksiin. Ikätovereiden välisissä seksuaalirikosepäilyissä yhdyntään johtaneita tekoja oli kuitenkin huomattavasti enemmän (38 %) kuin aikuisen kohdistamissa epäilyissä (12 %).

5.4.1 Rikosilmoitusten kirjaamiseen liittyviä ongelmakohtia

Kokonaisuudessaan lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön ilmituloon liittyy rikosilmoitustiedon perusteella monia piirteitä, jotka poikkeavat fyysisen väkivallan ilmitulosta. Ensinnäkin rikosilmoitustiedolle on tyypillistä *epävarmuus tapahtuneesta*. Tämä korostui erityisesti pieniä lapsia koskevissa seksuaalirikosepäilyissä ja erityisesti silloin, jos epäiltynä oli lapsen jompikumpi vanhemmista. Näissä tapauksissa toinen lapsen vanhemmista oli tehnyt rikosilmoituksen havaittuaan lapsella poikkeavaa, seksuaalissävyytteistä käyttäytymistä. Näiden tapauksien ongelma oli usein muun näytön puuttuminen, jolloin seksuaalisen

hyväksikäytön epäilyä ei voitu vahvistaa mutta ei myöskään sulkea pois. Monista rikosilmoituksista oli luettavissa myös perheen sisällä vallinneet ristiriitatilanteet, jotka saattoivat edesauttaa rikosilmoituksen tekemistä – jolloin ilmoittamisen todellinen motiivi jäi hämärän peittoon.

Lapsen oma kertomus tai poikkeava (seksuaalissävyytteinen) käyttäytyminen saattoi rikosilmoituksen tekohetkellä olla ainoa todiste tapahtuneesta. Sillä, kuinka lapsen kertomukseen suhtaudutaan ja kuinka tarkasti se kirjataan ylös, on merkittävä vaikutus esitutkinnan ja muun viranomaisyhteistyön käynnistämisen kannalta. Varmuus seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumisesta saattaa selvitä vasta lääkärin tekemän somaattisen tutkinnan tai muiden asiantuntijalausuntojen jälkeen, mikä hidastaa rikosilmoitusten käsittelyä. Rikosepäilyjen hidas käsittely puolestaan vaikeuttaa lapsen kuulustelua rikosprosessissa, sillä lapsi saattaa myöhemmin peruuttaa kertomuksensa, jos lapseen suhtaudutaan epäillen tai uhkailevasti (Hirvelä 2007, 318). Aineistossa esiintyi muutama yksittäinen tapaus, jossa rikosilmoituksen tehnyt lapsi tai nuori tuli myöhemmin perumaan ilmoituksensa ja kertomaan keksineensä rikosilmoitukseen kirjatun teon.

Toiseksi rikosilmoituksista oli luettavissa *vaikeus tunnistaa vapaaehtoisen ja vastentahtoisuuden raja*. Tämä koski erityisesti varhaisiässä olevia uhreja, joiden seksuaalisista kokemuksista ikätovereiden tai nuorten aikuisten kanssa oli tehty rikosilmoitus. Seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön kohdalla tunnistamista vaikeuttaa, että uhrin näkemys asiasta saattaa olla päinvastainen rikoksesta epäillyn näkemyksen kanssa. Asianomistajien ja rikoksesta epäiltyjen antamat selonteot tapahtuneesta poikkesivat toisistaan enemmän kuin fyysisen väkivallan rikosilmoituksissa, ja rikoksesta epäilty kiisti syyllistyneensä rikokseen vetoamalla joko omaan tietämättömyyteensä uhrin todellisesta iästä tai uhrin oletettuun vapaaehtoisuuteen.

Kolmanneksi on huomioitava, että poliisin tietoon tulleen seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön kirjo on laaja, ja joukkoon mahtuu sekä hyvin vakavia että lieviksi luokiteltavissa olevia tekoja, jotka eivät esimerkiksi sisällä lainkaan fyysistä kontaktia. Lievimmillään lapsen seksuaaliset hyväksikäyttöepäilyt pitivät sisällään lapsen altistamista seksuaalissävyytteiselle ilmapiirille esimerkiksi sanallisen häirinnän muodossa. Vakavimmillaan teoissa oli kyse useita vuosia jatkuneesta hyväksikäytöstä. Kuitenkin näistä teoista käytetään samaa rikosnimikettä 'lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö'. Tämän vuoksi 'lapsen seksuaalisen hyväksikäytön' rikosnimikkeellä kirjattuja tekoja tulisi tarkastella tarkemmin, jotta niiden luonne ja vakavuus kävisi paremmin esiin.

6 EPÄSUORA PERHEVÄKIVALTA JA VÄKIVALLAN NÄKEMINEN

Poliisin tietoon tulee vuosittain paljon tapauksia, joissa lapset eivät altistu fyysiselle tai seksuaaliselle väkivallalle suoraan. Lapset voivat joutua väkivaltaisen tilanteen osallisiksi esimerkiksi perheessä, kadulla tai koulussa. Seuraavaksi tarkastellaan perheen sisällä tapahtuvia väkivaltatilanteita, joista on tehty poliisille rikosilmoitus, ja joissa lapsi on merkitty *asianosaiseksi* rikosepäilyyn. Asianosaisella tarkoitetaan henkilöä, joka liittyy rikosilmoituksen tapaukseen, mutta jota poliisi ei ole kirjannut asianomistajaksi. Perhe valittiin epäsuoran väkivallan tapahtumakontekstiksi, koska siinä lasten osallisuus väkivallan näkemiseen tai kuulemiseen nousi selvimmän esiin, ja epäsuoran väkivallan kohteeksi joutuminen oli ilmeisempää kuin kadulla tapahtuvissa tilanteissa. Näitä tapauksia vuonna 2007 tuli poliisin tietoon 189¹¹, ja asianosaisiksi merkittyjä uhreja oli 288.

Väkivallan todistamisella tarkoitetaan tässä selvityksessä tilanteita, joissa lapsi on ollut paikalla perheväkivaltatilanteen aikana ja nähnyt tai kuullut tilanteen. Tämä on edellyttänyt, että poliisi on kirjannut lapsen asianosaiseksi kyseiseen rikosepäilyyn. Lähes jokaiseen ilmoitukseen, johon lapsi oli kirjattu asianosaiseksi, oli kirjattu myös maininta lapsen läsnäolosta väkivaltatilanteen aikana. Ilmoitukset, joissa lapsen läsnäoloa ei ollut mainittu, jäivät aineiston ulkopuolelle.

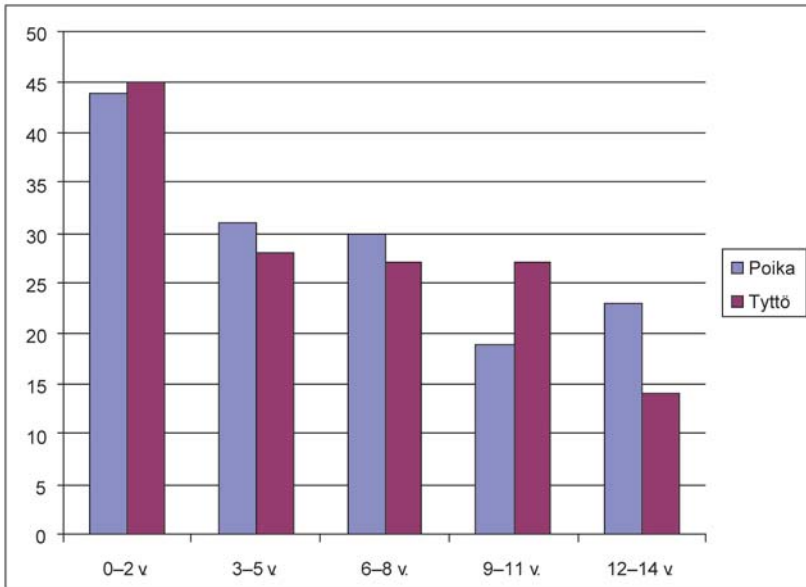
6.1 Asianosaisuhrien ikä ja sukupuoli

Lapset, jotka perheväkivaltatilanteessa ovat merkitty asianosaisiksi, ovat iältään suurimmaksi osaksi pieniä lapsia (kuvio 15). Kolmasosassa tapauksista asianosaisuhri on alle 3-vuotias, ja puolet uhreista on alle 6-vuotiaita. Mitä vanhemmasta ikäluokasta on kyse, sitä vähemmän asianosaisiksi kirjattuja uhreja perheväkivaltatilanteista kirjataan. Ero fyysisen ja seksuaalisen väkivallan tapauksiin on siis selvä. Pienet lapset kirjataan herkemmin perheväkivallan asianosaisiksi, kun taas teini-ikää lähestyviä lapsia ei nähdä epäsuoran perheväkivallan uhreina.

Kuviosta 15 nähdään asianosaisuhrien sukupuolten välinen jakautuminen. Kaikista perheväkivaltaa todistaneista asianosaisuhreista noin puolet on tyttöjä (49 %) ja puolet poikia (51 %), ja sukupuolten väliset vaihtelut eri ikäluokassa eivät ole suuria. Siinä missä fyysinen tai seksuaalinen väkivalta olivat vahvasti sukupuolittuneita ilmiöitä, perhevä-

¹¹ Perheväkivaltatapaukset, joissa asianosaiseksi oli merkitty 15–17-vuotias uhri, ilmoitettiin ajalla 1.1.–30.4.2007 alle kaksikymmentä tapaus. Nämä ovat jätetty tästä tarkastelusta pois.

kivallan todistajauhrit ovat yhtä usein poikia kuin tyttöjäkin. Tulos on yhdenmukainen perheessä tapahtuvaa suoraa fyysistä väkivaltaa kokevien uhrien keskuudessa, jossa sukupuolten väliset erot eivät myöskään ole suuria (ks. luku 4.4., kuvio 8). Näyttää siltä, että sekä suoraa että epäsuoraa perheväkivaltaa kohdistuu poliisin rekistereissä poikiin ja tyttöihin yhtä paljon.

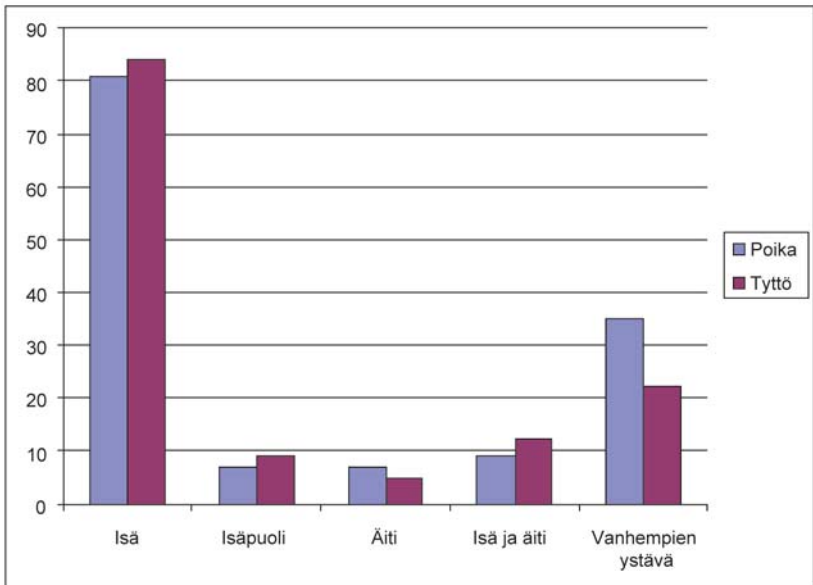

Kuvio 15. Perheväkivaltilanteessa asianosaisiksi merkityt lapset iän ja sukupuolen mukaan (N=288).

Uhritutkimuksen mukaan tytöt raportoivat fyysisen perheväkivallan näkemistä poikia useammin (Ellonen ym. 2008). Poliisin tietoon tulleesta perheväkivallasta asianosaisuhriksi on sen sijaan hieman useammin kirjattuna poika, ja 12–14-vuotiailla uhreilla poikia on epäsuoran väkivallan uhreina huomattavasti useammin. Vaikka perheessä tapahtuva kaikenlainen fyysinen väkivalta koskettaa useammin tyttöjä kuin poikia (emt), tyttöjen asema väkivallan uhreina kuitenkin päätyy harvemmin poliisin tietoon. Voidaan kysyä, raportoivatko tytöt poikia herkemmin myös lievän fyysisen väkivallan näkemistä, joka ei päädy poliisin tietoon, vai onko poliisin kirjaamistavoissa käytäntöjä, jotka peittävät alleen tytöt epäsuoran väkivallan uhreina?

6.2 Tyypillisten väkivaltatilanteiden tarkastelua

Yleisimmin asianosaisiksi kirjatut lapset joutuivat todistamaan väkivaltaa, jossa epäiltynä on lapsen isä (60 %) tai isäpuoli (5 %). Lapsen äiti oli rikoksesta epäiltynä harvoin (4 %), ja tapauksia, joissa sekä isä että äiti olivat epäiltynä, oli noin 7 %. (Kuvio 16). Verrattaessa näitä lukuja muuhun perheväkivaltaan huomataan, että äidit ovat huomattavasti harvemmin epäiltyjä lapsiin kohdistuvasta epäsuorasta perheväkivallasta (4 %) kuin lapsiin kohdistuvasta suorasta fyysisestä väkivallasta (30 %). Vaikka tilastojen mukaan naisten tekemä väkivaltarikollisuus on lisääntynyt (Honkatukia 2004, 189–191), ja kolmannes poliisin tietoon tulleesta lapsiin kohdistuvasta perheväkivallasta on äidin tekemää, naisten *miehiin* kohdistama perheväkivalta näyttää tulevan harvemmin poliisin tietoon. Taustalla voidaan nähdä vaikuttavan yhteiskunnalliset ja kulttuuriset käsitykset sukupuolten välisistä suhteista, jotka saattavat vaikeuttaa rikoksesta ilmoittamista – ja ennen kaikkea teon rikokseksi mieltämistä (ks. myös luku 4.2.). Myös uhritutkimus osoittaa isän ja äidin olevan perheessä tapahtuvan epäsuoran väkivallan tekijä yhtä usein (Ellonen ym. 2008), joten perheessä tapahtuvan epäsuoran väkivallan kohdalla voidaan puhua

Kuvio 16. Rikoksesta epäilty alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa epäsuoran perheväkivallan teoissa (N=271).

väkivallan tilastollisesta vääristymästä, jolloin miehet ovat suhteessa naiseen useammin edustettuina väkivallasta epäiltyinä.

Perheessä tapahtunut epäsuora väkivalta näyttää olevan lähes ainoa väkivallan muoto, jossa erot tyttöjen ja poikien välillä eivät ole suuria sen mukaan, kuka rikoksesta on epäilty (kuvio 16). Ainoastaan epäsuorassa väkivallassa, jossa epäilty on vanhemman ystävä, poikien lukumäärä on havaittavasti suurempi. Tytöt on kirjattu asianosaisiksi hieman poikia useammin silloin, kun epäilty on isä, isäpuoli tai isä ja äiti. Tämä on merkittävä ero suoraan fyysiseen väkivaltaan verrattuna, jossa isä esiintyy tyttöön kohdistuvan väkivallasta epäiltyinä harvemmin kuin pojilla (ks. luku 4.2., taulukko 8). Tytöt toisin sanoen tunnistetaan helpommin epäsuoran kuin suoran fyysisen väkivallan uhreina silloin, kun rikoksesta epäilty on isä.

Uhritutkimuksen mukaan selvästi eniten perheessä nähdään sisarusiin kohdistunutta väkivaltaa, joka on luonteeltaan suurimmaksi osaksi kuritusväkivaltaa (Ellonen ym. 2008). Poliisin tietoon tulleissa rikosilmoituksissa ei sen sijaan esiinny tapauksia, jossa lapsiin kohdistuvissa väkivaltatapauksissa olisi huomioitu sisarusten asema mahdollisen väkivallan uhan kokijoina. Kuitenkin vakavankin väkivallan kohdalla lapset ja nuoret raportoivat enemmän sisarusiin kuin vanhempiin kohdistunutta väkivaltaa. On huomattava, että näiden lasten asema jää rikosilmoituksissa lähes kokonaan piiloon.

Suurimpaan osaan tapauksista liittyi perheväkivallan näkeminen tai kuuleminen, jolloin lapset eivät olleet suoranaisessa fyysisen väkivallan vaaratilanteessa. Näissä tapauksissa tyypillisesti isä pahoinpiteli äitiä, ja rikosilmoituksiin oli kirjattu lasten olevan paikalla tapauksen sattuessa. Tapahtumaa oli kuvattu rikosilmoituksessa siten, että 'perheen lapset olivat paikalla ja näkivät tilanteen'. Joissakin tapauksissa oli tuotu esiin lapsen olleen henkilö, joka teki asiasta rikosilmoituksen, ja jonka kertomukseen rikosilmoituksen tapahtumakuvaukset perustuivat.

Asianosaisten joukossa oli myös lapsia, jotka joutuvat itse vaaralliseen tilanteeseen perheväkivaltaa todistaessaan. Asianosaiseksi kirjattu lapsi saattoi olla äidin sylissä väkivallanteon hetkellä, ja joissakin väkivaltatilanteissa lapsi oli mennyt vanhempien väliin estääkseen tilanteen. Vaikka asianosaiseksi kirjattu lapsi ei ollut suoran fyysisen väkivallan kohde, epäsuorasti kohdistuva väkivalta asetti lapsen uhkaavaan tilanteeseen, jolloin raja suoran ja epäsuoran väkivallan välillä oli melko tulkinnanvarainen ja häilyvä. Epäsuoran väkivallan yhteys emotionaaliseen kaltoinkohteluun näkyi niin ikään rikosilmoituksissa. Lapsen tunnetiloja (esimerkiksi pelokkuutta, itkuisuutta, hädissään olemista ja järkytynyt) oli kirjattu ilmoituksiin usein. Tällaisissa tapauksissa poliisin voi olla helpompi tunnistaa epäsuoran perheväkivallan uhreja.

Poliisin tietoon tullut lasten todistama perheväkivalta on rikosnimikkeiden perusteella luonteeltaan vakavaa. Jopa 5 % epäsuoran per-

heväkivallan tapauksista oli törkeitä pahoinpitelyitä, mikä on suurempi osuus kuin muissa lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa väkivallanteoissa (2 %). Tämä kertoo perheväkivaltatilanteiden vakavuudesta, jolloin lasten altistuminen perheväkivallan sivustaseuraamiselle tulisi huomioida paremmin kaikissa ikäryhmissä.

7 RIKOKSESTA EPÄILLYT

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa oli vuonna 2007 yhteensä 2650 rikoksesta epäiltyä. Lukumäärältään rikoksesta epäiltyjä on siis hieman suurempi määrä kuin rikoksen uhreja. Epäillyiksi lasketaan ne henkilöt, jotka poliisi oli kirjannut rikoksesta epäillyiksi ilmoituskentekohetkellä. Rikoksesta epäiltyjen ulkopuolelle jäävät tuntemattomiksi jääneet rikoksesta epäillyt, joista oli mainittu vain tuntomerkit sekä epäillyt, joissa mahdollinen rikosentekijä oli kirjattu asianosaiseksi. Yhdessä ilmoituksessa voi olla useita rikoksesta epäiltyjä. Lisäksi sama henkilö voi olla epäiltynä useasta eri rikoksesta joko samassa tai eri ilmoituksessa. (ks. myös Noponen 2007). Eri henkilöitä epäiltynä lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa oli vuonna 2007 2401.

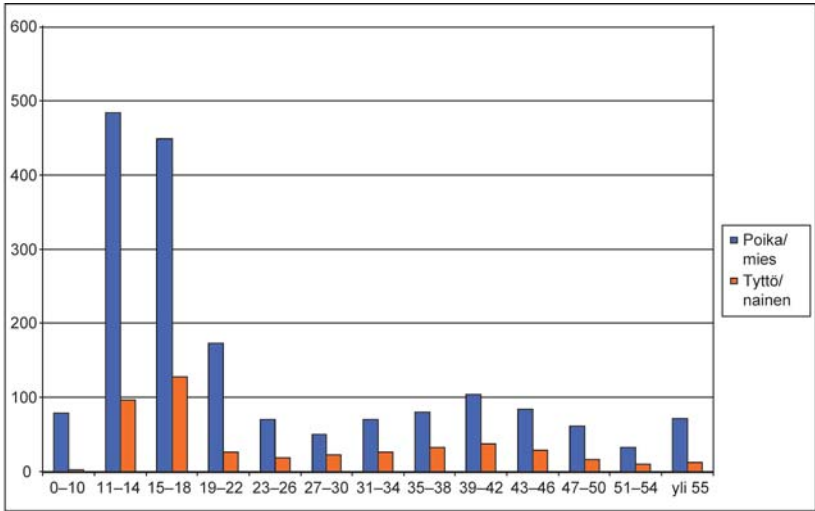
7.1 Epäillyt fyysisen väkivallan tapauksissa

Noin 80 % poliisin tietoon tulleesta, lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta fyysisestä väkivallasta on poikien tai miesten tekemää. Luku on yhdenmukainen muiden väkivaltatilastojen kanssa, joissa miesten tekemä väkivalta osoittautuu lukumäärältään yhtä suureksi (esim. Tilastokeskus 2008). Lapsiin kohdistuvan väkivallan kohdalla yllättävää on, että jopa puolet rikoksesta epäillyistä on uhrin ikätovereita, toisin sanoen iältään 11–14- ja 15–18-vuotiaita.

Poliisin tietoon tulleiden rikosilmoitusten perusteella näyttää siltä, että lapsiin ja nuoriin kohdistunut fyysinen väkivalta on paitsi poikiin kohdistuvaa – myös poikien kohdistamaa. Tulos on yhdenmukainen yleisimpien väkivaltatyyppejen kanssa, jonka mukaan suurin osa alle 15-vuotiaisiin kohdistuvasta fyysisestä väkivallasta on ikätovereiden välistä väkivaltaa (ks. luku 4.4.)

Nuorimmat fyysisestä väkivallasta rikoksena epäiltyinä ovat 6-vuotiaita; vanhimmat 85-vuotiaita. Ikäluokassa 11–14 rikosentekijöiden määrä on kaikista suurin, ja yhteensä 20 tapauksessa rikoksena epäilty on alle 11-vuotias. Jopa naispuolisten rikoksesta epäiltyjen määrä on suurimmillaan ikäryhmissä 11–14 ja 15–18. Toisin kuin pojilla, tytöillä rikoksesta epäiltyjen määrä nousee hieman ikäluokasta 11–14 ikäluokkaan 15–18.

Rikoksesta epäillyistä 91 % on suomen kansalaisia (liitetaulukko 6). Muita kansalaisuuksia ovat Venäjä, Somalia, Irak ja Viro, joiden osuus on noin yhden prosentin luokkaa. Tulos on odotettava, sillä näitä kansalaisuuksia Suomessa on eniten.

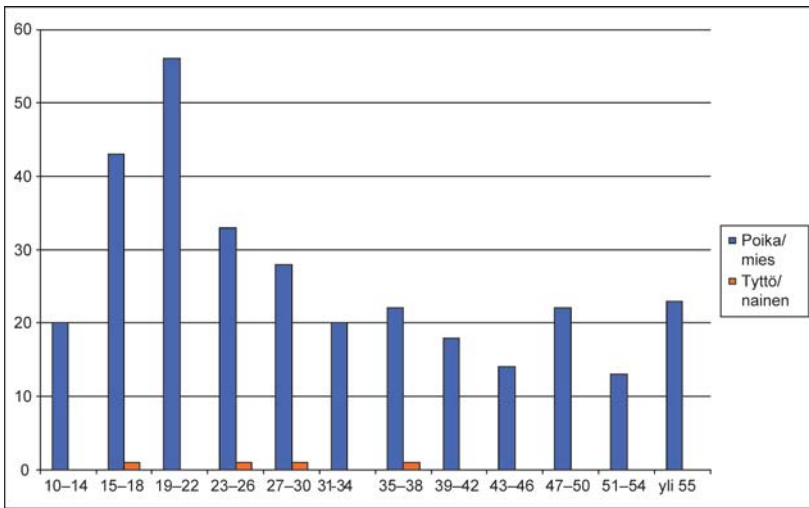
Kuvio 17. Fyysisestä väkivallasta epäillyt iän ja sukupuolen mukaan.

7.2 Epäillyt seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön tapauksissa

Seksuaalisesta väkivallasta ja hyväksikäytöstä epäillyt ovat lähes kaikki miehiä tai poikia. Yli kolmannes rikoksesta epäilyistä on alle 23-vuotiaita nuoria. Suurin yksittäinen ikäryhmä epäillyillä on 19–22-vuotiaat, joskin 15–18-vuotiaita on lähes yhtä paljon. Vanhin rikoksesta epäilty on 72-vuotias ja nuorin 10-vuotias. Vaikka seksuaalirikoksesta epäiltyjen ikäryhmässä on paljon nuoria, ovat rikoksesta epäillyt keskimäärin vanhempia seksuaalisen väkivallan kuin fyysisen väkivallan tapauksissa.

Teoissa, joissa epäiltynä on alle 15-vuotias, 80 % on lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä. Näistä suurin osa (65 %) on 13–14-vuotiaiden tekemiä, ja kaikki rikoksesta epäillyt ovat poikia. Aineistossa on useampia tapauksia, jossa uhri ja rikoksesta epäilty kuuluvat samaan ikäluokkaan. Ei kuitenkaan ole harvinaista, että 12-vuotias lapsi on epäiltynä itseään pienempien lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Noin 83 % seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön epäilyistä on Suomen kansalaisia. Muiden kansalaisuuksien lukumäärä on siis hieman korkeampi kuin fyysisestä väkivallasta epäiltyjen kohdalla. Muut kansalaisuudet edustavat samoja kansalaisuuksia kuin fyysisen väkivallan epäillyilläkin. (Liitetaulukko 7.)

Kuvio 18. Seksuaalisesta väkivallasta epäillyt iän ja sukupuolen mukaan.

7.3 Lapset ja nuoret väkivallan tekijöinä: ikätovereiden välinen väkivalta

Suuri osa poliisin tietoon tulleesta lapsiin kohdistuvasta väkivallasta on lasten ja nuorten keskinäisiä väkivallantekoja. Tulosta voidaan pitää erityisen yllättävänä, kun kyseessä on poliisin tietoon tullut rikollisuus, joka yleensä edustaa vakavia väkivallan muotona (vrt. Piispa ym. 2006; Annerbäck ym. 2007).

Ikätovereiden välisen väkivallan vakavuudesta ja erityispiirteistä on käyty keskustelua, joskin aikuisen lapsen kohdistaman ja lasten välisen väkivallanteiden eroista tiedetään vasta vain vähän. On ristiriitaista, että lasten väliset väkivallanteot katsotaan lievemmiksi, vaikka kansainvälisissä tutkimustuloksissa lasten väliset väkivallanteot katsotaan luonteeltaan yhtä vakaviksi kuin aikuisen lapsen kohdistamat. Syyt ikätovereiden välisen väkivallan vähättelylle kumpuavatkin osittain nuoriin rikoksentehtäjiin liittyvistä kulttuurisista, sosiaalisista ja yhteiskunnallisista käsityksistä. Lapset katsotaan luonteeltaan impulsiivisiksi, tietämättömiksi yhteiskunnan normeista, säännöistä ja seurauksista – lapsilla ei uskota olevan kykyä rikolliseen motiiviin. Samalla lapset, jotka ovat joutuneet ikätoverinsa pahoinpitelemäksi, nähdään vähemmän loukatuiksi kuin vastaavalla tapaa uhriutuneet aikuiset. Kuitenkaan lapsen fyysiseen ja henkiseen kehitykseen liittyvä kypsymättömyys, jonka perusteella ikä-

tovereiden välistä väkivaltaa vähätellään, ei poista väkivallan vahingoittavuutta uhrin eikä tekijän keskuudessa. (Finkelhor 2008, 92–101.)

Jos ikätovereiden välisen väkivallan vakavuutta tarkastellaan poliisin tietoon tulleiden rikosnimikkeen perusteella, havaitaan tässä joitakin eroja suhteessa kaikkeen fyysiseen väkivaltaan. Pahoinpitelyjen ja lievien pahoinpitelyjen osuus on sama kuin muussa fyysisessä väkivallassa: pahoinpitelyjä on kaksi kolmasosaa, ja lieviä pahoinpitelyjä yksi kolmannes. Sen sijaan törkeiden pahoinpitelyjen tai niiden yritysten osuus on yhden prosentin luokkaa, ja tätä vakavampia väkivallan muotoja ei esiinny. Ikätovereiden välisestä väkivallasta näytettävät puuttuvan kaikista vakavimmat väkivallan muodot, mutta kaikista pahoinpitelyrikoksista lieviksi pahoinpitelyiksi ei ole luokiteltavissa sen suurempaa osaa, kuin muussakaan fyysisessä väkivallassa.

Ikätovereiden välisen väkivallan käsittäminen selkeästi omaksi lapsiin kohdistuvan väkivallan muodoksi avaa myös mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita. Ikätovereiden välisen väkivallan ymmärtämisessä tulisi ensinnäkin kiinnittää huomio erityisesti tyttöjen ja poikien välisiin eroihin niin väkivallan uhreina kuin sen tekijöinäkin. Väkivaltatilanteen luonteeseen ja vakavuuteen vaikuttaa suuresti, onko kyseessä poikien välinen, pojan tyttöön kohdistama, tytön poikaan kohdistama vai tyttöjen välinen väkivaltatilanne. Poliisin rikosilmoitusten perusteella näissä tilanteissa on eroja, jotka todennäköisesti vaikuttavat myös väkivallan tunnistamiseen, siihen puuttumiseen ja siitä ilmoittamiseen. Sukupuoli on otettu keskeiseksi väkivallan dynamiikkaa selittäväksi tekijäksi aikuisväestöön kohdistuvassa tutkimusperinteessä (ks. Ronkainen & Näre 2008), ja poliisin tietoon tulleiden tapausten perusteella tämä tulisi huomioida myös lasten ja nuorten kohdalla.

Toiseksi ikätovereiden välisen väkivallan tutkimisessa huomio tulisi kiinnittää uhriutumisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen samanaikaisuuteen. Monissa poliisille ilmoitetuissa ikätovereiden välisissä väkivallan teoissa lapsi on samanaikaisesti sekä väkivallan tekijä että sen uhri. Tämä avaa uusia näkökulmia väkivallan dynamiikan hahmottamiseen, kun uhria ei ajatella enää vain passiivisena väkivallanteen objektina vaan väkivallantekoon osallistuvana toisena osapuolena. Ikätovereiden välinen väkivalta on siten mahdollista nähdä myös nuorisoriikollisuuden viitekehystä (vrt. Honkatukia & Kivivuori 2006), jolloin lapsiin kohdistuvassa väkivallassa on kyse monimuotoisemmasta ongelmasta, joka kertoo suomalaislasten ja -nuorten hyvinvoinnin puutteesta.

8 RIKOSEPÄILYJEN TUTKINNAN TILA

Rikosilmoituksen kirjaaminen on ensimmäinen osa laissa säädeltyä rikosprosessia. Rikosilmoituksen kirjaamisen jälkeen rikosprosessi jatkuu poliisin suorittamalla esitutkinnalla, josta se voi edetä syyttäjän syyteharkintaan ja sieltä edelleen oikeudenkäyntiin. Loppuun asti edetessään rikosepäily voi päätyä tuomioistuimen määräämään rangaistuksen täytäntöönpanoon, mutta läheskään aina näin ei tapahdu. (Helminen, Lehtola, Virolainen 2005). Erityisesti lapsiin kohdistuvissa rikoksissa poliisin suorittamalla esitutkinnalla on suuri merkitys rikosprosessin muiden vaiheiden kannalta. Keskeisimpänä näyttönä saattaa usein olla lapsen oma kertomus, jolloin lapsen kuulustelemiseen liittyy monia erityisvaatimuksia. (Hirvelä 2007, 107–108.)

Tässä selvityksessä ei erikseen tarkasteltu, mitä kautta rikosilmoitukset päätyivät poliisin tietoon. Rikosilmoituksen tekijä lapsiin kohdistuvissa väkivaltatapauksissa saattoi olla esimerkiksi lapsen vanhempi, perhetuttu, muu sukulainen, opettaja tai muu sivullinen. Rikosilmoituksen tekijän suhdetta lapseen on vaikea päätellä erityisesti silloin, jos ilmoittajasta on kirjattu rikosilmoituksen vain henkilön nimitiedot. Ainoastaan sosiaaliviranomaisen tai lääkärin tekemät tutkintapyyntöjä oli kirjattu rikosilmoitukseen suhteellisen selkeästi. Koska tutkinnan tila on jonkin verran riippuvainen rikosilmoituskentekohetkestä, tarkastellaan tässä selvyyden vuoksi vain alle 15-vuotiaisiin kohdistuvia rikosepäilyjä, joista on saatavilla koko vuoden 2007 tiedot.

8.1 Tutkinnan tila fyysisen väkivallan rikosepäilyissä

Kokonaisuudessaan kolmannes alle 15-vuotiaisiin kohdistuvista fyysisen väkivallan ja laiminlyönnin tapauksista oli lähtenyt syyttäjälle tutkinnan päättymisen jälkeen. Yhtä isossa osassa rikosepäilyistä jutun tutkinta oli päätetty ilman syyttäjälle lähettämistä. Vain 6 %:ssa rikosepäilyistä tutkinta oli keskeytetty. 'Avoimia' juttuja, joissa esitutkinta on yhä kesken, oli neljännos. 'Avointen' juttujen lukumäärä nousee aina vuoden loppua kohti mentäessä, mikä selittää osaltaan avointen juttujen suurta lukumäärää koko vuoden aineistossa¹². Syyttäjälle lähteneiden rikosepäilyjen

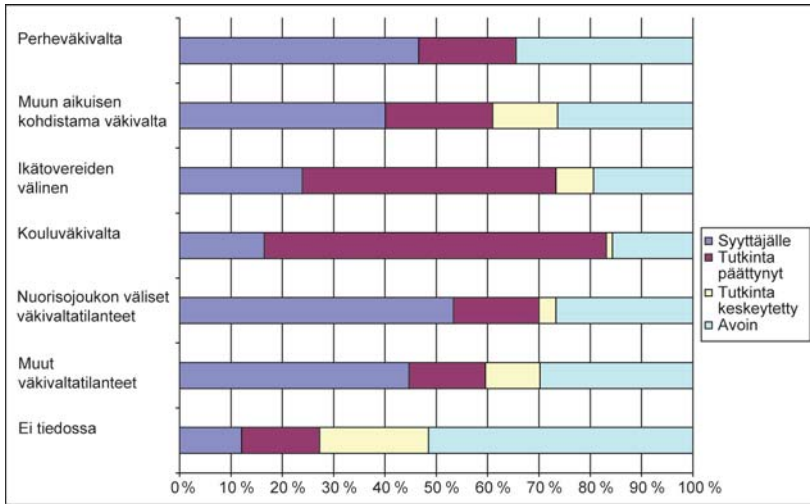
¹² Ensimmäisten kuuden kuukauden aikana ilmoitetuissa teoissa avointen juttujen lukumäärä on prosentuaalisesti lähes puolet pienempi kuin koko vuoden aineistossa, mutta suhde syyttäjälle lähteneiden ja tutkinnan päättymiseen johtaneiden tapauksien välillä sama kuin koko vuoden aineistossa. Havainto on yhdenmukainen sekä fyysisen että seksuaalisen väkivallan ilmoituksissa.

määrä näyttää olevan suurempi kuin muissa Pohjoismaissa, joissa vain joka viides lapsen pahoinpitelyepäilyistä oli aikaisempien tutkimustulosten mukaan lähtenyt syyttäjälle (Lindel & Svedin 2001).

Taulukko 13. Tutkinnan tila lapsiin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.

Tutkinnan tila	N	%
Syyttäjälle	619	33,8
Tutkinta päättynyt	628	34,3
Tutkinta keskeytetty	111	6,1
Avoin	471	25,8
Yhteensä	1829	100

Rikosepäilyn tutkinnan tila vaihtelee eri väkivaltatyypin mukaan alle 15-vuotiailla uhreilla. Suhteellisesti eniten syyttäjälle lähteneitä juttuja oli nuorisojoukon välisissä väkivaltatilanteissa, joista yli puolet oli edennyt syyttäjälle. Myös perheväkivallan ja muun aikuisen kohdistaman väkivallan kohdalla joka kolmas jutuista oli edennyt syyttäjälle, joskin 'avoimia' juttuja oli perheväkivallan kohdalla yhtä iso osa. Sen sijaan kouluväkivallan tapauksista noin 70%:ssa tutkinta oli päätetty ilman syyttäjälle lähettämistä. Myös ikätovereiden välisissä väkivaltatilanteissa noin puolessa tapauksista tutkinta oli päätetty, ja juttu ei ollut edennyt syyttäjälle. Tutkinnan päättyminen ilman syyttäjälle lähettämistä saattaa kertoa siitä, että esimerkiksi ikätovereiden väliset ja kouluväkivaltatilanteet saadaan sovittua osapuolten kesken muilla keinoin. Toisaalta näyttää siltä, että alle 15-vuotiaiden kokema ikätovereiden välinen väkivalta ja kouluväkivalta on luonteeltaan vähemmän vakavaa – tai ainakin sitä pidetään vähemmän vakavampana – kuin perheväkivaltaa ja muuta aikuisen lapsen kohdistamaa väkivaltaa.

Kuvio 19. Tutkinnan tila fyysisen väkivallan tapahtumakontekstin mukaan lapsilla, % (N=1826).

8.2 Tutkinnan tila seksuaalisen väkivallan rikosepäilyissä

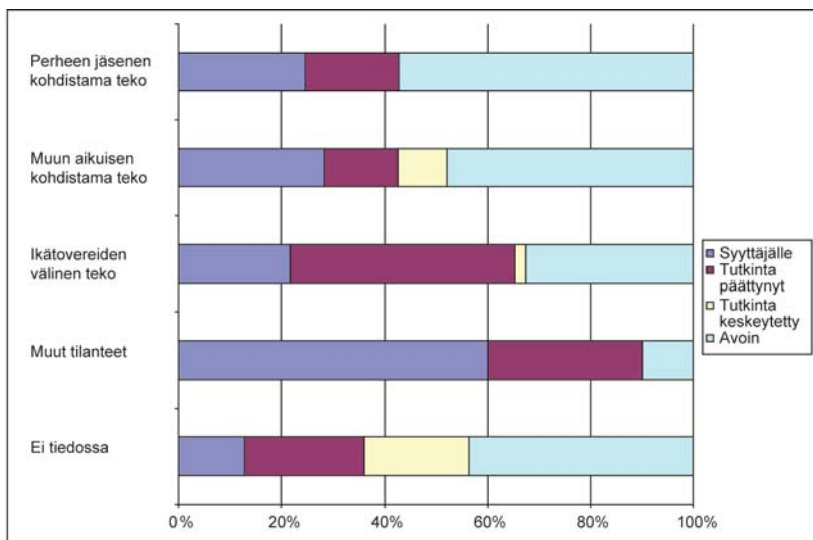
Seksuaalirikoksissa epäilyt lähtevät harvemmin syyttäjälle kuin fyysisen väkivallan rikosepäilyissä. Vain joka neljäs jutuista on lähtenyt syyttäjälle. Lähes puolessa alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä tutkinnan tila on avoin, mikä on lähes kaksinkertainen määrä fyysisen väkivallan rikosepäilyihin nähden. Joka viidennen seksuaalirikosepäilyn kohdalla jutun tutkinta on päätetty ilman, että sitä on viety eteenpäin syyttäjälle. Keskeytettyjä juttuja on alle kymmenes.

Taulukko 14. Tutkinnan tila lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä.

Tutkinnan tila	N	%
Syyttäjälle	122	26,3
Tutkinta päättynyt	88	19,0
Tutkinta keskeytetty	39	8,4
Avoin	214	46,2
Yhteensä	463	100

Avointen juttujen suuri määrä voi viitata siihen, että seksuaalirikosepäilyissä esitutkinta-ajat ovat pidempiä tai epäilyissä ei ole tarpeeksi todistusaineistoa. Syyttäjälle toimittamattomat jutut koskevat tapauksia, joissa ei ole todettu rikosta tai ketään ei voida asettaa syytteeseen. Varsin usein seksuaalirikosten kohdalla tyypillinen syy syyttämättä jättämiseen on syyteoikeuden vanhentuminen. Näin saattaa käydä esimerkiksi silloin, jos rikosepäily tulee poliisin tietoon vasta uhrin aikuisiällä. Tutkinta voidaan päättää ilman syyttäjälle lähettämistä myös silloin, jos lapsi ei ensimmäisessä kuulustelutilanteessa anna tarpeeksi konkreettista informaatiota, tai jos epäily on kuulustelutilanteessa selittänyt epäilyn taustalla olevan esimerkiksi lapsen väärintulkinnan. (Hirvelä 2007, 412–413.)

Kuviossa 19 havaitaan tutkinnan tilan vaihtelu eri seksuaalisen väkivallan tyypeissä. Avoimeksi jääneiden rikosepäilyjen määrä on suurimmillaan perheenjäsenen kohdistamissa teoissa, joissa oli puolet on tutkinnan tilaltaan avoimia. Perheen sisällä tapahtuneet rikosepäilyt ovat hankalimmin osoitettavissa toteen, sillä perheessä tapahtuvan seksuaalisen väkivallan uhrin ovat useammin pieniä lapsia (ks. myös luku 5.4, kuvio 14). Syyttäjille lähteneitä rikosepäilyitä on eniten muun aikuisen kohdistamissa tekoepäilyissä. Lähes puolessa ikätoverin kohdistamissa rikosepäilyistä tutkinta on päättynyt ilman syyttäjälle lähettämistä.

Kuvio 20. Tutkinnan tila seksuaalisen väkivallan tapahtumakontekstin mukaan lapsilla, % (N=463).

8.3 Viranomaisen tekemät tutkintapyynnöt

Alle 15-vuotiaisiin kohdistuvista fyysisen väkivallan tapauksista hieman alle kymmenes (n. 8%) oli ilmoitettu poliisille sosiaaliviranomaisen tekemän tutkintapyynnön kautta. Näissä sosiaaliviranomaisen tekemät tutkintapyynnöt koskevat suurimmaksi osaksi (83 %) perhepiirissä tapahtuvien pahoinpitelyn epäilyjä; sosiaaliviranomaisen ilmoittamia heitteillepanoja oli muutama tapaus. Yllättävää on, että sosiaaliviranomaisen tekemissä tutkintapyynnöissä lapsen isä ja äiti olivat lähes yhtä usein rikoksesta epäiltyinä, vaikka kokonaisuudessaan isät ovat äitejä huomattavasti useammin rikoksesta epäiltyinä. Myös uhritutkimuksen mukaan isät ja äidit kohdistavat väkivaltaa lapseen yhtä usein. Näyttääkin siltä, että äidin kohdistamat teot tulevat ilmi lähes yksinomaan sosiaaliviranomaisen tekemän tutkintapyynnön kautta. Äidin kohdistama väkivalta jää useista kulttuurisista ja sosiaalisista syistä ilmoittamatta poliisille, mutta sosiaaliviranomaiset näyttävät tunnistavan isän ja äidin tekemät teot väkivallaksi yhtä usein (ks. myös luku 4.2.).

Seksuaalirikosepäilyissä sosiaaliviranomainen on huomattavasti useammin rikosilmoituksen tekijänä kuin fyysisen väkivallan rikosepäilyissä. Noin joka viides (20 %) seksuaalirikosepäilyistä tulee poliisin tietoon sosiaaliviranomaisen tekemän tutkintapyynnön kautta. Suurimmassa osassa näistä tekijää ei ole lainkaan tiedossa rikosilmoitukseen kirjattujen tietojen perusteella. Puolet näistä sosiaaliviranomaisen tekemistä tutkintapyynnöistä koskee tapauksia, jossa 'muu aikuinen' on kohdistanut lapseen seksuaalista väkivaltaa. Tarkastellessa tarkemmin näitä tapauksia selviää, että monessa on taustalla nuoren ja aikuisen välinen seurustelusuhde. Sosiaaliviranomaisen ilmoittamista seksuaalirikosepäilyistä noin neljänneksen (24 %) epäillään sen sijaan tapahtuvan perhepiirissä. Tämä on huomattavasti pienempi luku kuin fyysisen väkivallan kohdalla, jossa 83 % sosiaaliviranomaisen ilmoittamista epäilyistä tapahtui perhepiirissä.

9 LOPUKSI

Tässä selvityksessä tarkasteltiin vuonna 2007 poliisille ilmoitettuja, lapsiin kohdistuvia väkivallantekoja. Selvityksen aineistona käytettiin poliisiasiaintietojärjestelmään (PATJA) kirjattuja henkeen, terveyteen ja seksuaalisuuteen kohdistuvia rikosilmoituksia, jossa asianomistaja tai -osainen on alle 18-vuotias. Rikosilmoituksista muodostettiin fyysistä, seksuaalista ja epäsuoraa väkivaltaa kuvaavat aineistot, joita tarkasteltiin lasten ja nuorten ikäryhmissä. Rikosilmoitukset luettiin läpi, jolloin muodostettiin kokonaiskuva poliisin tietoon tulleesta lapsiin kohdistuvasta väkivallasta.

Poliisin tietoon tulleissa rikosilmoituksissa lapset ja nuoret kohtaavat väkivaltaa monissa arkipäiväisissä konteksteissa: ikätovereiden välillä, koulupäivän aikana, perheen piirissä ja tuntemattomien aikuisten osalta. Väkivallan uhriksi joutuminen vaihtelee iän, sukupuolen ja väkivallan muodon mukaan, jolloin eri-ikäiset lapset ja nuoret sukupuolesta riippuen joutuvat erityyppisen väkivallan kohteeksi. Pienten lasten keskuudessa korostuu perheessä tapahtuva väkivalta, ja mitä vanhemmasta uhrista on kyse, sitä suurempi osa väkivallasta tapahtuu ikätovereiden välillä. Nuorten keskuudessa perheessä tapahtuva väkivalta ilmoitetaan poliisille enää vain harvoin. Sen sijaan nuorilla esiintyy seurustelusuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ja nuorisoporukan välisiä katutappeluita, jotka ovat luonteeltaan vakavia.

Valtaosa poliisille ilmoitetusta lapsiin kohdistuvasta väkivallasta tapahtuu ikätovereiden välillä, jolloin väkivallan tekijänä on toinen lapsi tai nuori. Tulos on huolestuttava, ja herättää lisäkysymyksiä ikätovereiden välisen väkivallan luonteesta ja vakavuudesta, josta Suomessa tiedetään toistaiseksi vain vähän. Ikätovereiden välisen väkivallan osuus on erityisen suuri fyysisen väkivallan kohdalla, jossa 40 % väkivallasta tapahtuu ikätovereiden välillä. Poliisin rikosilmoituksissa ikätovereiden välinen väkivalta näyttäytyy ensisijaisesti poikien keskinäisinä väkivallantekoina, jotka tapahtuvat kodin ulkopuolella. Noin 80 % poliisille ilmoitetusta ikätovereiden välisestä väkivallasta kohdistuu poikiin.

Noin kolmannes ikätovereiden välisestä fyysisestä väkivallasta tapahtuu koulussa, jossa lapsen kohdistavat väkivaltaa ennen kaikkea toiset oppilaat. Koulua on suomalaisessa yhteiskunnassa totuttu pitämään turvallisuuden saarekkeena (vrt. Kivivuori. 2007, 81–83), mutta poliisin läsnäolo kouluväkivaltatapauksissa viestittää oppilaille kouluväkivallan vakavuutta ja sitä, että koulussa tapahtuvia konfliktitilanteita ei saada muutoin kuin poliisivoimin sovittua. Koulussa tapahtuva väkivalta on rikos, josta tulee tehdä poliisille ilmoitus, mutta samalla ratkaisumahdollisuuksia oppilaiden välisiin väkivaltatilanteisiin tulisi löytää myös koulun oman henkilökunnan parista. Konfliktitilanteiden ratkaisu koulun sisällä on todettu myös oppilaan itsensä kannalta toimivaksi (Ellonen 2008). Tä-

män vuoksi koulun henkilökunnalla tulisi olla riittävät mahdollisuudet ja ennen kaikkea oikeus puuttua oppilaan aggressiiviseen käyttäytymiseen, joka vaikuttaa kaikkien koulun oppilaiden turvallisuudentunteeseen.

Lapsen perheessä tapahtuva väkivalta jää pääosin ilmoittamatta poliisille. Erityisen paljon ilmoittamatta jättäminen koskee äitien lapseen kohdistamia väkivallantekoja. Harvemmin poliisille ilmoitetaan myös tyttöihin perheessä kohdistuvasta väkivallasta. Tiedot selviävät verrattessa saatuja tuloksia uhritutkimuksella kerättyihin tietoihin, joiden mukaan äiti ja isä kohdistavat väkivaltaa lapseen yhtä usein, ja tytöt kokevat enemmän isien kohdistamaa väkivaltaa kuin pojat (Ellonen ym. 2008). Syytä tiettyjen väkivaltatyyppien ilmoittamatta jättämiselle voidaan löytää kulttuurisista ja sosiaalisista käsityksistä, jotka tunnistavat tietyt väkivaltatyytit toisia helpommin. Väkivaltaa pidetään perinteisesti poikien ja miesten kulttuuriin ja toimintaympäristöön kuuluvana ominaispiirteenä (Grönfors 1994; Jokinen 2000; Lattu 2008), jolloin äitien tekemän ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan tunnistaminen vaikeutuu. Tyttöjen ja poikien välisten erojen huomioiminen niin väkivallan uhreina kuin sen tekijöinäkin on siten olennainen edellytys sille, että tyttöihin kohdistuva väkivalta tunnistetaan tulevaisuudessa paremmin.

Rikosilmoitusten rakentama, osin rajallinen kuva lapsiin kohdistuvan väkivallan ilmiöstä tulee esiin myös epäsuoran väkivallan kohdalla. Lapset joutuvat näkemään perheessä tapahtuvaa väkivaltaa kotonaan, mutta poliisin keinot tunnistaa näitä ovat vaihtelevia ja osin puutteellisia: poliisi kirjaa perheessä tapahtuvan epäsuoran väkivallan uhreiksi pääasiassa pieniä lapsia. Voidaan kysyä, nähdäänkö epäsuora väkivalta haitalliseksi vain pienten lasten keskuudessa, jolloin nuoret katsotaan perheväkivaltatilanteissa itsenäisemmiksi, autonomisimmiksi ja siten vähemmän alttiiksi epäsuoran väkivallan haitallisille vaikutuksille? Rikosilmoitukseen kirjatut tiedot näyttävät viittaavan siihen, että isän ja äidin välinen väkivalta nähdään yhä kahdenkeskisenä toimintana, jolloin lapsen tai nuoren asema väkivallalle altistumiselle huomioidaan vain harvoin.

'Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön' rikosnimikkeen käyttöön liittyy paljon epäselvyyksiä ja tulkinnanvaraisuutta, jotka herättävät uusia kysymyksiä seksuaalisen hyväksikäytön luonteesta ja lasten ja nuorten seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta. Nuorten seurustelusuhteessa molempien osapuolten vapaasta tahdosta tapahtuva seksuaalinen kanssakäyminen on tekona hyvin erilainen verrattuna vanhemman pieneen lapseen kohdistamaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Tekojen erilaisuudesta huolimatta näistä käytetään samaa rikosnimikettä 'lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö'. Tämä seksuaalisen hyväksikäytön tekojen vaihtelevuus voidaan katsoa yhdeksi näkökulmaksi julkisuudessa esille nousseeseen keskusteluun seksuaalisen hyväksikäyttöepäilyjen suhteellisen pienistä tuomioista. Seksuaalisen hyväksikäytön luonteen ymmärtämisessä huo-

mio tulisi tekokeskeisen näkökulman rinnalla kiinnittää myös tekijän ja uhrin väliseen suhteeseen, joka määrittää osaltaan seksuaalisen hyväksikäytön luonnetta (ks. myös Niemi-Kiesiläinen 2000). Epäillyn ja uhrin välinen suhde seksuaalirikosepäilyjen kohdalla näkyy varsin usein rikoksesta ilmoittamisen taustalla: isäpuolen tyttöihin kohdistamat seksuaalirikosepäilyt ilmoitetaan poliisille harvemmin kuin teot, joissa rikoksesta epäiltyä on lapsen biologinen isä.

Poliisin rikosilmoitusaineisto yhtenä väkivallan ja rikollisuuden tiedonlähteistä rakentaa omanlaistaan kuvaa väkivallasta, joka väkivallan uhreja, epäiltyjä ja tekoja kuvatessaan ylläpitää, muokkaa ja uusintaa väkivaltaa yhteiskunnallisena ilmiönä. Rikosilmoitusaineiston omaluontoisuus suhteessa kaikkeen väkivaltaan korostuu erityisesti rekisteriaineiston ja uhritutkimuksen välisessä vertailussa, joka osoittaa tietynlaisten tekojen jäävän ilmoitusten ja rekistereiden ulkopuolelle. Tällöin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ilmitulo alkaa näyttäytyä prosessina, jonka taustalla vaikuttavat useat sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät. Rekisteriaineiston luonnetta rikollisuutta uusintavana prosessina voidaan tarkastella taulukossa 15, johon on muodostettu yhteenve-to rikosilmoitusten kokonaiskuvasta tyypillisimmän ja harvinaisimman rikosilmoituksen mukaan eri väkivallan konteksteissa. Viimeisimmässä sarakkeessa on nostettu esiin rikosilmoituksista puuttuva väkivalta, toisin sanoen ne väkivallan teot, joita rikosilmoituksissa ei esiinny lainkaan tai esiintyy todella harvoin.

Yleisin rikosilmoituksissa esiintyvä väkivalta kuvaa sitä, millaisena väkivalta yleisimmillään poliisin rikosilmoituksissa näyttäytyy: ikätovereiden välisenä, poikiin kohdistuvana ja poikien tekemänä fyysisenä väkivaltana, joka tapahtuu julkisella alueella, kadulla tai koulussa. Poliisin tietoon tullut väkivalta väkivallan ilmiön rakentajana näin uusintaa väkivaltarikollisuutta poikien keskinäisenä toimintana, ja samalla heikentää muunlaisten fyysisen väkivallan muotojen tunnistamista. Väkivallan heikemmin tunnistettuja muotoja, niin sanotusti aliedustettuna olevaa väkivaltaa ovat tyttöjen välinen, sisarusten keskinäinen, äidin lapsen kohdistama sekä nuorten kokemaa perheväkivaltaa ja nuorten kouluväkivaltaa. Myös poikiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta näyttäytyy aineistossa harvinaisuutena, eräänlaisena poikkeustapauksena suhteessa yleisesti tunnistettuun seksuaaliseen väkivaltaan ensisijaisesti tyttöihin kohdistuneena ilmiönä. Selvästi aliedustettuna olevan väkivalta eräänlaisina väkivallan poikkeustapauksina kertoo väkivallan monimuotoisuudesta mutta samalla tiettyjen muotojen tunnistamisen vaikeudesta laajemmin yhteiskunnassa.

Taulukko 15. Yhteenvedo rikosilmoitusten rakentamasta väkivallan kokonaiskuvasta.

Väkivallan konteksti	Yleisin rikosilmoituksissa esiintyvä väkivalta	Aliedustettuna oleva väkivalta	Selvästi aliedustettuna oleva väkivalta
Ikätovereiden välinen väkivalta	Kouluikäisten poikien välinen katuväkivalta	Tyttöjen välinen katuväkivalta Sisarusten välinen väkivalta	Tyttöihin kohdistuva ikätovereiden välinen väkivalta Tytön poikaan kohdistama väkivalta
Perheväkivalta	Isän poikaan kohdistama väkivalta	Äidin lapsen kohdistama väkivalta Isän tyttöön kohdistama väkivalta Nuoriin kohdistuva perheväkivalta	Pieniin lapsiin kohdistuva väkivalta, esim. vauvan ravistelu
Muun aikuisen kohdistama väkivalta	Miehen poikaan kohdistama, julkisella alueella tapahtuva väkivalta	Naisen lapsen kohdistama julkisella alueella tapahtuva väkivalta	
Kouluväkivalta	Poikien välinen väkivaltatilanne koulun välitunnilla	Nuoriin kohdistuva kouluväkivalta	Tyttöihin kohdistuva kouluväkivalta Tytöjen tekemä kouluväkivalta
Nuorisjoukossa tapahtuva väkivalta	Poikien välinen katuväkivalta, jossa väkivallan uhri on samalla väkivallan tekijä	Tytöjen osallisuus nuorisjoukon väkivaltatilanteissa	Tytöjen välinen katuväkivalta
Seksuaalinen väkivalta	13–14-vuotiaaseen tyttöön kohdistunut seksuaalinen hyväksikäyttö	Poikiin kohdistuva internetvälitteen seksuaalinen väkivalta	Poikiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta
Epäsuora perheväkivalta	Alle 3-vuotias lapsi paikalla vanhempien väkivaltatilanteessa	12–14-vuotias tyttö paikalla vanhempien väkivaltatilanteessa	Sisaruksiin kohdistuvan väkivallan näkeminen

Taulukosta 15 voidaan havainnoida myös niitä sosiaalisia prosesseja, jotka vaikuttavat rikoksen ilmitulon taustalla. Sosiaalisilla prosesseilla tarkoitetaan niitä uhriin, epäiltyyn, uhrin ja epäillyn väliseen suhteeseen sekä uhria ja epäiltyä ympäröivään sosiaaliseen verkostoon liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttavat väkivallan tulkintaan (Nikunen 2005, 46–47). Uhrin ja epäillyn ikä, sukupuoli ja väkivallan konteksti selittävät osaltaan tiettytyyppisten väkivallan muotojen helpompaa tunnistettavuutta,

mutta se, miten väkivallantekoihin suhtaudutaan ja niitä määritellään, on samalla tapauskohtaista ja tilanteellista. Esimerkiksi vauvaikäisen lapsen nuori ikä saattaa selittää ilmoittamatta jättämistä fyysisen väkivallan kohdalla, sillä vauvaikäisiä lapsia esiintyy fyysisen väkivallan uhreina vain harvoin. Toisaalta epäsuoran perheväkivallan uhreista tyypillisin on alle 3-vuotias lapsi, mikä kertoo vauvaikäisen uhrin aseman tunnistamisesta silloin, kun väkivalta näyttäytyy aikuisten välisenä toimintana. Samalla myös sukupuolen ja väkivallan suhteisiin liittyvien käsitysten voidaan katsoa selittävän osan tyttöjen ja poikien välisistä uhritumisen eroista silloin, kun kyseessä on ikätovereiden välinen väkivalta. Perheväkivallan ilmoittamisen taustalla voidaan sen sijaan katsoa muita perhedynamiikkaan liittyviä syitä, joissa lasten keskinäisten suhteiden ohella vaikuttavat sekä lapsen ja aikuisen että aikuisten keskinäiset suhteet. Väkivallanteot ovat siis tilanteellisesti tulkittuja, ja tämä tilanteellinen tulkinta vaikuttaa osaltaan siihen, kuinka ja millaiset teot päätyvät poliisin tietoon.

Väkivalta sekä ilmoitettuna että ja ilmoittamatta jääneenä tekona on aina vakava rikos, joka loukkaa lapsen oikeutta suojeltuun ja turvalliseen kasvuympäristöön. Turvallisen kasvuympäristön haasteena näkyy erityisesti lasten keskinäinen väkivalta, jossa lapset eivät ole pelkästään väkivallan uhreja vaan myös väkivallan tekijöitä. Lasten väkivaltainen käyttäytyminen toisia lapsia kohtaan on merkki turvallisen ja tuetun kasvuympäristön puuttumisesta, jossa aikuisen vastuu lapsen toiminnasta näyttää heikenneen, ja jossa lapsen tai nuoren ongelmiin ei osata tai uskalleta puuttua ajoissa. Lapsen tai nuoren halu satuttaa toista lasta kertoo yhteiskunnallisesta ongelmasta, johon suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tulee puuttua, ja jolle tulee löytää ratkaisumalleja niin poliisien, sosiaaliviranomaisten, lääkäreiden, opettajien kuin lasten vanhempienkin keskuudesta.

KIRJALLISUUS

- Annerbäck, E-M., Lindell C., Svedin C.G. & Gustafsson, P.A. (2007): Severe child abuse: A study of cases reported to the police. *Acta Paediatrica*: Vol 96, No.12.
- Ellonen, N.; Kääriäinen, J.; Salmi, V.; Sariola, H. (2008): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Ellonen, N., Kivivuori, J., Kääriäinen J. (2007): Lapsen ja nuoret väkivallan uhreina. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita.
- Ellonen, N. (2007): Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Tampere: Tampere University Press.
- Finkelhor, D. (2008): Childhood victimization. Violence, crime and abuse in the lives of young people. Oxford : Oxford University Press.
- Finkelhor, D. & Wolak, J. (2003): Reporting assaults against juveniles to the police. Barriers and catalysts. *Journal of Interpersonal Violence*: Vol. 18, No.2.
- Finkelhor, D. & Wolak, J. & Berliner, L. (2001): Police reporting and professional help seeking for child crime victims: A Review. *Child Maltreatment*: Vol. 6, No.1.
- Forsberg, H. (2005): Havaita, nimetä, uudelleen määrittää, vaieta – lapsia koskevan kotiväkivallan kategorisoinnista. Teoksessa Aatsinki, U. & Valenius, J. (toim.): Ruumiita ja mustelmia. Näkökulmia väkivallan historiaan. Saarijärvi: Gummerus.
- Gottberg, E. (2004): Lapsen juridiset oikeudet. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsol, J. & Niemi, S. (toim.): Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim Oy.
- Grönfors, M. (1994): Miehinen kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa Sipilä, J. & Tiihonen A. (toim.): Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan. Tampere: Vastapaino.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998): Usko, toivo, hakkaus: kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Helsinki: Tilastokeskus.
- Helminen, K., Lehtola, K., Virolainen, P. (2005): Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki: Talentum.
- Hirvelä, P. (2007): Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Helsinki: WSOY.
- Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (2006) (toim.): Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: OPTL:n julkaisuja 221.
- Honkatukia, P. (2004): Naiset rikosentekijöinä ja uhreina. Teoksessa Rikollisuustilanne 2004. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: OPTL:n julkaisuja 25.

- Jokinen, A. (2000): Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.
- Kainulainen, H. (2004): Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä rikosprosessissa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kallio, P. & Tupola, S. (2004): Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsol, J. & Niemi, S. (toim): Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim Oy.
- Kelly, L. (1988): Surviving sexual violence. Cambridge: Polity Press.
- Korhonen, K. & Ellonen, N. (2007): Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhriina. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita.
- Kivivuori, J. (2007): Nuorten turvallisuuskokemus. Teoksessa Ellonen, N., Kivivuori, J., Kääriäinen J.: Lapsen ja nuoret väkivallan uhriina. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita.
- Lattu, E. (2008): Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa Ronkainen, S. & Näre, S. (toim.): Paljastettu intimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Lindell, C. & Svedin, C.G. (2001): Physical child abuse in Sweden: A study of police reports between 1986 and 1996. *Social Psychiatry and Psychiatry of Epidemiology*: Vol. 36.
- Majamaa, H. (2003): Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja tilastoharhat. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 24.
- Niemi, H. (2007): Lapsiin ja varhaisnuoriin kohdistuvat seksuaalirikokset. Raportissa Rikollisuustilanne 2006. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 229.
- Niemi-Kiesiläinen, J. (2000): Mitä seksuaalirikoslailla halutaan suojella? Teoksessa Honkatukia, P.; Niemi-Kiesiläinen, J.; Näre, S.: Lähen- telyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaali- sesta väkivallasta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Nikunen, M. (2005): Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa. Tampere: Tampere University Press.
- Noponen, T. (2007): Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomes- sa 2006. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita.
- Oranen, M. (2004): Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsol, J. & Niemi, S. (toim): Lap- sen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim Oy.
- Piispa, M. (2006): Parisuhdeväkivalta. Teoksessa Piispa, M., Heiskanen M., Kääriäinen J., & Siren, R. : Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Piispa, M., Heiskanen M., Kääriäinen J., & Siren, R. (2006) : Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimus- laitos.

- Ronkainen, S. & Näre, S. (2008): Intiimin haavoittava valta. Teoksessa Ronkainen, S. & Näre, S. (toim.): Paljastettu intiimi. Sukupuolisuuteen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Salo, E. & Ståhlberg, M-R. (2004): Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsol, J. & Niemi, S. (toim): Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim Oy.
- Sigsgaard, E. (2005): Scolding: Why it hurts more than it helps. New York: Teachers College Press London.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2007): Uusi lastensuojelulaki (417/2007) voimaan 1.1.2008. Tiedotteita 2007, luettavissa osoitteessa <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/11909/index.htm> (luettu viim. 9.7.2008).
- Söderholm, A. (2004): Johdanto. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsol, J. & Niemi, S. (toim): Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim Oy.
- Taskinen, S. (2003) (toim.): Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveyshuollon henkilöstölle. Stakesin oppaita 55. Saarijärvi: Gummerus Oy.
- Thompson, M.; Sitterle, D., Clay, G. & Kingree, J. (2007): Reasons for not reporting victimizations to the police: Do they vary for physical and sexual incidents? *Journal of American College Health*: Vol. 55, No. 5.
- Tilastokeskus (2008): Poliisin tietoon tullut rikollisuus 2007. Oikeus: Tilastojulkistuksia.
- Tolvanen, K. & Vuento, M. (2004): Poliisi ja lapsiin kohdistuneet rikokset. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsol, J. & Niemi, S. (toim): Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim Oy.
- Walby, S. & Myhill, A. (2001): New survey methodologies in researching violence against women. *British Journal of Criminology*: Vol 41.

Lainsäädäntölähteet

Rikoslaki 20:1
Rikoslaki 20:5
Rikoslaki 20:6
Rikoslaki 20:7
Rikoslaki 21:2
Rikoslaki 21:5
Rikoslaki 21:6
Rikoslaki 21:7
Rikoslaki 21:8
Rikoslaki 21:10
Rikoslaki 21:11
Rikoslaki 21:14

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus
Euroopan ihmisoikeussopimus
Lastensuojelulaki (25 §)

LIITTEET

Liitetaulukko 1. Rikosnimike uhrin iän mukaan alle 15-vuotiaisiin kohdistuvissa fyysisen väkivallan rikosepäilyissä (N).

Rikosnimike	0–2 v.	3–5 v.	6–8 v.	9–11 v.	12–14 v.	Yht.
Pahoinpitely	64	69	109	270	607	1119
Pahoinpitelyn yritys	0	1	1	4	10	16
Lievä pahoinpitely	7	11	62	111	309	500
Törkeä pahoinpitely	15	1	1	2	14	33
Törkeän pahoinpitelyn yritys	0	0	0	4	5	9
Murha, murhan yritys, tapon yritys	2	1	1	4	4	12
Kuolemantuottamus	7	0	2	0	0	9
Heitteillepano	15	10	8	3	2	38
Vaaran aiheuttaminen	5	0	5	6	11	27
Vammantuottamus tai törkeä vammantuottamus	2	3	4	10	21	40
Vapaudenriisto tai törkeä vapaudenriisto	4	1	7	6	7	25
Yhteensä	121	97	200	420	990	1828

Liitetaulukko 2. Alle 15-vuotiaiden uhrien kansalaisuus fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.

Kansalaisuus	N	%
SUOMI	1692	92,5
VENÄJÄ	29	1,6
VIRO	18	1
SOMALIA	16	0,9
IRAK	52	0,7
MUU KANSALAISSUUS	52	3,8
EI TIEDOSSA	9	0,5
Yhteensä	1829	100

Liitetaulukko 3. Yli 15-vuotiaiden uhrien kansalaisuus fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.

Kansalaisuus	N	%
SUOMI	644	94
SOMALIA	11	1,6
VIRO	6	0,9
VENÄJÄ	5	0,7
MUU KANSALAISSUUS	19	2,8
Yhteensä	685	100

Liitetaulukko 4. Yleisimmät rikosnimikkeet isän ja äidin lapsen kohdistamissa epäilyissä (%).

Rikosnimike	Isä	Äiti
Pahoinpitely	74,8	65,9
Lievä pahoinpitely	17,8	15,9
Heitteillepano	3,3	8,7
Törkeä pahoinpitely	0,8	4,3
Tapon yritys	0,0	2,2
Vapaudenriisto	0,4	1,4
Pahoinpitelyn yritys	0,8	0,7
Kuolemantuottamus	1,2	0,0
Vaaran aiheuttaminen	0,8	0,0
Murha	0,0	0,7
Yhteensä	100,0	100

Liitetaulukko 5. Fyysisen väkivallan tapahtumapaikka uhrin sukupuolen mukaan alle 15-vuotiailla uhreilla (N).

Tapahtumapaikka	Poika	Tyttö	Yht.
Uhrin koti	190	164	354
Joku muu asunto	62	59	121
Asuintalon piha tai porraskäytävä	132	47	179
Koulu tai koulun piha	329	41	370
Julkinen rakennus, ostoskeskus tai asema	62	48	110
Katu tai puisto	338	125	463
Liikenneväline	12	16	28
Ravintola; urheilu-, musiikki- tai joukkotapahtuma	8	3	11
Muu	51	17	68
Ei tiedossa	84	40	124
Yhteensä	1268	560	1828

Liitetaulukko 6. Alle 15-vuotiaiden uhrien kansalaisuus seksuaalirikotapahtumissa.

Kansalaisuus	N	%
SUOMI	436	94,2
RUOTSI	3	0,6
VIRO	2	0,4
YHDYSVALLAT	2	0,4
MUU KANSALAISSUUS	11	2,2
EI TIEDOSSA	9	1,9
Yhteensä	463	100

Liitetaulukko 7. Rikoksesta epäilyn kansalaisuus fyysisen väkivallan rikosepäilyissä.

Kansalaisuus	N	%
SUOMI	2111	91,0
VENÄJÄ	33	1,4
SOMALIA	32	1,4
IRAK	16	0,7
VIRO	14	0,6
MUU KANSALAISSUUS	114	4,9
Yhteensä	2321	100

Liitetaulukko 8. Rikoksesta epäilyn kansalaisuus seksuaalisen väkivallan rikosepäilyissä.

Kansalaisuus	N	%
SUOMI	271	83,1
IRAK	6	1,8
SOMALIA	6	1,8
TURKKI	6	1,8
VIRO	5	1,5
MUU KANSALAISSUUS	22	6,7
Yhteensä	326	100

Liitetaulukko 9. Fyysisen väkivallan tapahtumapaikka uhrin sukupuolen mukaan (N).

Tapahtumapaikka	Poika	Tyttö	Yht.
Uhrin koti	190	164	354
Joku muu asunto	62	59	121
Asuintalon piha tai porraskäytävä	132	47	179
Koulu, koulun piha tai koulumatka	329	41	370
Julkinen rakennus, kuten ostoskeskus tai asema	62	48	110
Katu tai puisto	338	125	463
Liikenneväline	12	16	28
Ravintola	4	0	4
Urheilu, musiikki- tai joukkotapahtuma	4	3	7
Nuorisokoti	11	1	12
Muu	40	16	56
Ei tiedossa	61	26	87
Yhteensä	1245	546	1791

Liite 1. Aineiston muodostamisessa käytetyt rikosnimikkeet

HEITTEILLEPANO

KUOLEMANTUOTTAMUS

LAITON SIKIÖN LÄHDETTÄMINEN

LAITON SIKIÖN LÄHDETTÄMINEN NAISEN TAHTOMATTA

LAITON SIKIÖN LÄHDETTÄMISEN YRITYS NAISEN TAHTOMATTA

LAITON SIKIÖN(SÄ) LÄHDETTÄMISEN YRITYS

LAITON SIKIÖNSÄ LÄHDETTÄMINEN

LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ

LAPSEN SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN YRITYS

LAPSENSURMA

LAPSENSURMAN YRITYS

LIEVÄ PAHOINPITELY

MURHA

MURHAN YRITYS

PAHOINPITELY

PAHOINPITELYN YRITYS

PAKOTTAMINEN SEKSUAALISEEN TEKOON

PAKOTTAMINEN SUKUPUOLIIHTEYTEEN

PARITUKSEN YRITYS

PELASTUSTOIMEN LAIMINLYÖNTI

RAISKAUKSEN YRITYS

RAISKAUS

SEKSIKAUPAN KOHTEENA OLEVAN HENKILÖN HYVÄSIKÄYTTÖ

SEKSIKAUPAN KOHTEENA OLEVAN HENKILÖN HYVÄSIKÄYTÖN YRITYS

SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ

SEKSUAALIPALVELUJEN OSTAMINEN NUORELTA

SEKSUAALIPALVELUJEN OSTAMISEN YRITYS NUORELTA

SEKSUAALISEEN TEKOON PAKOTTAMISEN YRITYS

SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN YRITYS

SUKUPUOLIIHTEYTEEN PAKOTTAMISEN YRITYS

SURMA

SURMAN YRITYS
TAPON YRITYS
TAPPELUUN OSALLISTUMINEN
TAPPO
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHDYN MURHAN YRITYS
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHDYN SURMAN YRITYS
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHDYN TAHALLISEN VAARAN
AIHEUTTAMISEN YRITYS
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHDYN TÖRKEÄN PAHOINPITE-
LYN YRITYS
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHTY MURHA
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHTY SURMA
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHTY TAHALLINEN VAARAN
AIHEUTTAMINEN
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHTY TAPPO
TERRORISTISESSA TARKOITUKSESSA TEHTY TÖRKEÄ PAHOINPITELY
TUOTTAMUKSELLINEN VAPAUDENRIISTO
TÖRKEÄ KUOLEMANTUOTTAMUS
TÖRKEÄ LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ
TÖRKEÄ PAHOINPITELY
TÖRKEÄ PARITUS
TÖRKEÄ RAISKAUS
TÖRKEÄ VAMMANTUOTTAMUS
TÖRKEÄ VAPAUDENRIISTO
TÖRKEÄN LAPSEN SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN YRITYS
TÖRKEÄN PAHOINPITELYN YRITYS
TÖRKEÄN PARITUKSEN YRITYS
TÖRKEÄN RAISKAUKSEN YRITYS
VAARAN AIHEUTTAMINEN
VAMMANTUOTTAMUS
VAPAUDENRIISTO

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia,
ISSN 1455-8262

- Outi Roivainen ja Elina Ruuskanen:** Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. 32/2008. 38,00 €
- Anna Vanhala:** Piiri pieni pyörii. Poliisipäälliköiden ammatti-identiteetti ja työelämäkerrat. 31/2007. 29,00 €
- Anna-Liisa Heusala, Anja Lohiniva ja Antti Malmi:** Samalla puolella - eri puolilla rajaa. Rajaturvallisuuden edistäminen Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyönä. 30/2008. 43,00 €
- Kari Saari:** Poliisi ja joukkojenhallintatoiminta Suomessa. Joukkotilanteet ja niihin liittyvä poliisitoiminta suomalaisten poliisien näkökulmasta tarkasteltuna. 29/2007. 32,00 €
- Marko Viitanen:** Poliisin rikokset. Tutkimus suomalaisen poliisirikoksen kuvasta. 28/2007. 65,00 €
- Terhi Hakamo ja Anna Vanhala:** Poliisipäälliköt. Tutkimus paikallispoliisin johtamisesta. 27/2007. 29,00 €
- Tanja Noponen:** "Ei muuta paikkaa". Tutkimus poliisin päihtymyssuojan kanta-asiakkaista. 26/2006. 16,00 €
- Johan Bäckman:** Itämafia. Uhkakuvapolitiikka, rikosilmiöt ja kulttuuriset merkitykset. 25/2006. 26,00 €
- Marja-Liisa Laapio:** Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. 24/2005. 20,00 €
- Mari Kalliala:** Poliitiikkaa toisaalla. Poliittinen liike ja laitton toiminta. 23/2005. 18,00 €
- Seppo Kolehmainen:** Järjestyslaki – Susi jo syntyessään? Järjestyslain valmistelun arviointi. 22/2005. 14,00 €
- Markku Heiskanen & Outi Roivainen:** Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvystä. 21/2005. 23,76 €
- Aarne Kinnunen & Riikka Perälä & Tarja Tuttavainen-Levanoja:** Poliisin huumevalvontaprojekti pääkaupunkiseudulla. Seuranta-tutkimus. 20/2005. 15,00 €
- Petri Raivola ja Reija Taiha-Vepsäläinen:** Työrukkasia ja visionäärejä. Päälystökursseilta valmistuneiden näkemyksiä opinnoistaan ja valmiuksistaan. 19/2004. 11,88 €

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat, 1455-8270

- Johan Boucht ja Dan Frände:** Suomen rikosoikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Suomentanut Markus Wahlberg. 17/2008. 20,00 €
- Reima Kukkonen:** Keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa ja velallisen rikoksissa 16/2007. 27,00 €
- Risto Honkonen & Nora Senvall:** Poliisin johtamista kehittämässä. 15/2007. 39,00 €
- Arto Hankilanoja:** Työturvallisuus ja vastuun kohdentuminen poliisihallinnossa. 10/2003. 2., Uudistettu painos 2007. 16,00 €
- Janne Häyrynen ja Tero Kurenmaa:** Arvopaperimarkkinarikokset. 14/2006. 25,00 €
- Anne Alvesalo & Ari-Matti Nuutila:** Rangaistava työn turvattomuus. 13/2006. 21,00 €
- Anne Jokinen:** Rikos jää tekijän mieleen. Muistijälkitemenettelymenetelmä. 12/2005. 20,00 €
- Nina Pelkonen:** Kriisin ABC. Käsikirja poliisin käyttöön. 11/2005. 10,80 €
- Kimmo Himberg:** Tekninen rikostutkinta. Johdatus forensiseen tieteen. 9/2002. 12,96 €
- Marketta Vesisenaho:** Poliisialan sanasto. Suomi-ruotsi-englanti. 8/2002. 10,80 €
- Urpo Sarala:** Poliisitoimen kehittämisen johtaminen. 7/2001. 16,35 €
- Erkki Ellonen et al.:** Etiikka ja poliisin työ. 6/2000. 14,54 €
- Laura Ervo:** Esitutkinnan optimaalisuus. Oikeudellisessa viitekehyksessä. 5/2000. 9,17 €
- Hannu Kiehelä & Virta Sirpa (toim.):** Lähipoliisi lähestymistapana. 4/1999. 16,26 €
- Jyrki Wasastjerna:** Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön. 3/1999. 14,62 €

Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita,
ISSN 1455-8289

1.1.2008 alkaen Poliisiammattikorkeakoulun raportteja,
ISSN 1797-5743

Laura Peutere: Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt rikosprosessissa - Tapaustutkimus Helsingistä 2006. 73/2008. 8,00 €

Mikko Joronen: Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2007. 72/2008. 15,00 €

Noora Ellonen, Juha Kääriäinen, Venla Salmi ja Heikki Sariola: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. 71/2008. 23,00 €

Anja Lohiniva: ”Mistä se oikea partneri löytyy?” Selvitys suomalaisvenäläisestä viranomaisyhteistyöstä talousrikosten torjunnassa ja tutkinnassa - Suomen keskusrikospoliisin näkökulma. 70/2008. Verkkojulkaisu.

Anja Lohiniva: Venäjän talousrikostutkintaviranomaiset. 69/2008. Verkkojulkaisu.

Janne Laukkanen: Poliisin tietoon tulleet sananvapausrikokset ja niiden esitutkinta 68/2008. 17,00 €

Arno Tanner (toim.): Poliisi ja maahanmuuttajat - Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta 67/2008. 31,00 €

Kari Laitinen (toim.): Tuhat ja yksi uhkaa - Tulkintoja terrorismista 66/2007. 25,00 €

Arno Tanner: Sisäisen turvallisuuden ohjelma asiantuntijoiden arvioimana. 65/2007. 13,00 €

Noora Ellonen, Janne Kivivuori ja Juha Kääriäinen: Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. 64/2007. 8,00 €

Kaisa Eskola: Naispoliisien etenemismahdollisuuksiin yhteydessä olevat tekijät. 63/2007. Verkkojulkaisu.

Tanja Noponen: Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2006 62/2007. 12,00 €

Elina Ruuskanen: Rangaistuskäytäntö rekisterimerkintärikoksissa. 61/2007. Verkkojulkaisu

Kaija Korhonen ja Noora Ellonen: Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhriina. Poliisin tietoon tullut maahanmuuttajanaisiin kohdistunut väkivalta vuonna 2005. 60/2007. 10,00 €

Mikael Sainio et.al.: Tasa-arvon toteutuminen ja kokeminen poliisissa. 59/2007. 11,00 €

Verkkojulkaisut osoitteessa www.poliisiammattikorkeakoulu.fi